

Karas tenaolom bismi sao Karas Tenaolom Bismi Sao mbukon kao dund biyao angal yaong hend

Aol Lukom pibnao Njiseson angal bib ebe nda ngub waeb bubur kisaon, waki mabor sao Ngaoron angal bib kam akol bimi aol baebenom bismi saon arman mbuk ngo di obum was waeb bu wisesa. Ngaoron Wesao Ebe Komb Bi ora ndam mbini angal bib kam akol bimi aol ngo baeben aondao bu ora buri mao palaesaol, mbinim su hambun bor buri kobur angal bib ngo kam akol bismi ub di, Paol obu kone baol munubur angal bib ngo hem ko su hambun bor kam akol bu hasao ub di, arman hambun sao ngo baeben Luk ngo obum was waeb bu wisesa.

Arman ngon mendbor non mbini angal bib kam akol bimi aol ngo baebenom, Luk obu bor naom ngo sao ngo sao bismao ko kao kalis-mil pangobur mbinin arman ngo waeb bisao o, arman ngon mendbor oran Luk obu ko mend Paol hesa haru akol bu hasbil, obum Paolom bisao sao obun el oram hindisao ub ora waeb bisesa. Karas Tenaolom Bismi Saon arman mbuk ngo Lukom waeb bise on pao 16:10 ngo bor arman ngo wi ub hesa 20:5 ngo bor ngo wi ub kab non, Luk obu haru pibismi tomb mbini man kam akol bimi aol ngo baebenom bismil obum hondobur ora angal ngo waeb bu wisesa. Ngub bisaol arman ngo wiyao baebenon angal

ukl bombor mend Ngaorom obun Wesao Tangar Aondao ndam obun sem baeben aondao bu ora buri mao palaesao ke arman ngo wi ub angal hobao sao aondao ora yao.

Lukom aol Tiyopilas hasaol arman ngo waeb bu pen kisao o

¹⁻² Tiyopilas o nao haeme o, nim mbuk pibnao waeb bundis tomb Njises obum pibnao kongon tibiya bukl ibisao tomb di bu kowes bisaol, yu heben men misao tomb di mbuk ngo bor obum bisao sao di, bibaebe kisao sao di hambun sao waeb buwao ka. Ngaorom obu nao men misao tomb obun angal bib hobao sao kam akol bu haroklme aol obum sablo haen kisao baeben bor, Ngaorom Wesao Ebe Tangar ndam obu buri mao paolaesao tomb ngo sao ngo sao bibaebe ko oborob ora kao kalisesa.* ³ Obum naon ne manaklbur himisao tomb Njises obun angal bib ebe nda kam akol bu hasmi baeben bor wakl ni ngo hae ko, ko mend ko mend henden muwalisesa. Ngub muwalobur kisaon obu enjene ko henden muwal was bisesa. Bao hor supu kab kab hor kab oran mbinim obu hindismil, Njises daol mbini haru Ngaorom ngub maeb ha maomb bo haklao ko kao kao bismisa.* ⁴ Njises di mbini haru obo maembesmi tomb obum ngub bibaebe ko kao kalisesa. Inim Njurusalem nao tuwakl pe bao haklwaebe ora kisesa. Obum ngub kobur kakl, Nim mbes ini kao njundis ub nao Abom menjao njuklwao kisao ub njuklaong, bao hondo

* **1:1-2:** Mak 16:19; Luk 1:3; Luk 24:49-51 * **1:3:** Luk 24:36-49;
Bis 10:41

haglwaebe ora.* ⁵ Njonom ibom mbabtas bisao o kang mend mabor Wesao Ebe Tangarom ini mbabtas buklaol ko kao kalisesa.*

Ngaorom Njises wakl yu heben men misao o

⁶ Mabor angal bib hobao sao kam akol bu hasmi aol baeben di Njises di wakl maomunu birismi tomb mbinim obu ne mubur kakl, Aorao Aondao o, njem ngubi tomb nao Isreyel tenaolom naon mbib naon su wakl maeb ha maomb bo hamun lesi be? kismisa.* ⁷ Ngub kismil Njisesom mbinin angal ngon ko san lubur kakl, Ngo ora tomb ngo sao bukhwao ko nao Ab obun mbib nen sabeyao ub buklaol, obum ngo tomb ngo sao bukhwao ko ini nao kao njuklaol ora.* ⁸ Ngub inj, Wesao Ebe Tangar ndam inin hibi umu bor hondaklaol tomb obum ini buri mao palaklaol, Njurusalem bor di Njuriya bor di Sameriya bor di su u kowes bisao haki bor di inim ni haondaokl pobur, nim buwao sao arman hobao sao ngo tenaol hambunom pangen kam akol buklemi ora kisesa.*

⁹ Ngo tomb obum angal ngo kao paesao tomb mbini ngol ngub bao hondo haen was Ngaorom obu yu saohar bor men misaol, mulaol kombaebe pae non bi mondom mi yin pisesa.* ¹⁰ Ngub bisaol obu mulaol darukl ngo yin pisao nda bor hend ha wismil, bombor ngo ora tomb aol lab lab haek bi saoll same is kab mend mbini hasmil obo pindib pa hasbil hindismisa.* ¹¹ Ngub hindismil aol ngo

* **1:4:** Luk 24:49; Njo 14:16-17; Bis 2:33 * **1:5:** Mat 3:11
 * **1:6:** Luk 24:21 * **1:7:** Mak 13:32 * **1:8:** Mat 28:19;
 Luk 24:48; Bis 2:32; Bis 3:15; Bis 5:32 * **1:9:** Njo 6:62 * **1:10:**
 Luk 24:4

kabom mbini bor kakl, Kalili aol o hakl o, asub ko yu saohar bor hend hakol beyem balem? Aol Njises ngo obu ini haru harmil ngubi tomb obu yu heben men manda o, yu heben ngo paokl ub wakl ko mende oboklao ora kishisa.*

Mbinim aol is mend Njurasom akl bu mao hasmi
o

¹² Ngo tomb angal bib hobao sao kam akol bu hasmi aol ngo baeben har Olib manda ngol haklbir wakl Njurusalem teb so kilometa el bombor ora pismisa.* ¹³ Ngub bubur kismin Pita Njon kab di, Njemus di, Andur di, Pilib Tomas kab di, Batolimu Matiyu kab di, Aolpason isi Njemus di, Selor Simon di, Njemus ke menden isi Njuras mende di, mbini ngo baeben Njurusalem pismi tomb and tubal yu mandaem nan mbini paolismi on bonge ndaesmisa.* ¹⁴ Mbini ngo bonge ndaesmi baeben di, Karasol hul ha hasmi ten mendbor di, Njiseson am Mariya di, Njiseson haeme baeben di, and tubal ngo bor Ngaor bor kao kaloklbur mbinim kone bombor ub was ubur, ko mend ko mend obo kiril mba ber was bismisa.*

¹⁵ Ngo tomb Karason sem supu hakl hakl hor dowan and ngon obo kiril mba birismil Pitam teka habur kakl,

¹⁶⁻²⁰ Nao haeme mbaoli hakl o, aol Njurasom Njises karu lubur Njises men hakl bismi baeben kemi ibisndis. Aol Njurasom khorob ngub bisaol mbinim obu bor mone aol paoraolao is bismi

* **1:11:** Mat 26:64; Luk 21:27 * **1:12:** Luk 24:50-53 * **1:13:**
Mat 10:2-4 * **1:14:** Njo 6:42; Njo 7:5

o mubur, obum su kang mend dob bisesa ko kao kalisao. Ngub bisaol aol ngo su ngo bor khorob ora saokl ubur, obun tombao burul hakl pibi hasaol pe paesesa. Ngub bisaol Njurusalem tenaol hambunom ngo sao pangobur, mbinin angal kobur su ngon imbi Akellama ko karu wismil, su ngon imbi ngon te angal heneng kobur Sul Ibao Wi ko karu wismisa. Ngub bisao o nen sabobur Pitam wakl kakl, Njurasom ngub buklaol ko nen sabobur, mbes ora Wesao Ebe Tangar ndam aol Debirom Ngaoron mbuk bor waeb bu win kisao ub heneng il so pind bisao ora. Debirom ngo waeb bu wisao ub Kaoya We Lome mbuk bor ngub ke wiyao.

Mondom obun and ngon nao paoli

Hun haen waklwaebe ora ke wiyao. Angal mende di ngub ke wiyao.

Obum kongon bisao ub

Mondom akl bu bin lowaebe ora ke wiyao ko Pitam ngub kisesa.

Obum ngub kobur kakl, Aol Njuras ngo nao kongon maomunu bu hamun ko haen kisndis ol, obu nao ngo haklon is mend sisndis.* 21-22 Mbes Njon obum pibnao mbabtas bu hasndis tomb di, ngubi tomb Njises yu bor men manda tomb di, naon Aorao Njises nao haru akol bu hasumndis tomb di, ngo ndis hakl tomb aol is mend nao haru hasmaol obum hambun sao ngo sao baeben hindisao sin, obu hasao ub aol is mend akl bu haklao ora. Ngub habur laon obum Njises wakl mao enjaesao o hindisao ub, obu di nao haru tenaol hambunom pangen kam akol bu haklmao

* **1:16-20:** Mat 27:3-10

ora kisesa.* ²³ Ngo tomb aol is kab mend imbi kao hasmil, aol ngon is mende obun imbi Njastas Njoseb kismil, obun imbi mende Basabas kismi o obu sisesa. Aol is mende obun imbi Matayas kismil, aol ngo obu sisesa. ²⁴⁻²⁵ Ngub bubur kismil mbinim Ngaor bor kao kalobur kakl, Aorao Aondao o, aol Njuras obu angal bib ebe ngo kam akol biyao aol hasao o, su tangar mende obu pokl pisao on ora poklbur baondib minisndis ka. Njem tenaol hambunon kone bor wiyao sao ora hendeleng, aol is kab ngo imbi kao haraoklaom on mende aol mend Njurasom kongon bisao ub akl bu bin ko nen saboklesi mend nao muwalaebe ko kao kalismisa.*

²⁶ Ngaor bor ngub kao kalobur kismil, aeb ora mao hamun ko mbinim is hul hi saoll kab ndobolo ki hobao bor men mba munubur taol bu mib kismil, is hul saoll o Matayasom misesa. Ngub misaol Matayas Njiseson angal bib hobao sao kam akol bu hasmi aol is tobon teb nda daol maomunu haen kismisa.

2

Wesao Ebe Tangar ibisao o

¹ Mabor Nju semon ne osisao pibnao naeb saoklao hor so birismi tomb Karasol hul ha haroklme baeben hambun ora su bombor mendel obo kiril mba birismisa. ² Ngub birismil penar bu ora angal mend yu saohar bor haklbur posabsu menger obobur, and ngo mbini birismi on aondao bu ora u kisaol mbini hambunom pangismisa. ³ Ngub pangismil is sung heke kombaebe pae non bi

* **1:21-22:** Njo 15:27 * **1:24-25:** Njo 2:25

mondomb mbinin obo men mba peb bisaol hindismisa.* ⁴ Ngub hindismil Wesao Ebe Tangarom mbinin hibi umu bor aondao bu ora hondaesao, Wesao ngom mao ka peb bisao ub mbinin hambunom angal heneng tangar tangar armend sisao was kao kao bismisa.*

⁵ Ngo tomb mbinin Nju sem andub ora man hem ko hasmi baeben, su hambun bor mbinin su sisao haklbir su Njurusalem ngo bor obo hasmisa.

⁶ Ngub hasmi tomb bisaol mbinin u aondao bu ora kisao nda pangaoklbir Karasol hul ha hasmi baeben hasmi bor obo kiril mbaesmisa. Ngub obo kiril mbaesmil Karasol hul ha hasmi nda baebenom tenaol ngo ibismi baeben hambun bor mbinin angal lome sisao was kao kal kal bismil, mbinin angal o pang pang bubur burir aondao ora bismisa. ⁷ Ngub burir biyu nen sabokl buwabar kakl, Wao. Mbinin Kalili aol ngo haklom naon angal ngo lem o, asub bubur lem bo?*

⁸ Asub baemil nao hambunom su hambun bor armend sisao lomao nda ub naon angal was pang pang beyom? kismisa. ⁹ Nao naon su Patiya, Miriya, Ilam, Mesopotemiya, Njuriya, Kaparosiya, Pondas, Esiya, ¹⁰ Pirisiya, Pambiliya, Isib, nao su ngo baeben bor hakl ubuklum. Nao mendbor di Sirini teb so bor su Libiya hakl ubuklum. Mendbor di su Orom hakl obomao. ¹¹ Nao mendbor di Nju sem hayom. Mendbor di Tenaol Sem Tangar hasmao o, ngubi tomb Nju semon man was hem keyom. Nao mendbor di Kirir di Arebiya kab hakl obomao o, Ngaorom hobao sao

* **2:3:** Mat 3:11 * **2:4:** Mak 16:17; Bis 4:31; Bis 10:44-46; Bis 19:6
 * **2:7:** Bis 1:11

bisao o kao kal kal beyem tomb nao hambunon angal armend sisao lomao nda ub naon angal sisao pang pang beyom kismisa. ¹² Mbini hambunom burir biyu burisao po kao kao bubur kakl, Ngo keyem o te asub ora baemi tomb kaemi bo kismil, ¹³ mendborom Karasol hul ha hasmi ngo baeben maobowabur kakl, Mbinim he soklme ib andub ora nobur he so hayem kismisa.

Pitam angal bib ebe kao kalisao o

¹⁴ Ngo tomb Pita obu di, angal bib hobao sao kam akol bimi aol tobon teb nda di, mbini hambunon teka habur Pitam tenaol aondao ngo dengeb dengeb kao mba hasmi hakl bor angal aondao bu ora kobur kakl, Ini Nju sem hayem baeben o, ini Njurusalem paoloklme hakl di nim angal kang mend kao njun ub pangoklaob. ¹⁵ Ngubi tomb nar pob nao bi wen ebe ol, ini mendborom nen sabeyem ub aol ngo baebenom he soklme ib nobur he se inj hayem alem. ¹⁶ Ngub inj, mbes ora Ngaoron man mini aol Njowelom wen buklaob ko waeb bu wisao ub ngo hendeklem sao ngo bene ol, Njowelom ngub kisao.

¹⁷ Bao ma ora bor bu kowes buklaob o teb soklao Ngaorom nim ngub buklwao keyao.

Nao Wesaom tenaol hambunon hibi umu bor hondaen lowao tomb

Man mini aol baebenom man lome nda ub
Inin isi wane baebenom di man lemi.

Inin aol heke baebenom el bab sao bu

Hend baondib sao sabur hobao sao hondoklemi.

Inin aol kon wi baebenom di oba buklemi.

¹⁸ Ngub buklaob tomb

Nao Wesaom nao kowan kaklo ten di aol di

Mbini ngo baebenon hibi umu bor hondaen
lowao tomb

Mbinim di Ngaoron angal bib ebe lemi.

¹⁹ Yu saohar bor burir biklme sao mao baklwao
ora.

Su bor di tenaolom ko mend nao hindismi sao

Ibao non bi di isaolao di

Daondaol aondaol ora di eben lowao ora.

²⁰ Nar daoklao nda ub di nao de

Bombore men aolin lowao.

Ek di ibao non bi ingi bi sen lowao.

Aorao Aondaol oboklao bao hobao sao ngo nao
pindib pae tomb

Ngo sao baeben mbes buklaol o

²¹ Ngo tomb mondom Aorao Aondaol bor

Ni men mibi ko kao kal ha harob sin

Obu men murukl haklao ora

Njowelom waeb bu wisao ub Pitam ngub kisesa.

²² Pitam wakl kakl, Isreyel tenaol o hakl o,
nim kao njun ub pangoklaob. Nasarer Njisesom
tenaolom ko mend nao hindismi sao di, burir
biklme sao di, buri mundub mundub bi ham-
bun sao di bisao ub inim aol ngo obu Ngaorom
ora eben kise ko hendeklemin muwaloklbur,
Ngaorom hobao sao ngo mao baesao ora. Enjo
ngo ini hasmi bor hambun sao ngo baeben bisaol
inim ora hindismi ka.* ²³ Mbes ora Ngaorom

obun mbib nen sabobur ngo sao ngo sao wen
buklao ko man man bisao ub, inim aol Njises ngo
lereklemin waklwao ko nen sabisesa. Ngub nen
sabisao inim mbini khorob bimi aol baebenom
obu is pe kowal bil nil li mbaen kismil, inim obu
ora pe paen lismi. ²⁴ Aol ngo pe paen lismi o aol

* **2:22:** Njo 3:2

maolom obu nao men ha wib se sisaol, Ngaorom
 obu mao enjaesao ora kisesa.* ²⁵ Pitam wakl kakl,
 Njisesom mabor ngub lao ko Debirom di ngub
 waeb bu wisao.

Nao kone bor taol taol nao bun ko
 Hambun Saon Aoraom ni obun ki taom men ha
 hayaol

Nim obu haru was haruklu.

²⁶ Ngo nen sabeyo tomb nao kone bor werek bu
 Turi aondao ora homobur angal kaklo.

Ni pe paeb se hae o

Nao kone bor sisab bi habur
 Wen ebe soklao ko nen sobaklo.

²⁷ Pe paesmi baebenon wesao pismi bor

Nao wesao bao haen wa nao buklesi.

Nim njel hul ha haruklul

Ni njen kowan kale aol hobao sao bombor ora hae
 ol

Nao toklo bung nao bin lesi.*

²⁸ Njem ni haeben saroklme harer muwalisi ub

Njem ni haru hael ol

Nao kone bor turi homoklme sao was hondaen
 lesi ora

Debirom ngub waeb bu wisao ko Pitam ngub
 kisesa.

²⁹ Pitam wakl kakl, Nao haeme mbaoli hakl o,
 naon ab sumb Debir bisao sao oborob ora kao
 njun ub pangoklaob. Aol ngo pe paesao tomb
 mbinim obu maol bismi o, maol ngo naon su ngol
 ngubi tomb di bao hayaol inim ngo hendeyem
 o ka.* ³⁰ Debir obu Ngaoron man mini aol ora
 hasaol Ngaorom obu bor heneng heneng ora

* **2:24:** Bis 3:15; Bis 4:28; 1 Pit 1:20 * **2:27:** Bis 13:35 * **2:29:**
 Bis 13:36

kobur, njem maru wam aeben aeben buklesi on is mend njem maomb bo hael ub nim ereb sao maeb ha maomb bo haen lowao ko kao kalisaol, obum Ngaorom heneng ora buklaol ko nen sabisao ora.

³¹ Ngub nen sabobur kisaon Debirom Ngaorom wen ngub buklaol ora ko nen sabobur, obum Eben Lao Aol nda pe paklaol tomb obun toklo bung bu pe paroklme baebenon wesao puklmi bor bao nao hae wakl enjoklaol ko waeb bu wisesa.

³² Ngub bisaol ngo waeb bu wisao ub, heneng ora Ngaorom aol Njises ngo wakl mao enjaesao ub naom ngo sao ora hindismaol ini kao njeyom ka.*

³³ Ngaorom aol Njises ngo obu obun ki taom men ha habur, obu bor nao Wesao Ebe Tangar njuklwao kisao ub heneng ora kalisao. Ngub bisaol inim ngubi tomb ngo hendeyem ub hesa pangeklem ub kab, Njises bor kalisao sao Njisesom naon kone bor di hobao sao ngo ngubi tomb ngo hondaen le o kisesa.* ³⁴⁻³⁵ Pitam ngub kobur kakl, Debir obu inj yu heben pisao o, obum aol mende poklaol o nen sabobur ngub kisao.

Hambun Saon Aoraom nao Aoraol Aondao bor kakl

Njen saond bi baeben

Njen aongao ma bundur nan hala mbaenin lowao tomb

Mbini njen aongao mao aolarili to non bi sok-laong

Ngubi tomb nao ki tao nan bao biribi ora kisaol Debirom waeb bu wisao ub Pitam ngub kisesa.

³⁶ Pitam ngub kobur kakl, Ini Isreyel tenaol baeben o, aol Njises ngo ini ngo haklom is pe

* **2:32:** Bis 1:8 * **2:33:** Bis 1:4; Bis 7:55-56

kowal bi bor nil li mbaesmi ko kao njandang, Ngaorom aol ngo naon Aorao Aondao mao hasaol obu Ngaorom Eben Ke Aol ora hayao ko nen saboklwaebe kisesa.*

³⁷ Pitam ngub kisaol tenaol hambunom angal ngo pangobur mbinim sakl polo hibi ko sobur, Pita di mbini angal bib hobao sao kam akol bimi aol aeben baeben di mbini ngo baeben bor kakl, Nao haeme hakl o, naom asub was bukmaob? kismisa.* ³⁸ Ngub kismil Pitam mbini bor kakl, Inim khorob bismi sao inin kone bor wiyao o kunaen ub inin mbib sisao kone baol munu khorob bismi sao tuwa, Njisesol hul ha habur mbabtas bukbur haklwaebe ora. Ngub buklemi tomb Ngaorom obun Wesao Ebe Tangar ini bor pone ora taol bu njuklao kisesa.* ³⁹ Pangeklem. Ngaorom nim njuklwao kisao ub ini ngo hakl bor di, inin isi wane bor di, tenaol hambun su u kowes bisao hakl bor paoloklme baeben bor di, tenaol hambun naon Aorao Ngaorom ubuklub lao baeben bor di, ini ngo baeben hambun bor Wesao Komb Bi nda taol bu njuklao ora kisesa.

⁴⁰ Pitam ngub kobur angal andub sao mendbor di mbini bor taeki ko kao kalobur kakl, Mbini khorob bimi baeben ke hondoklbur hayem ub ini di ke hende saoklaong, inim bongeyaokl poklbur ora haklwaebe ko kao kalisesa.* ⁴¹ Ngub kisaol tenaol andub ora obum angal ngo kisao ub nen sab hakol bu angal ngol hul ha hasmil mbabtas bismisa. Mbabtas bismil bao bombor ngo tomb

* **2:36:** Bis 5:30-31 * **2:37:** Luk 3:10; Luk 3:12; Bis 16:30

* **2:38:** Luk 24:47; Bis 3:19 * **2:40:** Pil 2:15

Karas sem andub ora 3,000 oran ha baram baram bubur and sisesa.* ⁴² Ngo tomb mbini tenaol ngo baebenom angal bib hobao so kam akol bimi aol baebenom Ngaoron angal bib ebe ngo kao kalismi ub pang hakol bu habur, mbinim ne no birismi tomb di maomunu was no bisur was bi bi bu, kone bor turi homo hondokl engel bin burubur Ngaor bor kao kal ha was hasmisa.*

Karas semom ngub was bu hasmi o

⁴³ Ngo tomb angal bib ebe ngo kam akol bimi baebenom tenaolom burir biklme sao di, ko mend nao hindismi sao di andub ora bu hasmil, tenaol hambunom burisao po burir bi was bu hasmisa.* ⁴⁴ Ngub hasmil Karasol hul ha hasmi hambunom mende bisur bi bi was bu, mbinin kone bor turi homo hondokl engel bin burubur, mbini hambunon osisao di armend sisao nao wi maomunu kaohur bu was u hasmisa.* ⁴⁵ Ngub bubur kismis Karasol hul ha hasmi baebenon mend dem homo menjao bismi tomb mbinim mbinin osisao wismi o di sokl mu, mbinin su di maon nan sokl mubur mone ngo mismi baeben tenaol menjao nao wi burubur dam nao bin birismi baeben taol bu kal was bismisa. ⁴⁶ Mbinim hor hor Ngaor Hen Moroklme Anda bor obo kiril mba ber was bubur, waki mbinin anda bor di sub turi was homo kiril mba burubur, and menden was ne nao nao bu* ⁴⁷ Ngaor bor kaoya kao ha was birismisa. Ngub bismil tenaol hambunom mbinim oborob ngo

* **2:41:** Bis 2:47; Bis 4:4; Bis 5:14 * **2:42:** Bis 20:7 * **2:43:** Bis 5:11
 * **2:44:** Bis 4:32-35; Bis 5:12; Bis 6:8 * **2:46:** Luk 24:53

bismi ub hondobur turi himismil, Aorao Aondaom ngo haklon mendbor bu mib sisao baeben bu mam mam bu, hor hambunon ha baram bu and sen kisesa.*

3

Aol aongao tibae mend waki ebe sisao o

¹ Mbinim hor hor nar as bekeyabur ombona hu hu lao nda bi tomb was Ngaor bor kao kalismi o sisaol, ko mend oran Pita hesa Njon kab Ngaor Hen Moroklme Anda yu manda bor sao hasaol kang mend yin pisbisa.* ² Ngub pobur kisbin and ngon tiriyao kombaen imbi Naollu Hini kismi on teb sol, aol is mend obun amom wen marisao tomb di obun aongao hom pae ngubi marisao o birisaol hindisbisa. Aol aongao tibae ngom and ngon hondaesmi baeben bor mone kang mend njib ko kao deb deb bin ko, mbinim hor hor aol ngo taokl obobur tiriyao kombae ngol u mba haen kao was bismisa.* ³ Ngub bismi o aol aongao tibae ngom Pita Njon kab Ngaor Hen Moroklme anda ngon hondaesbil hondobur, mone kang mend njib ko kao deb deb bisesa. ⁴ Ngub bisaol mbibim aol ngo hend heneng bubuk Pitam obu bor kakl, Yao hend dao kisesa. ⁵ Ngub kisaol aol aongao tibae ngom mbibim ni menjao njuklbur leb ko pangobur el bor hend yaesesa. ⁶ Ngub bisaol Pitam obu bor kakl, Ni mone nao wi haruklul nim wiyu sao njurukl ngao, Nasarer Njises Karasom ni obun buri njisaol obun imbi kobur

* **2:47:** Bis 2:41; Bis 6:7; Bis 11:21; Bis 11:24 * **3:1:** Bis 10:3; Bis 10:9; Bis 10:30 * **3:2:** Njo 9:1; Bis 14:8

kakl ngao, tekakl pu kisesa.* ⁷ Ngub kobur kisaon aol ndan ki tao nan o men mubur mao tekaesaol, obun aongao tibaesao nda ub di obun aongao ma di buri palobur ebe bao sisesa. ⁸ Ngub bisaol obum bonge peb bubuk ebe aongao hakl pibisesa. Ngub pobobur kisaon obum Ngaor bor kaoya ko bonge peb bam pobobur, Ngaor Hen Moroklme Anda ngo Pita Njon kab pisbi bor obu di mbini haru hondaesmisa.* ⁹ Ngub bisaol tenaol and andaon dengeb dengeb kao mba hasmi baeben hambunom obum Ngaor bor kaoya hae was pibisao nda ub hindismisa. ¹⁰ Ngub hondobur kismis aol ngo obu and ngon tiriyo kombaen imbi Naollu Hini ndan teb sol, aongao tibiae mend u mba haraoklao nda e kobur, mbinim obu asub baonaob ko pangobur burisao po burir aondao ora bismisa.

Ngaor Hen Moroklme Anda ngo bor Pitam angal bib ebe kao dund bisao o

¹¹ Ngo tomb Solomonon Panda Tubal imbi ke on hasmi o, aol aongao tibiae ndam Pita Njon kab men habur taeki kisaol hondobur, tenaol hambunom burir biyubur mbini teb ngo hasmil akl obo kiril mbaesmisa. ¹² Ngub obo kiril mbaesmil hondobur Pitam mbini bor kakl, Isreyel tenaol o hakl o, asub ko ngo sao hondo burir biyubur yao hakol bu hendeklem balem? Yaon buri hesa oborob bibao sao mend wibao kabom aol ngo aongao hakl peben kobe ko nen sabeklem be? ¹³ Inj ora. Mbes Eberehem di Isak di Njekob di,

* **3:6:** Bis 3:16; Bis 4:10; Bis 16:18 * **3:8:** Njo 5:14; Bis 14:10

inin ab sumb wil ngo baebenon mendbor hambun di, mbinin Aorao Ngaor bombor ngo obum obun kowan lao aol Njises nda hobao sao aondao ora haen kisao o, inim obu aol Paler birisaol mini puklub kisimndis ka. Aoh, Palerom non Njises obu anda pu lowao ko nen sabisao o, obum di ora hindisao tomb inin mbib ora aol Njises ngo makl homo tuwaesimndis.* ¹⁴ Ngaorom aol Njises ngo komb bi hobao sao bombor ora haen kisaol, obum oborob was bisao o inim obu makl homo tuwabur, Paler bor naom turi homaomun ub njem naon aol ngo tenaol pe paen lisao nda ora Njiseson akl bu anda eben kaebe kisimndis kisesa. ¹⁵ Ngub kobur kismin inim Tenaol Haeben Mao Saraoklao nda pe paen lisimndis o, Ngaorom obu wakl mao enjaesao ub yaom ora hindisbaol, yaom ngo sao ini tenaol hambunom pangeklemin kao njeyob ka.* ¹⁶ Yaom Njisesol hul ha habur obun imbi kobao tomb, obun burim aol aongao tibae ngo ebe mao sarobnda kisesa. Inim ngo sao inin elom ora hondobur kone bor di ora nen sabeklem ub, yaom Njisesol hul ha haroklbaol, inim di hendeklemin obum ora aol ngo ebe mao sarobnda kisesa.

¹⁷ Pitam ngub kobur kakl, Nao haeme mbaoli hakl o, ini di inin maomb bo haroklme aol baeben di ini hambunom Njises obu bor kon nao wibur khorob ngub bisimndis ka.* ¹⁸ Ngub bismi o mbes ora Ngaorom obun man mini aol hambun bor ngub lowaebe ko kao kalisao ub, Ngaorom Eben

* **3:13:** Mat 22:32; Luk 23:13-25; Bis 2:23; Bis 7:32 * **3:15:** Bis 1:8; Bis 2:36; Bis 4:10 * **3:17:** Luk 23:34; 1 Tim 1:13

Lao Aol o obu ke hondoklao ko kao kalismi ora. Ngub kismil naom ngubi tomb ngo hindisumndis ub Ngaorom bin ko nen sabisao ub ora bisao kisesa.* ¹⁹ Pitam ngub kobur kakl, Inim ngub nen sabobur inim khorob bismi sao inin kone bor wiyao o kunaen ub, inin mbib armend sisao kone baol munubur inin kone u bokeyoklwaebe ora. Inim ngub buklemi tomb Aorao Aondaon buri obu bor hakl obobur, inin kone bor honda sisab mao ba buri mao palaklao ora.* ²⁰ Ngub buklaol tomb Ngaorom Eben Ke Aol Njises inin ora haen kaesaol, obum ini haklemil eben kaklao ora. ²¹ Ngub buklaol o Ngaorom mbes ora obun man mini aol obum sablo haen kisao baeben bor ngub laob ko kao kalisao ub, hambun sao ebe wen pange was nao pindib pae haenbur, Njises obu ngubi tomb bao nao ebe yu heben bao haklao ora kisesa.

²² Pitam ngub kobur kakl, Mbes ora Mosesom di ngub kisao. Inin Aorao Ngaorom ni ini semon is mend o mao hasndis ub man mini aol is mende di eben laong, obum hambun sao kao njuklao ub hul nao hae oborob ora pangoklwaebe.* ²³ Mondom man mini aol ngom lao sao nao panga sin, mbini hul haklemi ngo baeben Ngaor obun sem baeben hesa maomunu nao haen ko lu bowes buklaol ora ko, Mosesom kisao ub Pitam ngub kisesa. ²⁴ Pitam wakl kakl, Ngaoron man mini aol hambun di, aol Samuwel di, mabor man mini aol wen pindib paesmi baeben di, mbini hambunom wen ngo sao ngo sao buklaol kismi ub naom ngubi tomb heneng ora il so pind bisaol hindisumndis

* **3:18:** Luk 24:27 * **3:19:** Bis 2:38 * **3:22:** Bis 7:37

kisesa. ²⁵ Pitam ngub kobur kakl, Ngaorom Eberhem bor ngub kisao. Nim njem maru wam aeben aeben buklesil paoluklemi baebenom tenaol hambun ora bisur bin lowao kisao ub, ini ora Ngaoron man mini aol baebenon isi wane ngo hayem ol, Ngaorom inin ab sumb wil baeben bor nim maeb ha bisur buklwao ko kao kalisao ub, ini ora bisur buklwao ko nen sabobur kisao kisesa.* ²⁶ Ngaorom nim ngub buklwao ko nen sabobur, obum ini ngo hakl bisur bukbur inim khorob bismi sao tuwareklemine ko, obun kowan lao aol ebe ngo haen kisao nda ini hasmil mbes eben kisndis ko Pitam ngub kisesa.*

4

Pita Njon kab Nju semon kansolon el sol teka haen kismi o

¹⁻² Ngo tomb Pita Njon kabom tenaol hambun bor Njises pe paesao o wakl mao enjaesaol, tenaol pe paklemi baeben hambun di heneng ora wakl mao enjaklao ko kao kalo tenaol hambunom oborob ora nen saben kisbisa. Ngub bisbil mbibim angal ngon hambun sao nao kao pae wen bao kakl haen, Nju semon baolum aol baeben di, polisman sem maomb bo haraoklao aol ngo Ngaor Hen Moroklme Anda bor maomb bo hasao o di, Sarusi sem mendbor di, mbinim ko aondao ora homobur mbibi men hakl ibismisa.* ³ Ngo tomb kang mend mbon sam sam bisaol ekeran nan howes kokbur mbinim mbibi men pae po kalabus anda mao palaesmisa. ⁴ Ngub kalabus

* **3:25:** Kal 3:8 * **3:26:** Bis 13:46 * **4:1-2:** Luk 22:4; Luk 22:52; Bis 23:8

mao palaesmi o tenaol andub ora mbibim angal ngo kishi o pangobur, Karasol hul ha hasmi baeben buklhoma iri non bi andub ora aol is 5,000 oran hasmisa.*

⁵ Ekeran nan Nju semon maomb bo haroklme aol, aol kon wi baeben di, mbinin man buwaloklme aol baeben di, mbini hambun su Njurusalem ngo bor obo kiril mbaesmisa. ⁶ Ngub obo kiril mbabur kismis Anas obu Nju semon baolum aol wesmbao aondao ora hasao o di, Kayapas di, Njonatan Aleksanda kab di, baolum aol wesmbao aondao ndan sem mendbor di, mbini hambun obo kiril mba ber mba hasmisa. ⁷ Ngub ber mba habur kismis angal bib ebe kam akol bibi aol is kab nda mbinin el sol teka haen kobur kakl, Ibim baebnda ub asub bubur baebi? Aeben imbi kobur ora baebi? Aeben burim baeb bo? kismisa.* ⁸ Ngub kismi tomb Pitan kone bor Wesao Ebe Tangarom hondabur buri mao palaesaol, obum mbinin angal ngon ko san lubur kakl, Ini Nju sem hambun maomb bo haroklme aol o hakl o, ini aol kon wi baeben di* ⁹ yaom aol aongao tibae nda oborob ora bisur babndal, inim yao bor asub bubur aol ngo ebe mao sarbib ko howes lem sin, kao njun ub pangoklaob. ¹⁰ Nasarer Njises Karas ndis inim obu is pe kowal bi bor nil li mbabur pe paen lisimndis ol pe paesndis o, Ngaorom obu mao enjaesao ora. Ngub bisaol yaom obul hul ha habur obun imbi kobao tomb aol ngo inin elol teka hael hendeyom o, Njises ngo obun burim ora obu ebe mao sanaong, ini ngo baeben di

* **4:4:** Bis 2:41 * **4:7:** Mat 21:23 * **4:8:** Mat 10:19-20

Isreyel tenaol hambun di ini hambunom ngo sao nen sab hakol bu hawlwaebe ora kisesa.* ¹¹ Pitam ngub kobur kakl, Ngaoron mbuk waebom Njises obu nen sabobur ngub ke wiyao.

Ini and kongon bimi aol baebenom

And ndaol tokl mend kang kho e ko nen sabobur Tuwaesmi o wawl ngubi tomb

And pinj* tao tao aondao hobao sao ora men aolisao

ke wiyao kisesa.* ¹² Tenaol ke nao henden ko obu bombor oram bu mib se hayaol, su hambun bor ora su u kowes bisao hakl bor di, nao tenaol hambun bu min ko aol obun imbi kaeb se is mende mend Ngaorom nao bor nao njisao ora ko Pitam ngub kisesa.*

¹³ Ngub kisaol Pita Njon kab mbibi sukul ko di menjao nao bi mbibi baehaemen aol ora habur o, pakl nao heme buri palobur ngo kisbi ub Nju semon kansol ngo baebenom pangobur burir aondao ora bismisa. Ngub burir biyubur kismin panaem mbibi aol ngo kab Njises haru hasbi ko ora hindismisa. ¹⁴ Ngub sisaol mbibim aol aongao kho ngo ebe mao saesbi nda di Pita Njon kab daol haru hasmil hondobur, mbinim angal ngon ko san lukl buwaesmisa. ¹⁵ Ngub ko san lukl buwabur kismin kansol semon anda ngo birismi on ibi kang mend dera nan puklub kobur, mbini hakl hakl kao kao bubur kakl,* ¹⁶ Aol ngo kabom tenaolom ko mend nao hindismi sao aondao ora baebnda ub Njurusalem tenaol hambunom di

* **4:10:** Bis 3:6; Bis 3:13-16 * **4:11:** Mat 21:42 * **4:12:** Mat 1:21 * **4:15:** Njo 11:47

handaemndal naom ngo sao men mbakl buwackl-
 maong, naom aol ngo kab bor asub ora bem yeb
 ko kao kao bismisa. ¹⁷ Ngub kao kao bubur kakl,
 Ngo baebi sao tenaol nao pange baebenom pan-
 gen kam aeben aeben nao bin ub, Njiseson imbi
 kobur ngo baebi ub ko mende nao bibaebe ko
 buriyab ora taolu lem ko kao kao bismisa. ¹⁸ Ngub
 kobur kismim mbinim mbibi wakl ubuklub kobur
 kakl, Ibim Njiseson imbi kobur tenaol hambun
 man kang ora di nao kao kaloklwaebe ko taolu
 lismisa.* ¹⁹ Ngub bismil Pita Njon kabom mbinim
 angal ngon ko san lubur kakl, Ngaoron angal be?
 inin angal ora hul nao haklbae balem, inin di
 Ngaorom nen sabeyao ub nen saboklwaebe ora.*
²⁰ Yaom hindisbao sao hesa pangisbao sao kab
 kowes bubur men mbakl buwacklbae ora kisbisa.
²¹ Ngo tomb tenaol hambunom mbibim ngo bisbi
 sao hondobur Ngaor bor turi homo kaoya kismil,
 Nju semon kansol ngo baebenom mbibi dundu
 asub mao habur ora ke mao handaem ko nen
 sabokl buwabur kismim, ko mende aondao bu ora
 ko homo taolu lubur, anda puklub kismil pisbisa.
²² Ngub pisbi tomb aol aongao kho mao ebe saesbi
 nda obu nas inj, aol kon wi sao sisao o, tenaolom
 ko mend nao hindismi sao ngo bisbi o hondobur
 Ngaor bor kaoya kismisa.

*Karas semom pakl nao homamun bisur bibi ko
 Ngaor bor kao kalismi o*

²³ Mbinim Pita Njon kab kalabus nao bi anda
 puklub kismi tomb mbibi kab Ngaorol hul ha
 hasmi baeben birismil wakl bokeyobur, Nju

* **4:18:** Bis 5:28; Bis 5:40 * **4:19:** Bis 5:29

semon baolum aol aondao baeben di, mbinin maomb bo haroklme aol, aol kon wi baeben di, ngo baebenom kismi sao hambun sao arman kao kalisbisa. ²⁴ Ngub kishil pangobur mbini hambunom Ngaor bor kao kal ngabur kakl, Nje Aorao Aondao buri ora hael ol, njem su di saohar di ib kunja di, ngo hakl bor baoraoklao sao di hambun sao warisi saon Aorao ora hael. ²⁵⁻²⁶ Naon ab sumb Debir njen kowan kale aol hasaol, njen Wesao Ebe Tangarom obun kone bor hondaesao tomb obum ngub kisao.

Sun tenaolon aol wesmbao baeben di
 Maomb bo haroklme aol baeben hambun di
 Ngo baebenom Aorao Aondao hesa
 Obun Eben Ke Aol nda kab bor
 Obo kiril mbabur
 Saond bu kaloklemi on was man man bu hayem.
 Ngub beyem o
 Mbini Tenaol Sem Tangar baebenom di
 Ko homo men mbaklbur hayem ngao
 Tenaolom asub ko ngub khorob buklemi on was
 karu hayem ko?

Wesao Aondao ndam Debirom ken kisao ub ²⁷ heneng ora ngubi tomb su enjo ngo bor bisimndis. Njem aol Njises nda Eben Ke Aol ora haen kisi o, aol Heror di Pondas Paler di Tenaol Sem Tangar di Isreyel tenaol andub mendbor di, mbini hambunom njen kowan kale aol hobao sao bombor ora ngo bor saond bu kalokl obo kiril mbaesimndis.* ²⁸ Njem mbes ora kone kimb bu wen ngo sao heneng buklaol ora ko kao paesi ub mbinim ngubi tomb ngo obo kiril

* **4:27:** Mat 27:1-2; Luk 23:7-11; Bis 3:13

mbabur hambun sao ngo bisimndis ka.* 29 Nao hambunon Aorao Aondao o, mbinim naon hibi kho mao sa hondo ko bowes beyem ub njem pangaebe ora. Nao ngo hakl njen kowan kale tenaol hayom ngao, naom ngubi tomb pakl nao heme njen angal bib hobao sao ngo buri palobur ora kao kalaomun kaebe.* 30 Tenaol homo uklemi o di njen kim warabur njen kowan kale aol hobao sao bombor ora Njiseson burim mao ebe sa, tenaolom ko mend nao hindismi sao di burir biklme sao di wakl was baomun kaebe ora ko mbinim Ngaor bor ngub kao kalismisa. 31 Ngaor bor ngub kao pa ora bismi tomb and ngo mbini birismi on el el mao babur kisaon, Ngaoron Wesao Ebe Tangarom mbini hambunon hibi umu bor hondaesesa. Ngub bisao tomb mbinim Ngaoron angal ebe nda buri palobur kao kalam akol bismisa.*

Karasol hul ha hasmi baebenon osisao kaohur was wismi o

32 Ngo tomb Karasol hul ha hasmi baebenom kone bombor ub was ubur, nen sabismi sao di bombor ub was nen sabismisa. Mbinin osisao di njen ninao nao ke mbinin kaohur bu was wismisa.* 33 Ngub bubuk kismis angal bib hobao sao kam akol bu hasmi aol ngo baebenom mbinin Aorao Aondao Njises pe paesao o wakl tekaesaol hindismi ub, buri palobur kao kalam akol bismisa. Ngub bismil Ngaorom ngo Karasol hul ha hasmi baeben hambun aondao bu ora bisur bisesa.* 34 Ngub bismil mbini ngo baebenon

* 4:28: Bis 2:23 * 4:29: Ebe 6:19 * 4:31: Bis 2:4 * 4:32:

Bis 2:44 * 4:33: Bis 2:47

mend dam nao bin ha, menjao menjao es buwa di nao bismisa. Mendborom mbinin su di and di sokl mubur* ³⁵ mone ngo mismi baeben angal bib hobao sao kam akol bu hasmi aol baeben kalismisa. Ngub kalismi tomb mbini ngo baebenom mubur, tenaol mendbor menjao nao wibur dam nao bin birismi beben taol bu kalismisa.

³⁶ Ngo tomb Karasol hul ha hasao aol is mend obun imbi Njoseb obu Libae sem hasao o, obu su Sapiris bor ha and sisesa. Ngo tomb angal bib ebe ngo kam akol bu hasmi aol nda baebenom aol ngon imbi mende Banabas ko karu wismil, imbi ngon te tenaol sango menden kone sisab mao ba hul ha saor pe haen lao aol ko karu wismisa.*

³⁷ Ngo tomb aol Banabas ngom obun su maon nan sokl mubur, mone ngo misao baeben angal bib ebe kam akol bu hasmi aol baeben kalisesa.

5

Ananayas Sapira kabom bisbi saon arman wiyao o

¹ Ngo tomb aol mend obun imbi Ananayas hesa obun were Sapira kab birisbisa. Ngub birisbil aol ngom obun su maon nan sokl mubur ² mone ngon mendbor sub kowes bu obun mbib mubur, mendbor angal bib hobao sao kam akol bu hasmi aol baeben kalisesa. Ngub bisaol obun werem di hindisesa.* ³ Ngo tomb Pitam aol ngo bor kakl, Ananayas o, njem mone ngo njen su sokl mae on mendbor njen mbib sub kowes bu maeng, Ngaoron Wesao Ebe Tangar bor kakla kobur asub

* **4:34:** Bis 2:45 * **4:36:** Bis 11:22-26; Bis 13:2-3 * **5:2:** Bis 4:34-35

ko Seranom njen hibi umu bor hondaen wari balem? kisesa.* ⁴ Njem su ngo sokl nao misi tomb su ngo njen ora sisao. Sokl mae tomb di mone ngo njen ora saonao o, njen kone bor asub ko ora khorob ngub buklwao ko nen sobae balem? Njem tenaol bor inj maobowari ka. Ngub inj, njem Ngaor ora maobowari kisesa. ⁵ Ngub kisaol pangisao tomb aol Ananayas ngo sul komb hakl po tibabur ora pe paesesa. Ngub pe paesao aol Ananayas ngo pe paesao o pangismi baebenom pakl aondao bu ora himismisa. ⁶ Ngo tomb nas buri baebenom andaon obobur aol ngon toklo lab labom tanga pa taokl po maol bismisa.

⁷ Bao bombor ngon kang mend mabor aol ngon werem anda bor menjao beyao ko nen nao sabe obu as ko and ngon hondaesesa. ⁸ Ngub hondaesaol Pitam ten ngo bor kakl, Mone su sokl maebi o kang ngo ora be? njem ni kao nji kisesa. Ngub kisaol ten ndam kakl, E ka, ngo ora kisesa. ⁹ Ngub kisaol Pitam obu bor kakl, Ibim asub ko kao kobabur Aorao Aondaon kone hondoklbur maobalakl ko bi hendaebi? Hend. Nas njen aoli maol baemi baeben abo tiriyaol kombael ngo ibilim ol, nje di ngubi tomb maol bukl taokl poklemi ora kisesa. ¹⁰ Ngub kisao tomb ten nda penar bu ora Pita hasao nan sul komb hakl po tibabur ora pe paesesa. Ngub pe paesao nas nda baebenom and ngon hondabur ten ngo di pe paraokl ko hondobur, obu di bombor ngo obun aoli tangaesmi ndal was taokl po maol bismisa. ¹¹ Ngo tomb Ngaoron sem hambun di tenaol mendbor ngo bisao sao pangismi baeben di mbini

* 5:3: Njo 13:2

hambunom pakl aonda bu ora himismisa.

Tenaolom ko mend nao hindismi sao bismi o

¹² Ngo tomb Ngaoron angal bib ebe kam akol bu hasmi aol baebenom tenaolom ko mend nao hindismi sao di burir biklme sao di andub ora bu hasmisa. Ngub bismil Karasol hul ha hasmi baeben hambun Ngaor Hen Moroklme Anda on Solomonon Panda Tubal on kone bombor ub u, obo ber mba ha was bismisa.* ¹³ Ngub was bismil mbinim ngo bismi sao hondobur tenaol hambunom mbinim oborob was bu hayem ko nen sabismi o, Karasol hul nao hae hasmi baebenom pakl homobur, nao non mbini daol maomunu nao birib se hayom ko nen sabismisa. ¹⁴ Mendborom ngub bismi o tenaol Aorao Aondaol hul ha hasmi baeben andub ora ibismil, Karason sem ngub and sam sam bisesa.* ¹⁵ Mbinim oborob ngub was bismi tomb tenaol homo wismi baeben di mbinin to bor bor sabor biri ha pae, harerol taokl obo wi was bubur Pita poboklao tomb obun toklon wesao tenaol heme ngo baebenon mendbor kollmbaklao tomb di ebe soklao ko nen sabismisa. ¹⁶ Ngub nen sabobur kismis Njurusalem and lobokl lobokl aonda on solo solo su wisao bor paolismi baebenom mbinin su sisao haklbir tenaol sen hae wismi baeben di, tenaol mbinin tombao bor sam biri umubaoli baeben di, angal bib hobao sao kam akol bimi aol baeben hasmi bor taokl ib was bismil, ngo baeben hambun wاكل ebe sao was bisesa.*

* **5:12:** Bis 2:43; Bis 14:3 * **5:14:** Bis 2:41; Bis 21:20 * **5:16:** Mak 6:56; Bis 19:11-12

Mbinim angal bib ebe kam akol bimi aol baeben hondo ko lu bowes bismi o

¹⁷ Ngo tomb Nju semon baolum aol wesmbao aondao ora o di, Sarusi sem mendbor obun aol sango hasmi baeben di, mbinim angal bib hobao sao kam akol bu hasmi aol baeben bor daongirir ko, ko aondao ora homobur naom ngo baeben bor menjao bukmao ko nen sabismisa.* ¹⁸ Ngub nen sabobur kismim mbinim angal bib ebe kam akol bimi aol nda baeben obo men habur kismim, kalabus anda mao palaesmisa. ¹⁹ Ngub bismi o nend kisao tomb somna Aorao Aondaon angal mini wesao is mend obobur kalabus anda ngon tiriyo komb pabur, angal bib ebe kam akol bimi aol nda baeben dera kemi pobur kakl,* ²⁰ Inim Ngaor Hen Moroklme Anda bor tenaol hambunon el sol teka habur, haeben saroklme angal bib ebe wen pange ngo mbini hambunom pangen kao kaloklwaebe ora kisesa. ²¹ Ngub kisaol Ngaoron angal bib kam akol bimi aol nda baebenom hul nao hae bao bu hebe kobaesao tomb mbinim Ngaor Hen Moroklme Anda bor hondabur angal bib ngo kao kalismisa.

Ngo tomb Nju semon baolum aol wesmbao aondao ora o di, obun aol sango baeben di mbinim Nju semon kansol baeben hambun obo kiril mbaklaob kobur kismim, mbinin maomb bo haroklme aol, aol kon wi baeben di hambun ubuklub kismisa. Ngub bubur kismim kalabus anda bor angal bib hobao sao kam akol bimi aol ngo kalabus mao palaesmi nda baeben kemi ubuklub ko angal pen kismisa. ²² Ngub bismil

* **5:17:** Bis 4:1-2; Bis 4:6 * **5:19:** Bis 12:7-10

baolum aol wesmbao aondao ndan kongon bimi aol baeben kalabus anda ngon pobur hindismil, angal bib ebe kam akol bimi aol nda baeben nao birismil hindismisa. Ngub haondaoklbir kansol baeben birismi bor wakl bokeyobur mbini bor kakl, ²³ Naom kalabus anda pobur haondaokl ubuklum o, lak oborob ora li mbabur polisman baebenom di oborob ora maomb bo harmi sal hondomao o, naom tiriyo kombomao tomb wao, ngol mendel di mend nao biri hun anda hanesa ko kao kalismisa. ²⁴ Ngub kismil polisman sem maomb bo haraoklao aol ngo Ngaor Hen Moroklme Anda bor maomb bo haraoklao aol o di, Nju semon baolum aol aondao baeben di, mbinim ngo sao pangismi tomb burir aondao ora biyubur, ngo bene ub bubur mabor asao was buklaob ko kao kao bismisa. ²⁵ Ngo tomb ngub kao kao bi hasmil aol is mend ngol obobur kakl, Aol abo hakl o, pangeklem. Inim aol o kalabus anda mao palarimnda baeben ngubi tomb Ngaor Hen Moroklme Anda bor tenaol hambunom pangen mbinin man kao kalakl hayem kisesa. ²⁶ Ngo tomb polisman sem maomb bo haraoklao aol ndam obun polisman kongon bimi baeben daol haru pobur, angal bib ebe kam akol bimi aol baeben wakl men hakl pismisa. Ngub bismi o mbinim tenaol hambunom nao hanom luklemi ko pakl homobur kismil, mbinim aol ngo baeben bao nao men hae sub sowa pabur mbin ubuklub ko kemi pismisa.* ²⁷ Ngub kemi pobur kismil mbinim kansol baeben el sol teka haen kismi tomb baolum aol wesmbao aondao ora ndam

* 5:26: Mat 14:5

mbini bor kabl, ²⁸ Naom ini bor man ko aol ngon imbi ko mende nao lowaebe ko buriyab ora kao njamnda o, inim ngubi tomb hul habur inin man ngo su Njurusalem ngo hambun bor kao kalam aeben aeben bu, su ngo hambun bor pib ngaen kaemnda ka. Mende di inim nao bor aol ngo inim lismi ko kao beyaklmao ko nen sabeyem alem kisesa.* ²⁹ Ngub kisaol angal bib hobao sao kam akol bu hasmi aol baeben daol Pita daol mbinim ko san lubur, Pitam obu bor kabl, Aol henengon angal hobao sao inj sakl, naom Ngaoron angal ora hul nao hae pangoklmao kisesa.* ³⁰ Wabl kabl, Aol Njises nda inim ora is pe kowal bil nil li mbabur pe paen lisimndis o, naon ab sumbon Aorao Aondao Ngaorom obu wabl mao enjaesao ora.* ³¹ Ngub mao enjabur kisaon Isreyel tenaolom mbinin kone baol munubur, mbinin kone bor khorob bimi sao wisao o kunaen ko Ngaorom obu men mu obun ki tao nan mao barabur, tenaol hambunon maomb bo haraoklao aol haen kobur mbinin bu maoraoklao aol haen kisao ora.* ³² Ngub bisaol naom ngo sao ora hindismaol, tenaol hambunom pangen kao kalam akol bu hayom ka. Ngaorom obun Wesao Ebe Tangar o nao obum keyao sao hul nao haroklmao baeben bor njaoraoklao, obu di nao haru akol bubur kao kalam akol bu haraoklmao ora kisesa.*

³³ Pitam ngub kisaol pangobur kansol ngo birismi baebenon kone bor turub bin ora bubur, ko aondao bu ora homobur angal bib hobao

* **5:28:** Mat 27:25; Bis 4:18 * **5:29:** Bis 4:19 * **5:30:** Bis 3:15

* **5:31:** Bis 2:33-34; Ebe 1:20; NjuS 2:10; NjuS 12:2 * **5:32:** Bis 1:8

sao kam akol bimi aol ngo baeben ora pe paen lem ora kismisa.* ³⁴ Ngub kismil kansol ngo baebenon is mend obun imbi Kameliyel kismil, aol ngo Peresi sem sisao o obu Nju semon man buwalaoklao aol sisesa. Ngub sisaol tenaol hambunom obu aol ebe ora hae ko nen sabismi o, aol ngom kansol baeben bor angal ukl mend lobur tekasesa. Ngub tekabur kisaon obum angal bib hobao sao kam akol bimi aol ngo baeben dera kemi puklub kobur* ³⁵ kansol ngo birismi baeben bor kakl, Isreyel aol o hakl o, inim aol ngo baeben bor buklemi sao khorob sao mend buklemi hondobur, inim oborob kone kimb bubur bibaebe kisesa. ³⁶ Ngub kobur kakl, Inim di ora hendeyem ub mbes ora aol mend obun imbi Turas habur, obum ni aol aondao buri ora hae ko tenaol hambun kao kalo hasao tomb aol andub ora 400 oran obu was taol mi po obun sem hasmisa. Ngub hasmi o mendborom aol ngo pe paen lismi tomb obun sem ngo obu taol mi pismi nda baeben pakl buri kismil, obum hambun sao bisao sao hakl di hemen biyaesimndis.* ³⁷ Ngub bisao tomb mende di ngon mabor sao kabmanom bobae lismi tomb Kalili aol Njuras hasaol, tenaol mendborom obu di taol mi pismi o mendborom obu pe paen lismi tomb di obun sem ngo obu taol mi pismi baeben hambun pakl buri kisesa.* ³⁸ Ngo bisao ub nen sabobur inim buklemi on kao njun ub pangoklaob. Aol ngo baeben bor menjao menjao nao bi bao waklwaebe ora. Pangeklem. Mbinim man ngo ko hayem ub aol henengon

* **5:33:** Bis 7:54 * **5:34:** Bis 22:3 * **5:36:** Bis 21:38 * **5:37:** Luk 2:1-2

man sokl beyaon, baehaemen sao ora sokl beyaol tuwaki beme. ³⁹ Ngub inj, mbinim man ngo ko hayem ub Ngaoron angal bib ebe ora sa sin inim Ngaor men mbaki buwaklaeming, obu bor saond bu kaloklemi hondoklwaebe ora kisesa. Ngub kisaol pangobur kansol ngo birismi baebenom ngo le ub ora bemin ko nen sabismisa.

⁴⁰ Ngo tomb mbinim Ngaoron angal bib ebe kam akol bimi aol ngo baeben wakl anda kemi hondabur kismim, mbinim mbini heb ya kuwinjom khorob ora lubur, inim man ko Njiseson imbi ko mende nao lowaebe ko khorob ora taolu lubur puklub kismisa.* ⁴¹ Ngub bismil mbinim and ngo kansol birismi on hakl dera pobobur, mbinin kone bor Njisesom bisao sao arman tenaol hambunom pangen kamndal, nao ke kang mend mao handarimnda o Ngaorom naom ngub bib se hayem ko nen sabeyao ko nen sabobur, mbinim turi aondao bu ora homaokl homaokl pismisa.*

⁴² Ngo tomb hor hambunon Ngaor Hen Moroklme Anda bor di mbinin anda birismi sisao di, Njises obu Ngaorom Eben Ke Aol ndan Angal Bib Hobao Sao o tenaol hambunom pangen kao kal ha was hasmisa.*

6

Bisur bimi aol is haoklao haen kismi o

¹ Mabor Karasol hul ha hasmi baeben and sam sam bisao tomb, Nju sem Ngaoron Karasol hul ha hasmi baebenon mendbor Ngirik angal ke baeben hesa mendbor mbinin angal heneng

* **5:40:** Bis 4:18

* **5:41:** Mat 5:10-12; 1 Pit 4:13

* **5:42:** Bis

9:22; Bis 17:3

ke baeben kab, kang mend makl hom hom bu sill nell kao kao bismisa. Ngub bubur kismis mbini Ngirik angal pange baebenom kabl, Inim hor hor ne taol bu kalo hayem tomb nao Ngirik angal pange baebenon ten weyae baeben o ne oborob nao taol bu kaleyem kismisa.* ² Ngub kismil Ngaoron angal bib hobao sao kam akol bu haroklme aol is duteb ndam Karason angal hem ko pange birismi baeben hambun ora obo kiril mbaklaob kobur mbini bor kabl, Naom ne kongon bukbur Ngaoron angal bib ebe ko hayom ub nao bi bao warum sin, ebe nao soklao ora kismisa. ³ Nao haeme hakl o, ngub nen sabobur inin di aol is haoklao mend mbini Ngaoron Wesao aondao bu ora honda hae kone ebe ora wi was on mend, ini tenaol hambunom di mbini oborob was bimi ko nen saboklme baeben sablo haen lemi tomb naom ngo baeben ne kongon ngub bu haen lomaora.* ⁴ Naom ngub bubur lomaon nao aol duteb ngom hor hambunon Ngaor bor kao kalo, obun angal was kao kal ha haklmao ora kismisa. ⁵ Ngub kismil Karasol hul hasmi baeben hambunom angal ngo kismi ub turi aondao ora homobur, mbinim aol is haoklao ngo baeben sablo haen kismisa. Aol Sitiben obu Ngaorol hul ha habur obu obun kone bor Wesao Ebe Tangar honda hae ora hasaol, is mend aol ngo obu haen kismisa. Ngo tomb mbini mendbor Pilib di Porokoras di, Nakena Timon kab di, Pamenas Nikolas kab di ngo baeben haen kismisa. Aol Nikolas ngo obu Aol Sem Tangar obun su Andiyok sisao o, obu Nju sem bor kond bubur obu di man

* **6:1:** Bis 4:35 * **6:3:** 1 Tim 3:1-7

hem ko pangisaol, aol ngo obu di haen kismisa.*
 6 Ngo tomb mbinim aol is haoklao ngo ngub sablo
 haen kobur, Ngaoron angal bib ebe kam akol
 bimi aol nda baeben hasmil po haen kismi tomb
 mbinim aol ngo baeben kim men mbabur Ngaor
 bor kao kalismisa.* 7 Ngo tomb Ngaoron angal
 bib ebe su ngo hambun bor kam aeben aeben
 bismil su ngo bor ora pango perekl pesmil, tenaol
 Karasol hul ha hasmi baeben Njurusalem ngo
 bor aondao bu ora and sam sam bisesa. Ngub
 bisaol Nju semon baolum aol baebenon andub
 ora mendbor di Karasol hul ha hasmisa.*

*Mbinim Sitiben men habur kansol birismil mini
 pismi o*

8 Ngo tomb Ngaorom aol Sitiben obu buri mao
 pala aondao bu ora bisur bisaol, obum buri
 palobur tenaolom ko mend nao hindismi sao di
 burir biklme sao di tenaol hambunom henden
 aondao bu ora bu hasesa.* 9 Ngub bisaol mbini
 Nju sem tenaol mendbor Aol Ware Pe Sem kismil,
 mbinin man pangoklme anda di armend hasaol,
 mbini ngo baebenon mendbor su Sirini tenaol
 sisesa. Mendbor di su Aleksanda bor hakl obo
 hasmi, mendbor di su Silisiya hakl ibismi, Nju
 sem ngo baebenon mendbor di su Esiya hakl
 ibismi o, ngo baebenom Sitiben ko homo ab
 saond bu kalismisa. 10 Ngub bismi o Ngaoron We-
 sao ndam Sitibenon kone bor oborob ora dekel bu
 kalisao ub was kisaol, mbinim obun angal men
 mba ko san lukl buwaesmisa.* 11 Obun angal

* **6:5:** Bis 8:5 * **6:6:** Bis 13:3; Bis 14:23 * **6:7:** Bis 2:41; Bis
 16:5 * **6:8:** Bis 2:43 * **6:10:** Luk 21:15

ngub men mbakl buwabur kismin mbinim aol mendbor bor sub karu mao kikil babur kakl, Inim aol Sitiben ke ngom Moses hesa Ngaor kab bor maobowa hul ha angal baonao lowaebe ko sub sowa pabur baondaokl talismisa.* ¹² Ngub bubur kismin aol ngo baondaokl talismi nda baebenom Nju semon maomb bo haroklme aol, aol kon wi baeben di, mbinin man buwaloklme aol baeben di, tenaol andub mendbor di, ngo baebenon kone bor sukl sukl mao ba ko mao homaesmisa. Ngub bismil mbinim ko aondao bu ora homo taokl obobur Sitiben men habur kismin, mbini Nju semon kansol baeben birismi bor mini pismisa. ¹³ Ngub mini pobur kismin mbinim aol mendborom sup kakla baondaokl talo karu mao kikil baesmi nda ub kobur kakl, Naon Ngaor Hen Moroklme Anda ngo Ngaorom komb bi haen kisao o, aol Sitiben ke ngom naon and ngo bor maobowa angal was bu habur, Moseson man bor di obum mao kho sa angal was bu hae ka. ¹⁴ Obum ngub bu habur Nasarer Njisesom and ngo kundi mbabur, Moseson manom nao bor bibaebe ke wiyao sao hambun sao di bao wa, man tangar buwaloklao ko tenaolom pangen kao kalaonaol pangomao kismisa. ¹⁵ Ngo tomb mbinim kakla ko baondaokl ngub minismil, mbinin kansol ngo birismi baeben hambunom Sitibenon el wil bor hindismi tomb obun el wil bor angal mini weaon el wil non bi sisaol hindismisa.

7

Sitibenom mbini bor kao kalisao o

* **6:11:** Mat 26:59-61

¹ Ngo tomb Nju semon baolum aol wesmbao aondao ora ndam Sitiben bor ne mubur kakl, Ngo lem sao njem heneng bili ub lem be? njem ni kao nji kisesa. ² Ngub kisaol Sitibenom obun angal ngon ko san lubur kakl, Nao aorao haeme hakl o kao njun ub pangoklaob. Naon ab sumb Eberehem obu su Haran nao pe su Mesopotemiya bor bao hasao tomb, Ngaor obu bao bi ora ndam Eberehem hasaol obobur ngub kisao. ³ Njen sem di njen su di tuwaklbir penin ko bing, su mend muwalon pebe ora kisao kisesa. ⁴ Wakl kakl, Ngub kisaol Eberehem obu su Kaldiya ngol haklbir su Haran bor paokl ora pisesa. Ngo tomb su Haran ngo bor obun ab pe paesaol maol bu mbaklbir Ngaorom obu inin su enjo ngo bor di eben kisesa. ⁵ Ngub bisao tomb Ngaorom Eberehem bor su ngo mabor nje njuklwaol, nje di njem maru wam aeben aeben buklesi baeben di inin su ora soklao kisesa. Ngub kisao o aol Eberehem ngon nongnas is mend nao birinbur kisesa. ⁶ Ngub sisao o Ngaorom obu bor kakl, Njem maru wam aeben aeben buklesi baebenom su tangar aol ban su bor po paoluklemi. Ngub bubur mbinim su ngo bor karasmas ukl andub ora 400 oran bao haklemil, mbini su aorao baebenom mbini njen sem ngo baeben lu bowes bubur kalabus kongon mao baklemi ora kisesa. ⁷ Ngub kalabus kongon mao ba haklemi o, nim mbini su aorao ngo baeben ke mao handa man lowao tomb njem maru wam aeben aeben buklesi ngo baebenom su tangar ngo tuwaklbir, ni bor kaoya kokl su enjo ngo bor wakl oboklemi ora ko Ngaorom Eberehem bor ngub kisesa.

⁸ Ngub kobur kisaon Ngaorom Eberehem bor ini sem maeb ha bisur bu, bu muklwao ub aokl nao hemen hareklemine ub inim soweb bi habur songol pe haklwaebe ko kao kalisesa. Ngub bisaol Eberehemom obun isi Isak maru wisao tomb bao hor duklab nan on obun isi ngon songol pe habur soweb bi hasesa. Ngub bisaol Isakom di obun isi Njekob songol pe habur soweb bi hasesa. Ngo tomb Njekobom di obun isi is duteb ngo, naon ab sumb wil hasmi nda baeben songol pe habur soweb bi hasao ko Sitibenom ngub kisesa.

⁹ Ngub kobur kakl, Naon ab sumb wil ngo baebenom mbinin haeme Njoseb obu mbini ngo haklon duteb nan o sisao o, obu bor ko homo daongirir kobur tenaol tangar mendborom dob bin, nas ngo monem sokl bib ko mone misa. Ngub bismil tenaol ngo baebenom nas ngo mbinin sokl nao muklbur kalabus kongon baen ko dob bubur, su Isib kemi pismisa. Ngub bismi o Ngaorom nas ngo haru was habur ¹⁰ obu bor kho sao kang mend ibisao tomb oborob ora bisur bu maeb hasesa. Ngub maeb hasaol nas ngom ko mend su Isib on aol wesmbao aondao Peron elol teka hasao tomb Ngaorom aol wesmbao ngon kone bor nas ngo kone ebe wi, kone kikel bi ora hae ko henden kisesa. Ngub bisaol aol Pero ngom, Pero obun sem di su Isib tenaol hambun di Njosebom was maomb bo haen kisesa. ¹¹ Ngo tomb su Isib bor di naon su Kenan bor di de aondao ora ibisaol, naon ab sumb wil baebenon ne di pond bisaol nao wisesa. ¹² Ngub nao wisaol naon ab sumb Njekobom Isib bor non ne ebe wi ke pangobur, obun isi wil baeben bor mbes ne wib ko hondo mao bemberakl puklub kisesa.

¹³ Ngub kisaol pismi o naon ab sumb wil ngo baeben su Isib ngo bor ko kabo mao ha pismi tomb Njosebom obun haeme wil ngo baeben bor ni Njoseb ora hae ko kao kalisaol, aol Perom di ngo baeben Njosebon sem ora naon su enjo ngo bor ngo ubuklim ko hindisesa. ¹⁴ Ngo tomb Njosebom obun ab bor angal pen kobur, ini ninao sem hambun su Isib enjo ngo ora ubuklwaebe ko kao weyaesesa. Ngo tomb tenaol supu hakl hakl hor tebol, hor maoklao nan on maoklaopun teb bu su Isib pismisa. ¹⁵ Ngub pobur kismin Njekob obu di haru ngub pismil, obu di naon ab sumb wil ngo baeben hambun su Isib ngo bor bao ha himismisa. ¹⁶ Ngub himismi tomb mendborom mbinin toklo su Sekem bor waki taokl pobur, Eberehemom obun sem homoklemi o maol buklbur mbini su aorao Hemoron isi wil baeben bor monem mbes sokl bu peyabur, su ngo obun win kisao o bor taokl po tongaesmi ko Sitibenom ngub kisesa.

¹⁷ Ngub kobur kakl, Ngaorom mbes Eberehem bor su ngo njuklwao kisao ub nim ngubi tomb penar bu kaloklwao ko nen sabisao tomb, naon sem ngo su Isib bor paolismi nda baeben aondao bu ora paolu hes peyam aeben aeben bisesa. ¹⁸ Ngo tomb su Isib ngo bor aol wesmbao Peron akl bu maomb bo hasao om Njosebom bisao sao nao hende hasesa. ¹⁹ Ngub bubuk kisaon naon ab sumb wil ngo baeben maobowa peb bu khorob was bubuk, mbinin nongnas marismi baeben hemen ko dera dera maru tuwa peb bibaebe ora kisesa. ²⁰ Ngub kisaol ngub bu hasmi ngo tomb Moseson ingim Moses maru wisaol, nas ngo el wil

ebe hae ora sisesa. Ebe ngubi ora sisaol ek ukl teb oran nas ngon ingi aorao kabom bao maru birisbi o* ²¹ mbinim tuwaklaob kismi tomb dera bor mao beraesbil, Peron wanem nas kang ngo hend wa mu mond bubur, obun maru wi non bi ora maru hasesa. ²² Ngub maru u hasaol su Isib ngo bor sukul oborob ora kismi ub mbinim nas ngo di oborob ora buwalismil, obu and sisao tomb obum kisaol sa di bisao sa di kone kikil bu oborob ora bisesa.

²³ Ngo tomb obun amom obu marisao o karasmas supu kab kab hor kab oran pibi hasao tomb obun kone bor obun sem Isreyel tenaol baeben mao takl bisaol, nim hondokl poklwao ora ko nen sabisesa. ²⁴ Ngub nen sabobur hondokl bisaol su Isib ngon aol mondom Isreyel aol is mend khorob ora lu bowes bisaol hondobur, Mosesom aol Isreyel aol ngon muwabur Isib aol ngo pe paen lisesa. ²⁵ Ngub pe paen lubur obun kone bor ninao sem ngo baebenom Ngaorom nao bu min ko, ni ngo pu kene ko nen saboklemi ko pangisao o, mbinim ngub nen nao sabismi ora. ²⁶ Ngo tomb ngon ekerana nan Isreyel aol kab kab is kab mend li li bi hasbil Mosesom po pindib pa hondobur, saond nao bib ora kobur kakl, Ibi haemeyakl ora hayeb ngao, ibim asub ko li li bib? kisesa. ²⁷ Ngub kisaol aol ngo aol mende ko homo lurukl hasao ndam Moses haoklu tuwabur kakl, Nje aebom was nao man ko maomb bo haenin kisaol? ²⁸ Mbakla njem Isib aol is mend pe paen laenda ub ni di pe pan lun ko nen sobal be? as? kisesa. ²⁹ Ngub kisaol pangobur Mosesom su Isib

* **7:20:** NjuS 11:23

ngo tuwaklbir su Miriyan bor paeb mi po hasesa. Ngo tomb su Miriyan ngo bor obum nas is kab maru wisesa ko Sitibenom ngub kisesa.

³⁰ Ngub kobur kakl, Karasmas supu kab kab hor kab pibi hasao tomb Moses har Sanae teb so tenaol nao biri bor po habur, is hini kang mend hasao ol is sung disaol hindisao tomb sung ngo disao darukl o bor angal mini wesao mend pindib paesaol hindisesa. ³¹ Obum ngub hondobur kisaon burir biyubur is hini ndan te teb sol po hend heneng bisesa. Ngub teb sol sao pisao tomb Aorao Aondaom obu bor kakl, ³² Ni njen ab sumb wil baebenon Aorao Ngaor ora hae. Ni Eberhem di Isak di Njekob di mbinin Aorao Ngaor ora hae kisaol pangisesa. Ngub pangobur kisaon Mosesom pakl homo dur kobur, is sung ngo bor nao hondoklwao ko nen sabobur sumbao teng sao u su bor hen na wisesa. ³³ Ngub bisaol Aorao Aondaom obu bor kakl, Nim su ngo nje hael ol komb bi ora win kowaong, njen aongao su abo ngubi tomb kolo tuwa ora kisesa. ³⁴ Ninao sem Isreyel tenaol oran su Isib bor paoleyem o mbinim ke aondaom bu ora hondobur, hibi kho so karaklae ko de ko hayem ub nim hondo ora haruklul, nim ngubi tomb mbini bu mukl ubukl kisesa. Ngub kobur wakl kakl, Nje su Isib bor penin ko pu lowao ora ko Ngaorom kisao ub Sitibenom ngub kisesa.

³⁵ Ngub kobur kakl, Su Isreyel tenaolom pibnao aol Moses ngo oborob obaeng ib nao ke haoklu tuwabur nje aebom was nao man ko maomb bo haenin kisaob? kismi. Ngub kismi o mabor angal mini wesao ngo Mosesom is hini bor sung disao

bor hindisao ndam obu bisur bisaol, aol Moses ngo Ngaorom ora mbinin maomb bo haraoklao aol haen kobur mbinin bu maoraoklao aol ora pen kisesa. ³⁶ Ngub bisaol karasmas supu kab kab hor kab oran aol Moses ngom su Isib bor di, Ib Kunja Ingi Bi bor di, su tenaol nao biri bor di, tenaolom ko mend nao hindismi sao di burir biklme sao di andub ora bu hasesa. Ngub bu habur Isreyel tenaol ngo baebenom su Isib tuwaen kobur su tangar mende bor kemi pisesa. ³⁷ Ngub bubuk aol Moses ngom Isreyel tenaol ngo baeben bor kakl, Ngaorom ni ngo mao hasndis ub obum ini semom maru wam aeben aeben buklemi on is mend man mini aol pindib paen lao ora kisesa.* ³⁸ Aol Moses ngom Isreyel tenaol ngo baeben su tenaol nao biri bor haru paolam akol bu hasao tomb, har Sanae bor angal mini weaom obu bor angal kao kalisao. Ngub bisaol Ngaoron haeben saroklme angal ngo aol ngo obum ora pangobur ko hasaol, naom di pangaomun ko kam aeben aeben bismisa.* ³⁹ Mosesom ngub bisao o naon ab sumb wil ngo baebenom aol ngon angal di nao pange besao kon u hul was habur, obu makl homo haokl deram deram bubuk kismin su Isib wakl paomun ko nen sabobur hem was kismisa. ⁴⁰ Ngub bubuk kismin mbinim Moseson haeme Eron bor kakl, Aol Moses ngom nao su Isib haklbir ngo bor kemi ibisndis o ngubi tomb obu abor bum hanaob ko naom nao hendeyom ngao, naon ngaor kaoya lome sao mendborom nao kemi pen ub njem naon kaoya lome sao ngaor mendbor waraka kismisa. ⁴¹ Ngub kismil

* **7:37:** Bis 3:22 * **7:38:** Bis 7:53

mbinim some kawao hondbao menger bombor mend warubur kismin, mbinin ngaor menger kaoya lome sao mbinin mbib warismi sao ngo bor turi homo kaoya ko, is maol munu ne kalobur ne haorismisa. ⁴² Ngub bismil Ngaorom mbini nao hende non bu tuwa mesao kalobur, mbinim saosolbaem ngo sao hakl bor kaoya kismi ub ken waesesa. Ngub bin waklwao ko Ngaorom Isreyel tenaol ngo baeben nen sabobur kisao ub, obun man mini aol baebenon mbuk waeb bor ngub ke wiyao.

Isreyel tenaol o hakl o

Karasma supu kab kab hor kab oran

Inim su tenaol nao biri bor

Akol bu hasmi tomb

Inim mabaorao ngo haorismi o

Ni bor njubur inj haorismi ka.

⁴³ Inim akol bu hasmi tomb

Inim ser anda kundi taokl akol bu bam pibismi o

Ser anda ngo nao inj

Kaoya lome sao Molok obun ora bakam pibismi.

Inim inin kaoya lome sao

Erepan saosolbaem menger mubur

Kaoya lome sao ngo inim ora warismil

Nim ini paokl peklemin ko

Su Babilon aeben nan puklub lowao ora ko

Ngaorom kisaol, mbuk waeb bor wisao ub

Sitibenom ngub kisesa.

⁴⁴ Ngub kobur kakl, Ngaorom Moses bor njem bibi ko kao kalisao ub mbinim Ngaor obu ser anda ngo bor bereyao ko menger mubur kismin, naon ab sumb wil ngo baebenom su tenaol nao biri bor ser anda ngo kundi taokl akol bubur bam

akol bu hasmisa. ⁴⁵ Ngub bu hasmi tomb mabor naon ab sumb wil ngo baebenom mbinim maru wam aeben aeben bismi baeben bor di, ser anda ngo ngub bibaebe ko kalam aeben bismi tomb mbinim Njosuwa haru su tangar mende enjo ngo mukl ibismisa. Ngub ibismi tomb Ngaorom mbinim su ngo min ko tenaol sem tangar ngo bor paolismi baeben lu taol deraesaol, naon ab sumb wil ngo baebenom ser anda ngo kundi taokl akol bu hasmil, su enjo ngo bor aol wesmbao aonda Debir and sisao tomb di ser anda ngo bao u hasmisa. ⁴⁶ Ngub bao wisao o Debir obu ngub pindib pa hasao tomb Ngaorom aol ngo obu turi himisaol, aol Debir ngom Ngaor bor nje nao ab sumb Njekobon Aorao Ngaor ora hael ol, nim njen and ebe tangar ubi ora mend bun ko kao kalisesa. ⁴⁷ Debirom ngub kisao o obun mbib and ngo nao bi obun isi Solomonom and ngo bisesa. ⁴⁸ And ngo ngub bisao o naon Aorao Ngaor aonda yubu ora nda, aolon kim bi bor nao haeb se ora hayao. Heneng ora Ngaoron man mini aolom kisao ub mbuk waeb bor ngub ke wiyao.

⁴⁹ Enjo heben bor nim maomb bo haruklu on seya ora yaol

Su bor nao aongao mao aolaruklu to yao ngao
Inim ninao and asub bi baklemi?
Inim ni and asub bi bor burun ko nen sabeyem?

⁵⁰ Wao. Hambun sao ngo baeben

Nim was inj waruwao be?

Aorao Aondaom ko hayao ko man mini aolom waeb bu wisao ub Sitibenom ngub kisesa.

⁵¹ Obum ngub kobur Nju semon kansol ngo birismi baeben bor kakl, Ini ngo baeben Ngaoron

man hul haroklme sem hayem alem. Inin kone bor Ngaoron man nao pange baebenom nen saboklme nda ub was nen sabobur, inim di khorob was beyem. Ngaoron angal bib ebe di inin hal bor nao pe, ini hal bowe non bi ora hayem. Inin ab sumb wil baebenom Wesao Ebe Tangarom kisao sao nao pange hul hasmi ub inim di ngub was beyem alem. ⁵² Inin ab sumb wil baebenom Ngaoron man mini aol hasmi on mend lu bowes bu ke nao mao handaesmi ko pangeyem be? Heneng ora. Mbinim hambun ora ke mao handabur kismin, Ngaoron angal te kao dund bu hasmi aol baebenom kone dund se wi oborob biyao aol mend wen oboklao ko kao kalismi tomb, mbinim ngo baeben lu tuwaesmi ka. Ngub bismil mbinim ngo bismi ub ngubi tomb di inim Oborob Biyao Aol ngo ndis pe paen karu lisimndis.* ⁵³ Ngaoron angal mini wesao baebenom Ngaoron man hobao sao kao kalismi ub ini ngo baebenom ora pangismi o, inim man ngo hul was haroklme ko Sitibenom mbini bor ngub kisesa.*

Mbinim Sitiben hanom pe paen lismi o

⁵⁴ Ngub kisaol pangobur mbini Nju semon kansol ngo baebenon kone bor ko himismi om turub aondao ora bin burubur, saongao kengerokl nao mba was bu birismisa.* ⁵⁵ Ngub bismi tomb Wesao Ebe Tangarom Sitibenon hibi umu bor aondao bu ora honda haen hasaol, yu heben hend yabur Ngaor obu bao bi ora hasaol hindisao

* **7:52:** Mat 23:31 * **7:53:** Bis 7:38; Kal 3:19; NjuS 2:2 * **7:54:** Bis 5:33

tomb Njises di Ngaoron ki tao nan teka hasaol hindisesa. ⁵⁶ Ngub hondobur mbini bor kakl, Pangeklem. Yu har kebe kobaraokl ol handakl tomb Ngaoron ki tao nan Aolon Isi Ora hael handakl kisesa.* ⁵⁷ Ngub kisaol pangobur mbinim angal ngo nao pangoklbur hal manga mbakl mbakl po, ko homo kaong lubur teka kaklal so aol Sitiben ngo ha akol bu men hasmisa. ⁵⁸ Ngub men habur kismin and lobokl lobokl ngon paeb dera nan hanom luklbur munu soklo taokl pismisa. Ngub bismil Sitiben bor baondaokl munu kakla kao beyabur howes kokl ibismi nda baebenom, aol ngo hanom luklbur aol nas mend obun imbi Sol bor naon lab lab baeben manaka ha ko, nas ngo hasaol was kolo ukl engel bismisa.* ⁵⁹ Ngub bubur kismin mbinim obu hanom lukl engel bismi tomb Sitibenom Aorao Aondao bor kao kalobur kakl, Nao Aorao Aondao Njises o, njem ninao wesao men mibi ora kisesa.* ⁶⁰ Ngub kobur kisaon obum tumu kar munu dombes ubur angal aondao bu ora kobur kakl, Aorao Aondao o, mbinim khorob ngo beyem on saongao maru pe nao bi bao waebe ora kisesa. Sitibenom ngub kao peyobur kisaon obu pe paesesa.*

8

¹ Ngo tomb nas Sol ngom Sitiben ngo lereklem ub oborob ora bim ko nen sabisesa.

Solom Ngaoron man pange baeben lu bowes bu ke mao handaesao o

* **7:56:** Mat 22:44; Bis 2:33-34; Bis 5:31; Kol 3:1
22:20 * **7:59:** Luk 23:46 * **7:60:** Luk 23:34

* **7:58:** Bis

Ngo tomb bao bombor ngon su Njurusalem bor mbinim Ngaoron sem birismi baeben khorob ora lu bowes bu ke mao handaesmisa. Ngub ke mao handabur kismim Karasol hul ha hasmi baeben hambun taol mi akol bu lismil, su Njuriya bor di Sameriya bor di pakl buri kismi o, Ngaoron angal bib hobao sao kam akol bu hasmi aol baeben non pakl nao pe Njurusalem ngo bor bao hasmisa.*

² Ngo tomb aol mendbor Ngaoron angal bib ebe hem ko pangismi baebenom Sitiben hem ko de aondao bu ora kobur tangaesmisa.

³ Ngo tomb aol Sol ngom Ngaoron sem baeben taol mi akol bu lu bowes bu, and hambunon tiriyo kombo handam akol bubur, ten di aol di Karasol hul ha hasmi baeben men ha munu soklo taokl pobur kalabus anda mao palaesesa.*

Pilibom Angal Bib Hobao Sao Sameriya tenaolom pangen kao kalisao o

⁴ Ngo tomb Karasol hul ha hasmi baeben lu taol pesmil su hambun bor pakl buri kobur, mbinim hasmi sisao Ngaoron angal bib ebe ngo kao kalis-misa. ⁵ Ngo tomb aol Pilib obu di su Sameriya pobur Njises Ngaorom Eben Ke Aol hayao ko, Sameriya tenaol hambunom pangen kao kal ha was hasesa.* ⁶ Ngub bisaol tenaol andubom obu hasaol obo kiril mbabur, obum angalom kisao sao di pangobur tenaolom ko mend nao hindismi sao bu hasao ub di ora hindismil, mbinim obun angal oborob ora pango birismisa. ⁷ Ngo tomb obum sam andub ora tenaolon tombao bor birisao hakl

* **8:1:** Bis 7:58; Bis 8:4; Bis 11:19
22:4; Bis 26:9-11

* **8:3:** Bis 9:1; Bis 9:13; Bis

* **8:5:** Bis 6:5

di e kao peyaoklbir paokl was pen kisesa. Mende di tenaol ki aongao tibarae buri nao palaeb se baeben di wاكل ebe mao sa peb bisaol,* ⁸ su Sameriya ngo bor tenaol hambunom werek bu turi aondao bu ora himismisa.

⁹ Ngo tomb su Sameriya ngo bor naomung mini aol is mend obun imbi Simon hasaol, obum naomung kobur menjao menjao bisao tomb Sameriya tenaol hambunom burir aondao ora bi hasmisa. Ngub burir aondao ora bismi tomb aol ngom tenaol hambun bor ni aol aondao hobao sao mini aol ora hae ko hasesa. ¹⁰ Ngub bisaol tenaol homa di dimb di tenaol kho ebe hambunom obum kisao sao oborob ora pangobur kاكل, Aol ngo obum Ngaoron buri aondao oram ngo sao hاكل bu hael, obun imbi Buri Aondao Ora ko karu wismisa. ¹¹ Mbes di aol ngom obun naomungom burir biklme sao ngub was bu hasaol, mbini hambunom obun angal oborob ora pango birismisa. ¹² Ngub bu hasmi o aol Pilib ngom su ngo bor obobur, Njises Karasom bu hasao saon arman tenaol hambunom pangen kao kalo, Ngaorom ngub maeb ha maomb bo hayao ko angal bib hobao sao ngo kao kalisesa. Ngub bisaol mbinim Karasol hul ha hasmi tomb Sameriya tenaol andub ora ten di aol di mbabtas bismisa. ¹³ Ngo tomb Simon obu di Karasol hul ha hasaol mbabtas bisesa. Ngub mbabtas bisao tomb aol Simon ke ngom Pilib pisao bor haru akol was bu habur, Pilibom tenaolom ko mend nao hindismi sao di burir biklme sao di andub ora bam pobo hasaol hindisao tomb burir aondao bu

* **8:7:** Mat 10:1; Mak 16:17

ora bisesa.

¹⁴ Ngo tomb angal bib ebe kam akol bimi aol mendbor Njurusalem hasmi baebenom, Sameriya tenaol baeben Ngaoron angal bib hobao sao hem ko pangaem ke pangobur mbinim Pita Njon kab su Sameriya ngo bor puklub kismil pisbisa. ¹⁵⁻¹⁶ Ngub pisbil Sameriya tenaol ngo baeben mbinim Aorao Aondao Njiseson sem ora haen ko ibom mbabtas bismi o, Wesao Ebe Tangar mbinin hibi umu bor nao honda haen hasmil, Ngaorom obul hul ha hasmi baebenon hibi bor obun Wesao Ebe Tangar nda honda haen ken ko Pita Njon kabom Ngaor bor kao kalisbisa.

¹⁷ Pita Njon kabom mbini ngub kim men mbaesbi tomb Wesao Ebe Tangarom mbinin hibi umu bor hondaesesa.*

¹⁸ Ngo tomb Pita Njon kabom mbibin kim tenaol ngo baeben ngub men mbaesbi tomb Wesao Ebe Komb Bi ora ndam mbinin hibi umu bor ngo hondaesao nda ub aol Simonom hondobur kisaon, Pita Njon kab bor mone mini obo kal hondobur kakl, ¹⁹ Nim di tenaol mendbor kim men mbaklwao tomb Wesao Ebe Tangar ngom mbinin hibi umu bor ngub hondaen ub, ibim ni buri ngo taol bu njib kisesa. ²⁰ Ngub kisaol Pitam obun angal ngon ko san lubur kakl, Pungal. Njem Ngaorom hobao sao komb bi pone ora njaoraoklao sao monem sokl bib se wiyao ko nen sobaleng, njem njen mone ngo di men mbaklae, is de bor ke hondoklesi ora kisesa. ²¹ Njem njen kone bor khorob sao ngo bao win habur Ngaorom nje turi nao hemen ora harilil, naom kongon

* **8:17:** Bis 19:6

ngo beyom ub njem kang ora di nao bib se ora harili ka. ²²⁻²³ Heneng ora tenaol khorob mao baraoklao saom njen hibi umu bor men mba wiyao, heb homo daongirir mao karaoklao saom njen kone bor kho mao sa, njem hambun sao khorob was nen sobenin ko harekle kisesa. Waki kaku, Ngub biyeng njem khorob ngo nen sobal ub tuwa kone baol munubur, njen kone bor khorob ngo wiyao ub Aorao Aonda bor kuna kaebe ko kao kalaebe kisesa.* ²⁴ Ngub kisaol Simonom mbibin angal ngon ko san lubur mbibi bor kaku, Njem ni bor ke ngo hondoklesi leb ub waki ngub ke nao henden kaebe ko ibim Aorao Aonda bor kao kaloklwaebe kisesa.

²⁵ Ngo tomb Pita Njon kabom Aorao Aondaom bisao sao hindisbi ub tenaol hambunom pangen kao kalo, obum kisao sao haku di oborob ora kao kalo haklbur mbibi waki Njurusalem bokey-obur, su Sameriya ngon harer to to and te hasao baebenon Angal Bib Hobao Sao ngo kao kaolaokl kaolaokl was pibisa.

Pilibom Itopiya aol is mend bor angal bib kao dund bisao o

²⁶ Ngo tomb ko mend oran Aorao Aondaon angal mini wesao is mend Pilib hasaol obobur, njem ngubi tomb penin ub teka mi ora kobur kaku, Njem Njurusalem haklbur Ngasa pokl pe harer ngo tenaol nao biri hareron anan pu ora kisesa. ²⁷⁻²⁸ Ngub kisaol penar bu teka mi pisesa. Ngo tomb aol is mend Njurusalem bor Ngaor bor kao kalokl pibisao o, ngo bor haklbur waki obun anda poklbur harer ngon ibisesa. Ngub

* **8:22-23:** NjuS 12:15

ibisao o aol ngo obu su Itopiya aol mend sisaol, obu su Itopiya ngon maomb bo haraoklao ten aondao ora obun imbi Kandesi kismil, obu ten ngon kongon hobao sao obun mone di ngo sao hakl maeb haraoklao aol sisesa. Ngo tomb aol ngo obun anda ngub wakl bokeyobur obun kar non bi some hosom munu soklo taokl pen po hasmi sao bor baoraoklbir, Ngaoron man mini aol Asayam mbuk waeb bu wisao o bor angal ngo wisao ub hend hae was pubukl hasesa. ²⁹ Ngub bisaol Ngaoron Wesaom Pilib bor kakl, Aol ngo pebe o hondokl pu ora kisesa. ³⁰ Ngub kisaol Pilibom aol ngo pibisao o hondokl akl ora pisaol, aol ngom Ngaoron man mini aol Asayam mbuk waeb bu wisao o bor angal ngo wisao ub hondo kao hae was pibisaol pangobur, aol ngo bor kakl, Njem angal ngo handal on te oborob pangele be? kisesa. ³¹ Ngub kisaol aol ndam obun angal ngon ko san lubur kakl, Mondom ni te kao dund nao ba sin, nim asub bubuk nen saboklwaob? kisesa. Ngub kobur Pilib bor wakl kakl, Nje ngol hond yabur yao barabon ib kisesa.* ³² Ngub kisaol birisbi tomb Ngaoron mbuk waeb ngo haondaokl haondaokl pibisao bor ngub waeb bu wisasa. Mbinim some sib men pae obo leme tomb Some sibom lin sub haroklme nda ub Obu ngubi hasao ora. Mbinim some sib hondbaon iri heyaeme tomb Some sib ngom heyaen e nao ke Sub haroklme nda ub Obum di e beb nao kisao ora. ³³ Mbinim obu bor howes kismi tomb

* **8:31:** Njo 16:13

Obu bor kakla kao beya

Sakl bu pae ora men mao korabur

Obu ora men mba hondo ko bowes bismi ora.

Mbinim obu su ngol nao haen ko

Ora pe paen lising

Obum asub bubur obun sem aondao bu and sen

Maru wam aeben aeben buklaob?

ke wisaol, mbuk waeb bor ngo wisao ub Itopiya aol ngom hend hae pibisesa. ³⁴ Ngub hondobur

kisaon obum Pilib bor kakl, Ngaoron man mini aol ngom angal mar ngo waeb bu wisao ub obum

obun mbib nen sabobur waeb bu wisao be? aol tangar nen sabobur waeb bu wisao ye? Njem ni bor ngon te kao dund bi kisesa. ³⁵ Ngub

kisaol Pilibom obu bor Ngaoron mbuk waeb bor ngo wisao on te mbes kao dund bubur, mabor

Njisesom bisao saon angal bib hobao sao nda di kao kalisesa. ³⁶ Ngo tomb ngub kaokl kaokl

pukl hasbil harer to ngol Itopiya aol ndam ib mal mend wisaol hondobur kakl, Hend. Ni ib mal ngo

wi o bor mbabtas bib se inj hae ko ba? kisesa. ³⁷ Ngub kisaol Pilibom obu bor kakl, Njem njen

kone bor Ngaorol hul ha ora hael sin, nje ebe mbabtas buklesi ora kisesa. Ngub kisaol obum

wakl Pilib bor kakl, Njises Karas obu Ngaoron Isi ora hayao ko nen sobakl ol, nim obul hul ha

ora hae kisesa. ³⁸ Ngub kobur kisaon Itopiya aol ngom obun some hosom munu soklo taokl peben

pubuklmi sao nda nimil mao ta bao u mbabur, aol ngo obu hesa Pilib kab mbibi sul hond ha ib mal

ngo wisaol inin pobur, Pilibom aol nda mbabtas bisesa. ³⁹ Ngub mbabtas bu peyaoklbir mbibi

wakl yin pisbi tomb Aorao Aondaon Wesaom

Pilib men pae paokl ora pisaol, Itopiya aol ndam Pilib obu ngol nao hae bao ora bum hasaol obu wakl nao hindisesa. Ngub bisao o obun kone bor werek bu turi aondao ora homaoklbir obun harer ngo obu pokl pisao ndan pisesa.

⁴⁰ Ngo tomb Pilibom obun kone bor ni su Astor ora ngo hae o ko hondobur, obu wakl su Sisari poklbur obum harer pisao bor su and te wisao baeben hambunon Njiseson Angal Bib Hobao Sao kao kalaokl kalaokl was pisesa.*

9

Sol wakl kone baol munu Karasol hul ha hasao

o

Bis 22:6-16; Bis 26:12-18

¹ Ngo tomb Solom Aorao Aondaon man pange birismi baeben pe paen lu bowes bu taol peb bu hasesa. Ngub bu habur kisaon obum ko mend oran Nju semon baolum aol wesmbao aondao ora bor bas kang mend lu nji kobur kakl,* ² Su Damaskas bor Nju semon man pangoklme anda baeben bor bereme baebenom ni njem ora pu kae ko henden ub, bas mend waeb bu nji kisaol kalisesa. Ngub bisaol bas ngo bor ngub waeb bisao. Sol obum ten di aol di mbinin Aorao Aondao ngon hareron taol mi puklmi baebenon mendbor handa sin, ngo baeben men habur enjo Njurusalem bor howes kokl mini oboklao ora ko waeb bisesa. ³ Ngo tomb Sol obu Damaskas poklbur and lobokl lobokl ngon harerol Damaskas teb so sao pisao tomb bao aondao buri ora mend

* **8:40:** Bis 21:8 * **9:1:** Bis 8:3

yu saohar bor bu taokl obobur, obul bao ngo aondao bu ora bu beyaesol ⁴ obu sul tandokl hakl po ubur dombes wisesa. Ngub dombes u mba habur pangisaol, Sol o Sol o, njem ni asub ko lu bowes bu ke mao handaril kisaol pangisesa. ⁵ Ngub pangobur obum angal ngon ko san lubur kakl, Aorao o nao Aorao ka, nje aeb balem? kisaol, angal kisao ndam obu bor wakl kakl, Njem ni lu bowes bu ke mao handarili nda, ni Njises ora hae kisesa.* ⁶ Ngub kobur kakl, Nje tekaklbir Damaskas and lobokl lobokl abo ngo bor poklesi tomb, mbinim njem menjao benin ko kao njukleming pu kisesa. ⁷ Ngo tomb aol mendbor Sol haru pibismi baebenom nimil tu bao hondo habur angal ngo pangismi o, aol toklo mend nao hende mbinim angal was pangismil e beb nao kismisa. ⁸ Ngo tomb Sol obu sul tandokl hakl po u mba hasao o teka peyobur el ti pesao tomb obun el kho sobur menjao menjao hend heneng nao bib sisaol, obu daol haru pismi nda baebenom obu Damaskas bor ki kabol men pae pismisa. ⁹ Ngo tomb bao hor teb oran obun el bor ngub bao kho was so wisaol, menjao menjao hondokl buwabur ne di karisaol obum ib di ne di nao nisesa.

¹⁰ Ngo tomb aol Karasol hul ha hasao is mend obun imbi Ananayas obu and lobokl lobokl Damaskas bor hasesa. Ngub hasaol aol ngo obum obanda bor sao pangisaol, Aorao Aondaom obu bor Ananayas o kisaol obum angal ngo pangobur, nao Aorao o ni ngo hae kisesa. ¹¹ Ngub kisaol Aorao Aondaom obu bor wakl

* **9:5:** Bis 5:39; 1 Kor 15:8

kakl, Nje mendel penin ub pen teka mi, harer on imbi Dund Se harer ndan solol aol Njuras ke menden and hayaong, and ngon aol Tasas Sol paolubur obum ngubi tomb ni bor kao njurukl haeng* ¹² obum di obam sao bubur, njem obun el wakl ebe sen ko njen kim men mbarukl haril obum haondaonaong, njem aol ngo hondokl pu kisesa.* ¹³ Ngub kisaol Ananayasom obu bor kakl, Aorao Aondao o, aol ngom njen tenaol Njurusalem paoloklme baeben bor khorob ora bisao ub tenaol andubom ni kao njaemil pangowao ora.* ¹⁴ Aoh ngubi tomb di Nju semon baolum aol aondao baebenom aol ngo bor, tenaol njel hul ha haroklme ngo su Damaskas enjo ngo bor paoloklme baeben men hakl eben kaemil ebenesa kisesa.* ¹⁵ Ngub kisaol Aorao Aondaom obu bor kakl, Tenaol Sem Tangar di, aol wesmbao aondao haroklme baeben di, su Isreyel tenaol baeben di, ngo baeben hambunom nim biyu sao arman pangen kao kalo haklao ko hondobur, aol ngom ninao kongon ngo bin ko nim obu mao hawaong, njem nim ngo kakl ub pen pu ora kisesa.* ¹⁶ Ngub kobur kakl, Obum ni hem kobur nao kongon buklaol, ke mundub mundub bi hondoklao ub nao mbib aol Sol ngo henden muwaloklwao ora kisesa.*

¹⁷ Ngo tomb Ananayasom ngub pobur kisaon and ngon hondabur obun kim aol Sol men mbabur kakl, Sol o nao haeme o, njem Aorao

* **9:11:** Bis 21:39 * **9:12:** Bis 16:9 * **9:13:** Bis 8:3 * **9:14:** Bis 9:1-2; Bis 9:21; 1 Kor 1:2 * **9:15:** Bis 25:13; Bis 27:24; Oro 1:5 * **9:16:** 2 Kor 11:23-28

Aondao Njises obu enjo harerol obaonaol hendae o, obun Wesao Ebe Tangarom njen hibi umu bor hondaen kobur, njen el di wakt ebe mao saklbur ni pu ko kao njaonao ora kisesa. ¹⁸ Ngub kisaol bombor ngo tomb obun el bor el bar bu, el mi waoraoklao nda ubi sao mondom obun el bor ngo men mba wisao nda ub taokaoll hakl pibi pisaol, obum wakt osisao ebe hend heneng bisesa. Ngub bisaol obum teka peyobur mbabtas bisesa. ¹⁹ Ngo tomb obum ne nisaol obun toklo wakt buri palisesa.

Solom su Damaskas bor angal bib hobao sao kao kalisao o

Ngo tomb su Damaskas ngo bor Sol obu Karason angal hem ko pange birismi baeben haru baoklmend bao hasesa. ²⁰ Ngub bao habur kisaon obu penar bu ora Nju semon man pangoklme anda baeben bor honda, Njisesom bisao saon arman kao kalobur kakl, Njises obu Ngaoron Isi ora hayao ko kao kalisesa. ²¹ Ngub kisaol obun angal ngo pangismi baebenom burir biyubur kakl, Wao. Aol ngo obu Njurusalem bor Njisesol hul ha haroklme baeben lu bowes biyao aol nda inj e bo? Aol ngom su enjo ngo bor di tenaol ngub Njises ngon imbi bor kaoya lome baeben, Nju semon baolum aol aondao baeben bereme bor men pae poklbur men hakl ebenesa aol nda inj e bo? kobur, mbinim burir biyu wao, obu asub baonaob? kao kao bismisa.* ²² Mbinim ngub kismi o obum angal bib nda ngub kao kalisao tomb obu aondao bu ora buri mao palam palam

* **9:21:** Bis 8:3

bisaol, obum Njises Ngaorom Eben Ke Aol ora obo hasao ko tenaol hambunom kone bor oborob ora muwalo nen sab heneng bin kisaol, Nju sem Damaskas ngo bor paolismi baebenom obum angal ngo kisaol on ko san lukl buwaesmisa.*

²³ Ngo tomb mabor bao andub mendbor pibi hasao tomb Nju sem ngo baebenom Sol pe paen luklbur mbinim bombor mendel obo kiril mba burubur kao kao bismisa.* ²⁴ Ngub bismil Solom ngo bismi sao pangisesa. Ngo tomb hora di somna di obu luklbur and lobokl lobokl Damaskas ngon paeb tiriyo komb berae baeben hambunon dengi men peb bu maomb bo hasmisa. ²⁵ Ngub bismil ko mend oran somna tenaol mendbor Solom angal bib ebe ngo kisaol ub hem ko pangismi baebenom, hanom saond paeb mbuklu tundam akol bi aondao ngon maon nan kemi pobur, Sol obu deran pen ko obu mbasker nu taokl nu menger aondao sao mend sisao o bor birin kobur, nu ngon eyol yam hend ha pabur, saond paeb mbuklu tundae aondao ngo ndan yu tukun tom mendel dir mend komb pa wisao o bor men pae yin pobur, dera nan pen ya ndal munubur sub munu tibam tibam bu sul bonge haen kismisa.*

Sol Njurusalem bor pisao o

²⁶ Ngo tomb Sol obu Njurusalem pobur kisaon nim Karason angal hem ko pange baeben daol baoklmend nao maomunu bao haem lowao ko nen sabisao o, obu Karason angal pange aol inj

* **9:22:** Bis 17:3; Bis 18:5; Bis 18:28 * **9:23:** Bis 23:12 * **9:25:** 2 Kor 11:32-33

habur o baehaemen le ko nen sabobur, mbinim obu pakl homo bab el tam tam bismisa.* ²⁷ Ngub bismil aol Banabasom Sol bisur bubur angal bib hobao sao kam akol bimi aol baeben hasmi bor kemi pisesa. Ngub kemi pobur kisaon Solom Damaskas harerol Aorao Aondaol hindisaol Aorao Aondaom obu bor kao kalisao ub, angal bib hobao sao kam akol bimi aol ngo baebenom pangen Banabasom arman ngo kao kalisesa. Mende di su Damaskas bor Solom pakl nao heme tenaol hambunom pangen Njisesom bisao saon arman kao kalisao nda ub di, Banabasom mbinim pangen arman ngo hakl oborob ora kao kalisesa.* ²⁸ Ngo tomb Sol obu angal bib hobao sao kam akol bimi aol baeben daol maomunu baoklmend bao habur, obum pakl nao heme su Njurusalem ngo hambun bor Aorao Aondaon imbi kobur, tenaol hambunom pangen angal bib ebe ngo kam akol bu hasesa. ²⁹ Ngub bubur kisaon obum Nju sem mendbor Ngirik angal pange baeben bor di angal bib ngo kao kalisao tomb mbinim obu hesa per ab saond bi bi bismil, mbini ngo baebenom obu pe paen luklmao ko nen sabismisa. ³⁰ Ngub nen sabismil Karason semom ngo bismi ub hondobur, mbinim Sol su Sisari bor kemi inin pobur mbinim obu su Tasas bor pen walaesmisa.*

³¹ Ngo tomb Ngaoron sem birismi baeben su Njuriya bor di, Kalili bor di, Sameriya bor di, su ngo baeben hambun bor mondom mbini saond bu kalo menjao nao bi oborob harokl hakl pen as ko ora birismisa. Ngo tomb Wesao Ebe Tangarom

* **9:26:** Kal 1:17-19 * **9:27:** Bis 9:4; Bis 9:20; 1 Kor 9:1; 1 Kor 15:8
 * **9:30:** Bis 11:25; Kal 1:21

mbini maeb ha bisur bisaol mbinim Aorao Aondao pakl hom mu sao hasmil, su ngo baeben bor tenaol Ngaoron sem aondao bu ora and sam sam bubur andub ora sisesa.

Pitam aol Iniyas ebe mao saesao o

³² Ngo tomb Pitam su hambun bor akol bu habur kisaon, ko mend oran obum Ngaoron sem su Lira bor birismi baeben hondokl pisesa.

³³ Ngub hondokl pisaol aol is mend obun imbi Iniyas obun toklo buri nao pale hom pae ora sisaol, obum karasmas ukl duklab oran obun to bor was bao u mba hasao o, ngub bao u mba hasaol hindisesa. ³⁴ Ngub hondobur kisaon Pitam aol ngo bor kakl, Iniyas o, Njises Karasom ngubi tomb nje ebe mao saraokl ngao, nje tekabur njen balanker abo hakl njen to abo ngo bor karu wi kisesa. Ngub kisaol aol Iniyas ngom penar bu ora teka pesesa. ³⁵ Ngub bisaol tenaol su and te Lira ngo bor paolismi baeben di, su Saron bor paolismi baeben di, mbini ngo baeben hambunom aol ngo wakl ebe sisao ub hondobur mbinim kone baol munu Aorao Aondaol hul ha hasmisa.

Pitam ten Tabita mao enjaesao o

³⁶ Ngo tomb and lobokl lobokl Njopa bor ten is mend obun imbi Tabita, obun imbi mende Ngirik angal kobur Dokas kismil, ten ngo obu Karasol hul ha hasao o sisesa. Ten ngo obum hor hor tenaol mende bor isur bu oborob was bubur, tenaol dam nao bin birismi baeben di bisur was bu hasesa. ³⁷ Ngub bu hasao o ten ngo sen ubur kisaon ora pe paesesa. Ngub pe paesao Nju semom bimi ub mbinim obun

toklo wes wes lao peyobur, and ngon and tubal yu mandaem nan o bor u mbaesmisa. ³⁸ Ngo tomb and te Njopa ngo hesa Lira kab teb so ora sisaol, su Njopa ngo bor Karason angal hem ko pange birismi nda baebenom Pita obu su Lira ngo bor hae ke pangobur kismin, mbinim aol is kab mend Pita kaomukl puklub kobur kakl, Nao haeme nje penar bu mbi ora ko kemi ebeklebin ub puklub ko pen kismisa. ³⁹ Ngo tomb aol nda kabom pobur Pita bor mbi ko ngub kao deb deb bisbi tomb Pitam teka mubur mbi ko mbini haru pismisa. Ngub pobur Pita and ngon hondaesao tomb mbinim and yu tubal mandaem nan ten pe pae nda wismi bor kemi yin pismisa. Ngub kemi yin pismi tomb ten aoli heme weyae mendbor ngol birismi baebenom Pita hasaol teb so obo kiril mba de kobur, ten pe paesao ndam lab lab di siyor di mbini bu kalisao baeben Pitam henden muwalobur kakl, Is ora alem ngo hakl hel, ten ngom ora njaonao kismisa. ⁴⁰ Ngo tomb Pitam ini hambun dera puklub kobur kisaon obum tumu kar munu dombes ubur Ngaor bor kao kalisesa. Ngub kao kal peyobur obu teka peyo ten ngo wisao nan baol munu hondobur kakl, Tabita o nje teka ora kisesa. Ngub kisaol ten ndam el ti peyo Pita hondobur teka birisesa.* ⁴¹ Ngub teka birisaol Pitam ten ndan kil menyabur obu teka haen mao tekaesesa. Ngub bubuk kisaon obum Karasol hul hasmi ngo dera puklub kisaon nda baeben di, ten weyae nda baeben di, mbini hambun wakl ubuklub kobur ten ngo wakl mao enjabur teka haen kisaon nda henden muwalisesa.

* **9:40:** Mak 5:40-41

⁴² Ngub bisaol hondobur su Njopa ngo hambun bor arman ngo kam aeben aeben bismil, tenaol hambunom arman ngo pangabur tenaol andub ora Aorao Aondaol hul ha hasmisa. ⁴³ Ngo tomb Pita obu su Njopa ngo bor bao hor kab teb mend, aol Simon obu some kawao songol kongon biyao aol ngon anda bor bao hasesa.*

10

Pita hesa Konilias kabon arman wiyao o

¹ Ngo tomb su Sisari bor aol is mend obun imbi Konilias habur obu Orom semon ami baeben maomb bo haraoklao aol ora hasaol, ami ngo obum maomb bo hasao semon imbi tenaolom Itali Sem ko karu wismisa.* ² Ngo tomb aol Koniliasom kone oborob ora ubur, obun ten nongnas baeben di mbinim Ngaor pakl hom mubur obu bor kaoya kao ha was hasmisa. Ngub bubur aol ngom Nju sem tenaol mendbor menjao nao wi burubur dam nao bin birismi baeben di osisao bisur bu kal was bubur, obum Ngaor bor di kao kal ha was hasesa. ³ Ngub bu hasao o ko mend oran nar as bekeyabur ombona hu hu lao ndabi tomb aol Konilias ngom obanda bor sao oborob ora hend heneng bisaol, Ngaoron angal mini wesao mend ngol hondaesaol hindisao tomb obu bor kakl, Konilias o ko kor bisesa.* ⁴ Ngub bisaol obum pakl aonda bu ora homo burir biyubur, angal mini wesao nda burir bi munu hondobur kakl, Aol aonda o as balem? kisesa. Ngub kisaol angal mini wesao ndam obu bor waki

* **9:43:** Bis 10:6 * **10:1:** Mat 8:5; Bis 27:1-3 * **10:3:** Bis 3:1

kakl, Njem Ngaor bor kao kal ha was harili ub hesa tenaol mende bor osisao ngo bisur bu kalo harili ub kab, Ngaor obum hend ha habur nje nen sab hakol was bu hae kisesa. ⁵⁻⁶ Ngub kobur kakl, Aol mend obun imbi Simon Pita ke mend and lobokl lobokl Njopa bor obu tiyao pobur, aol Simon ke mend obu some kawao songol kongon biyao menden anda ib kunja marel hayao o bor hayaong, njem aol mendbor aol ngo kaomukl puklub kaebe ora kisesa.* ⁷ Ngub kaoklbir kisaon angal mini wesao nda bum hasaol, Koniliyasom obun kongon biyao aol is kab mend di, obun ami aol is mend di obu man hem ke sisaol obum Koniliyason anda bor maeb hasao o obu di, mbini teb ngo ubuklub kisesa. ⁸ Ngub ubuklub kobur kisaon mbini bor obum hindisao saon arman oborob ora kao kalobur kakl, Ini su Njopa bor puklub kisesa.

⁹ Ngo tomb mbinim ngub pobur harerol pao-laoklbir kismim, ekeran nan harerol wen Njopa teb sol sao pukl hasmi ora tomb hora haklu ora sisaol, Pitam obu paolisao and on haom kem nan tenaol buru haeb se barnao ora sisaol, Ngaor bor kao kaloklbur ngo bor yin pisesa. ¹⁰ Ngo tomb obum dem homobur ne wen man man bismil nokl poklbur bisao tomb, obum di obanda bor sao menjao hindisesa. ¹¹ Obum ngub obanda bor sao hindisaol, saohar kebe kobabur lab lab non bi aondao barnao sao mend kungni tom makl ol munubur, sul munu tibam tabam bisaol hindisesa.* ¹² Ngo tomb oborob ora hindisao tomb barnao sao ngon tukun bor iri hae sem di,

* **10:5-6:** Bis 9:43 * **10:11:** Bis 11:5-17

iri nao hae suklumb non bi sem di, sao sem di, ngo sao baeben birisaol hindisesa. ¹³ Ngub hindisao tomb angal mend yu saohar bor hakl obobur Pita bor kakl, Pita o, njem tekabur ngo sao baeben lu sa, nao ora kisesa. ¹⁴ Ngub kisaol Pitam obu bor kakl, Aorao Aondao o inj ora. Nim kho dol hae ngubi sem di nao Nju semom nao noklmao sao ngubi baeben oran ko mend nao nowaol, nao noklwao ora kisesa. ¹⁵ Ngub kisaol angal kisao ndam obu bor wakl kakl, Ngaorom menjao menjao noklme sao ora wiyao ka sin, njem nao noklme sao wi ko nen nao sobaebe ora kisesa.* ¹⁶ Ngo tomb angal ko tebo mao ha ora kao kao bi hasbi tomb oran, lab lab barnao non bi bor ber pae ngo baeben wakl yu saohar bor men misesa.

¹⁷ Ngub bisao tomb Pitam burir biyubur obum obanda bor hindisao ndan te ngo asub ora yeb ko kone bor taol taol bi hasesa. Ngub bi hasaol aol is teb ngo Koniliyasom puklub kisao nda baeben, Simonon anda es bu hend wabur and ngon paeb tiriyo komba el obo hasmisa. ¹⁸ Ngub habur kismin mbinim and ngon aorao bor kor bubuk kakl, Aol mend obu ngubi tomb enjo ngo bor ebene sa o obun imbi Simon Pita hae be? nao haeb ko ne mismisa. ¹⁹ Ngo tomb Pita obum obanda bor sao ngo hindisao ndan was bao nen sab ha wisaol, Ngaoron Wesao ndam obu bor kakl, Hend. Aol is teb unu ngo hayem o, nje hondokl obaemi o hayem kisesa.* ²⁰ Wakl kakl, Ngub baeming, njem pen inin po sul hond ha ora. Pangal. Nim ora mbini eben kowaong,

* **10:15:** Mak 7:15; Mak 7:19 * **10:19:** Bis 11:12; Bis 13:2

njem pakl homo nen nen nao sabe mbini haru puklwaebe ora kisesa. ²¹ Ngub kisaol Pitam inin po unu ngol hond habur aol is teb nda bor kakl, Inim aol ngo es baemi o ni ngo hae ong, ini asub bukl obaemib? kisesa. ²² Ngub kisaol mbinim obu bor kakl, Nao ngo baeben ami sem maomb bo haraoklao aol Koniliyasom puklub kaonaol ubuklum ka. Obu aol ebe kone dund se wi ora habur obum Ngaor bor kao kal ha was haraoklaol, ini Nju sem hambunom di obu aol ebe ora hae lome ndal, aol ngo obu bor Ngaoron angal mini wesao njem Pitan angal pangenin ub obu kaomukl pobur, njen anda bor kemi ebebe ko kao kalaonao ub obum nao bor nje kaomukl puklub kaonaol ubuklum kismisa.* ²³ Ngo tomb Pitam mbini bor pelemine ubuklub kobur, mbini and ngon oborob ora maeb ha u paolisesa.

Ngub paolaoklbir kismine ekerana nan Pita di aol is teb nda di pismil, su Njopa aol Karasol hul ha hasmi baebenon mendbor di mbini haru pismisa.* ²⁴ Ngub pobur kismine harerol ko mend paolaoklbir su Sisari po pindib paesmisa. Ngub po pindib paesmi tomb Koniliyas obun aorao haeme baeben di obun tenaol sango mendbor di, Pita oboklaong hendemin obo kiril mba baoraoklaob kisaol, mbinim Pita oboklao o hondoklbir ber mba hasmisa. ²⁵ Ngo tomb mbini su ngol ngub po pindib paesmil, Pita obu Koniliyason anda hondaesao tomb Koniliyasom obu ngub ibisaol hondobur dombes u obu bor kaoya kisesa. ²⁶ Ngub bisao o Pitam obu wakl mao tekabur

* **10:22:** Bis 10:1-2 * **10:23:** Bis 10:45; Bis 11:12

kakl, Wao. Ni di aol heneng ora haeng, njem ngub nao bi teka ora kisesa.* ²⁷ Ngo tomb Pita hesa Koniliyas kab mbibi angal kaokl kaokl andaon hondaesbi tomb, Pitam hindisaol tenaol andub ora kiril mba ber mba hasmil hindisesa. ²⁸ Ngub hondobur obum mbini bor kakl, Nao Nju semon manom nao Nju sem paoleyom baeben hesa ini Tenaol Sem Tangar hayem o kab and bombor on honda buru angal kao kao bu hen mu nao boroklwaebe ora ke wiyao ub inim di ora hendeyem kisesa. Ngub kobur kakl, Mbinim ne ngo ebe noklme sao ngo kho nao noklme sao ko di sarbeklme nda ub, Ngaorom ni bor tenaol mende bor mbini kho sem hayem ko nen nao sobaebe ko, oborob ora muwalaonaol hondowao ora kisesa. ²⁹ Wakl kakl, Nim ngo sao hondowaol njem ni bor ib ko kaomukl puklub kaesa tomb, nim pon be? nao pon ko, kone taol taol nao bibur ngo obowe ong, njem asub ko ib kaeb? kisesa.

³⁰ Ngub kisaol Koniliyasom obu bor kakl, Bao hor makl ora pibi harob ngao, ngo bereyom ubi ora tomb sao, nar as bekeyabur ombona hu hu lao ndabi tomb nim Ngaor bor kao kalo buruwaol aol lab lab bao aondao bu, bi hakol bi ora same mend ninao el wil dund so oral obo hasaol hondowao.* ³¹ Ngub hondowao tomb obum ni bor kakl, Koniliyas o, njem Ngaor bor kao ha harili ub hesa njem tenaol mende menjao nao wi bereme baeben bor bisur bu osisao kalale ub kab, Ngaorom hend ha was habur nen sab ha was hayao ka. ³² Ngub beyaong aol is mend obun imbi Simon Pita obu su Njopa bor po habur, aol

* **10:26:** Bis 14:13-15; Kao 19:10 * **10:30:** Bis 1:10; Bis 3:1

Simon ke mend obu some kawao songol kongon biyao aolon anda bor hayaol, and ngo obu hayao o ib kunja marel hayaong, njem aol mendbor obu kemi ebeklemin ub kaomukl pubuklub kaebe ko kao njisao ora. ³³ Ngub kisaol nim nje penar bu ora kaomukl puklub kowaol, njen kone ebe ora u harili ub njem oborob ora ngo ibil o kisesa. Obum ngub kobur kakl, Ngubi tomb nao hambun ngo kiril mba bereyom ub Ngaor obum di henden, Aorao Aondaom njem nao bor kao njenin ko obum nje bor menjao kao njisaol, naom njem ngo lesi sao pangoklbur ora ngo bereyom o kisesa.

Pitam Koniliyas sem bor angal bib ebe kao kalisao o

³⁴ Ngo tomb Pitam mbini bor kakl, Ngaorom tenaol imbi wi nao wi ko di, sem di ngo sao hem nao ke tenaol hambun bor kone bombor ub was u hayao ko ngubi tomb nim hondo ora hae.*

³⁵ Ngub hende ol tenaol sem hambunon mondom Aorao Aondaor bor kao kal ha was habur obum oborob was bu harob sin, Ngaorom ngub bimi baeben ora turi homo nje ebe ora hael lao kisesa.

³⁶ Ngub kobur kakl, Eben Ke Aol Njises obu tenaol hambunon Aorao Aondaor ora hasaol, Ngaorom tenaol hambunom mbinin kone bor turi homo sisab bin birin ko, aol ngon Angal Bib Hobao Sao ngo nao Isreyel tenaol hasmaol eben kisao ub inim di ora hendeyem ka.* ³⁷ Mende di Njonom mbini bor inim kone baol munubur mbabtas bibaebe ko kao kalo hasao tomb, su Kalili bor di su Njuriya hambun bor di arman hobao sao ngo

* **10:34:** Njo 9:31; Oro 2:11; Kal 2:6 * **10:36:** Kao 17:14

bisao nda ub inim di ora hendeyem.* 38 Mend di Ngaorom aol Nasarer Njises obu buri mao palabur, Wesao Ebe Komb Bi nda obun kone bor honda haen kisao ora. Ngub bubur kisaon obun mbib di obu haru akol bu bisur bisaol, aol ngom su hambun bor oborob was bam akol bubur, tenaol Seranom mbini khorob ora men mba maomb bo hasao baeben hambun obum waki bu mu, tenaol mendbor Seranom mbinin toklo bor kho mao saesao baeben obum waki mao ebe sam akol bu hasao ub di inim ora hendeyem kisesa.* 39 Ngub kobur kakl, Obum Njurusalem bor di nao Nju semon su hambun bor di obum oborob sao was bu hasaol, naom ngo sao baeben ora hondobur tenaol hambunom pangen kao kalo hayom ka. Mbinim aol ngo obu is pe kowal bil nil li mbabur pe paen lismi ora. 40 Ngub bismi o Ngaorom obu bao hor tebo nan on waki mao enjaesao, obum ni ngo enjaokl powe o ko naom haondaomun muwalisao ora.* 41 Ngaorom aol ngo mao enjaesao tomb tenaol aeben baeben hambunom obu nao hend ngaesmi o, nao mbes Ngaorom sablo haen kisao ngo obun arman ngo kao kalam akol bukmao baebenom ora obu naon elom hondobur, obu nao ngo baeben haru ne no ib no birismao ora.* 42 Ngub ngo birismao tomb aol ngom nao bor inim tenaol hambunom pangen, aol ngo obu Ngaorom tenaol heme baeben di nao heme bao hayem baeben di hambun ora te mao bembera taol biyao aol haen kisao ko kao

* **10:37:** Mat 4:12-17 * **10:38:** Mat 3:16; Luk 4:17-20 * **10:40:** 1 Kor 15:4-7 * **10:41:** Njo 14:19; Njo 15:27; Luk 24:42-43; Bis 1:8

kaloklwaebe ko kao njisao ora.* ⁴³ Aoh, Ngaoron man mini aol mbes ora hasmi baebenom di mbuk waeb ngub bu wismi. Aol ngo obu oboklao tomb mondom Eben Ke Aol ngol hul ha harob sin, obun kone bor kho wiyao o Eben Ke Aol ngo obun burim kunaklao ora ko waeb bu wismi ub Pitam mbini bor ngub kao kalisesa.

Ngaoron Wesaom Tenaol Sem Tangaron kone bor hondaesao o

⁴⁴ Pitam angal bib ngo ngub bao kakl haen was, Wesao Ebe Tangarom tenaol ngo Pitam angal bib ngo kisao o pangismi nda baebenon kone bor hondaesesa.* ⁴⁵⁻⁴⁶ Ngub bisaol Ngaorom Tenaol Sem Tangar bor di obun Wesao Ebe Tangar taol bu kalisaol mbinin hibi umu bor hondaesao tomb, mbini ngo baebenom angal heneng tangar tangar Ngaor bor kaoya lome angal kobur Ngaor bor aondao bu ora kaoya kismil, Nju sem Karasol hul ha hasmi baebenon mendbor Pita obu daol haru ibismi nda baebenom ngo bisao sao hondobur burir aondao ora biyubur kakl, Ngaorom mbini Tenaol Sem Tangar bor di obun Wesao Komb Bi ora ngo mbini pone ora bisur bu taol bu kaolaokl o kao kao bismisa. Ngo tomb Pitam mbini bor kakl,* ⁴⁷ Wesao Ebe Tangarom nao Nju semon hibi umu bor hondaraoklao nda ub tenaol ngo baebenon kone bor di ngo hondaraokl ol, mbini ngo baeben mbabtas bib se ora hayem ngao, mondom nao bor mbini ibom mbabtas nao bibaebe ora lao be?*

* **10:42:** Bis 17:31; 2 Tim 4:1; 1 Pit 4:5

* **10:45-46:** Bis 2:4; Bis 19:6

* **10:44:** Bis 11:15; Bis

* **10:47:** Bis 8:36

nao lao orang, naom mbini ngo baeben Njises Karason sem ora haen ub mbabtas bem ora kisesa. Ngo tomb mbinim ngub mbabtas bismi tomb Koniliyas semom Pita bor nao daol haru hor kab teb ora mend bao haem ora kismisa.*

11

Pitam Ngaoron sem Njurusalem bor obum bisao sao arman kao kalisao o

¹ Ngo tomb Ngaoron angal bib hobao sao kam akol bimi aol baeben di, Karason sem su Njuriya paolismi baeben hambunom di, Tenaol Sem Tangarom Ngaoron angal bib ebe ngo hem ko pangaem ke pangismisa. ² Ngo tomb Pita obu waki Njurusalem pisaol mbini Nju sem mendbor, Tenaol Sem Tangar baeben di nao non bi was haen ub naom mbinin songol pe haka soweb bi harum sin ebe ora ko nen sabobur hem kismi baebenom, Pita makl homo taolu lubur kakl, ³ Njem Tenaol Sem Tangar songol pe ha soweb nao bi hae hayem baebenon anda bor honda, mbini daol maomunu buru habur njem mbini haru ne di no birismi lem ngao, njem khorob ngub asub ko bisi balem? kismisa.* ⁴ Ngub kismil Pitam mbini Tenaol Sem Tangar ngo baeben bor bisao saon arman hambun sao mbinim pangen kao kalobur kakl,* ⁵ Ni su Njopa bor po hawao tomb nim su ngo bor habur Ngaor bor kao kalakl hawao tomb nim obanda bor sao hondowaol, lab lab non bi aonda barnao sao mend yu saohar bor hakl bir inin eben kungni tom makl ol

* **10:48:** Bis 2:38 * **11:3:** Bis 10:28; Kal 2:12 * **11:4:** Bis 10:9-48

munubur, sul munu tibam tibam bu ni hawaol obo tibaen kisaol hondowao ora. ⁶ Ngo tomb nim barnao sao ngon moklo ndaon bor birisao sao hondoklbur oborob ora hend heneng buwao tomb dera baoraoklao sao sem, iri hae sem di iri nao hae sem di sao sem di, ngo sao baeben hambun sao birisaol hondowao ora. ⁷ Ngub hondowao tomb mendbor angal mend kisaol pangowaol, ngo angal kisao ndam ni bor kakl, Pita o njem pen teka peyobur ngo sao baeben lu sa nao ora kisaol pangowao. ⁸ Ngub kisaol nim ngub kowao. Aorao Aondao o, inj ora. Ne kho dol hae ngubi sem di nao Nju semom nao noklmao sao ngubi baeben oran ninao ne bor ko mend nao nowaol, nao noklwao ora kowao. ⁹ Nim ngub kowao tomb angal yu saohar bor hakl ibisao ndam ni bor wakl ko mende kobur kakl, Ngaorom menjao menjao noklme sao ora wiyao ka sin, njem nao noklme sao wi ko nen nao sobaebe ora kisao. ¹⁰ Ngo tomb ngo angal kisao nda hesa angal ko tebo mao ha kao kao bi hasbao tomb oran, ngo sao baeben wakl yu saohar bor men misao ora. ¹¹ Ngub bisaol bombor ngo ora tomb aol is teb mend su Sisari haklbir, aol mend su ngo bor hasao om ni kaomukl puklub kisaol and ngo ni paoluwao on ibismi ora. ¹² Ngub ibismi tomb Ngaoron Wesao ndam ni bor kakl, Njem pakl homo nen nen nao sabe mbini daol haru pklwaebe ora kisao. Ngub kisaol ninao Karas haeme is haoklao ngo hayem o di nao haru ora su Sisari ngo bor pobur, nao hambun Konilyason anda bor hondaesmao ora.* ¹³ Ngub

* **11:12:** Bis 10:23; Bis 10:45

hondaesmao tomb aol Koniliyas ngom nao kao njubur kabl, Angal mini wesao nao anda honda ni kao njubur, njem su Njopa bor aol mend obun imbi Simon Pita hayaong, aol mendborom obu kaomukl pen kaebe ora. ¹⁴ Ngub buklesi tomb aol ngom kao njuklao saom, nje di njen ten nongnas baeben hambun di ini hambun bu muklao ora ko kao kalisao ub obum nao bor kao njisao ora.* ¹⁵ Ngub kisaol pangobur nim mbini bor Ngaoron angal bib ebe nda kao kalowao tomb, Ngaoron Wesao Ebe Tangarom pibnao nao Nju semon kone bor aondao bu ora hondaesndis ub mbinin kone bor di hondaesao hindismao ora.* ¹⁶ Ngub hondaesao tomb Aorao Aondaom nao bor Njonom ibaom ora tenaol mbabtas bu hasao o, ini non mabor Wesao Ebe Tangarom mbabtas buklaora ko kao njisao ub nao kone bor ibisaol angal ngo nen sabowao ora.* ¹⁷ Pangeklem. Naom di naon Aorao Aondao Njises Karasol hul ha hasmao tomb Ngaorom naon hibi umu bor hobao sao ngo pone ora taol bu njisndis ub, ngubi tomb mbini Tenaol Sem Tangar bor di bombor ngub was hobao sao ngo pone ora ngo taol bu kale ong, Ngaor obun mbib buklaora ni non bim ngub nao bi ko ebe men mbaklwao ko nen sabeyem be? ko Pitam mbini bor ngub kisesa. ¹⁸ Ngo tomb mbinim angal ngo pangobur waki angal ngon ko san lu obu taolu lu di menjao nao bi bao wabur, mbinim Ngaor bor kaoya kobur kabl, Ngaor obum Tenaol Sem Tangar di haeben maosaklbur kone baol minin kisao ko turi homo

* **11:14:** Bis 16:31 * **11:15:** Bis 2:4 * **11:16:** Bis 1:5

kaoya kismisa.*

Su Andiyok bor Ngaoron sem and sisao o

¹⁹ Mbes mbinim Sitiben pe paen lu tuwaesmi tomb Karasol hul ha hasmi baeben lu bowes bu lu taol peb bismil, mbini su hambun bor buri kismisa. Ngub buri kobur kismis ngo haklon mendbor su Pinisiya di mendbor Saporas bor di Andiyok di, su ngo baeben enderael ora wisaol pobur, mbini su ngo baeben bor po habur angal bib hobao sao ngo Tenaol Sem Tangar baeben hambunom pangen nao ke, Nju sem birismi baebenom was pangen kao kalam aeben aeben bismisa.* ²⁰ Ngub bismi o aol mendbor Karasol hul ha hasmi baebenom mbinin su Saporas di Sirini di ngo hakl bor haklbir su Andiyok pobur, su Andiyok ngo bor Tenaol Sem Tangar bor di angal bib ngo kao kalobur, mbinim Aorao Aondaol Njisesom bisao saon angal bib hobao sao ngo kao kalismisa. ²¹ Ngo tomb Aorao Aondaon burim angal bib ngo tenaolom pangen kao kalismi aol baeben buri mao palaesaol, tenaol andub ora kone baol munubur Aorao Aondaol hul ha hasmisa.*

²² Ngo tomb Ngaoron sem Njurusalem bor birismi baebenom mbinim ngo bismi sao pango turi homobur kismis, aol Banabas su Andiyok ngo bor pu kismisa.* ²³⁻²⁴ Ngo tomb aol Banabas ngo obun kone bor Wesao Ebe Tangar nda aondaol bu ora honda haen hasaol, obum Ngaorol hul ha habur obu kone ukl bombor wi ora hasao o

* **11:18:** Bis 13:48; Bis 14:27 * **11:19:** Bis 8:1-4 * **11:21:** Bis 2:41 * **11:22:** Bis 4:36

obum su Andiyok pisesa. Ngub pobur hindisao tomb Ngaorom tenaol su ngo bor birismi baeben hond homo pone ora bisur bisaol hindisao tomb obum turi aondao ora homobur, inin kone bor hul ha saor pe was habur Aorao Aondaol kone u obu kab haru ora habur lemin, kone ukl bombor ora u haklwaebe ko kao kalisesa. Ngo tomb su Andiyok ngo bor Aorao Aondaon sem aondao bu ora and sam sam bisaol andub ora sisesa.*
²⁵ Ngo tomb Banabasom su Tasas bor aol Sol es bukl pobur kisaon* ²⁶ obu hasaol hend wabur waki yao su Andiyok mbao ora ko, su ngo bor waki kemi ibisesa. Ngub bubuk mbibi su Andiyok ngo bor karasmas ukl mend ware pe Ngaoron sem baeben daol haru bao habur kisbin, mbibim tenaol andub ora su ngo bor birismi baebenom pangen Ngaoron angal bib ngo kao kal ha was hasbisa. Ngo tomb su Andiyok ngo bor mbinim Karasol hul ha hasmi baebenon imbi Karas tenaol ko pibnao karu wismisa.*

²⁷ Ngo tomb Ngaoron man mini aol mendbor Njurusalem haklbir su Andiyok bor inin ibismisa.* ²⁸ Ngub ibismil aol ngo ibismi on is mend obun imbi Akabas sisaol, Wesao Komb Bi ora ndam obun kone bor kao kisao ub obum teka habur kakl, Su hambun bor de aondao ora mend wen oboklao ora kisesa. Obum de ngo oboklao kisao ub, mabor aol Koloriyas obum Orom sem hambun maomb bo hasao tomb de ngubi ibisao ora.* ²⁹ Obum de aondao ora ngo wen ngub

* **11:23-24:** Bis 2:41; Bis 6:5; Bis 13:43 * **11:25:** Bis 9:30

* **11:26:** 1 Pit 4:16 * **11:27:** Bis 13:1; Bis 15:32 * **11:28:**

Bis 21:10

oboklao kisaol, Ngaoron angal bib ebe nda hem ko pange birismi baebenom mbini hakl hakl kao kao bubur, naon mbib sisao uklmao ub naon Karas sem su Njuriya bor haeme baeben bisur bu mone mendbor pen lomao ko nen sabismisa. ³⁰ Ngub nen sabobur kismim mbinim mone ngo mar pabur, Sol Banabas kab bor ibim Njurusalem bor Ngaoron sem maeb haroklme aol baeben kalokl puklub ko kalismisa.*

12

Karason sem ko mende ke mundub mundub bi mao handaesmi o

¹ Ngo tomb aol wesmbao Hererom Karason sem mendbor lu bowes bu ke mundub mundub bi mao handaesesa. ² Ngub bubur kisaon obum Njonon haeme Njemus ma peklaob kobur pe paen lisesa. ³⁻⁴ Ngub pe paen lisao tomb Hererom ngo bisao ub Nju semom turi himismil hondobur, obum wakl Pita di men hakl puklub kobur kalabus anda mao palaesesa. Ngub bubur kisaon obum obun polisman is maoklaopum oran is mabl was mend akl akl bu, aol Pita ngo maomb bo haen kisesa. Ngub bismi ngo tomb Nju semom palawe and mao saraoklao sao yis nao haru noklme hor so birismi o, Waran Aeben Bisao hor so ngo pibi haklao tomb, Hererom nim Pita Nju sem tenaol hambunom di turi hemem mbinin el sol pe paen luklwao ko nen sabisesa.* ⁵ Ngub nen sabobur kisaon obum Pita kalabus anda bor paolin waesesa. Ngub bisao o Karason sem

* **11:30:** Bis 12:25 * **12:3-4:** Bis 4:3

birismi baebenom Pita bisur bibi ko Ngaor bor aondao bu ora kao kal ha was birismisa.*

Angal mini wesao Pita kalabus anda bor kur mi pisao o

⁶ Ngo tomb Herorom ekeran nan nim Pita tenaol hambunon el sol ngub luklwao ko nen sabo paolisao bao on, somna oran polisman is kab Pita mao tukun sa maomb bo birin kisesa. Ngub bubur mbinim obun ki kab dengi munu hankab bu mbabur, polisman is kab mende di kalabus anda ngon tiriyao kombael maomb bo hasbisa.*

⁷ Bombor ngo tomb Aorao Aondaon angal mini wesao is mend ngol obo pindib paesao tomb kalabus anda andaon bao aondao bu ora ibisesa. Ngo tomb angal mini wesao ndam Pitan obarel obo li ha ha bu obu mao tekabur kakl, Nje penar bu teka kisesa. Ngub kisao tomb hankab nda kol hakl pobobur sul tibaesesa. ⁸ Ngo tomb angal mini wesao ngom Pita bor kakl, Njen hak samo aongao su bu mba kisesa. Pitam ngub bisao tomb angal mini wesao ndam wakl kakl, Njen lab lab di pen sam mbaklbir yao haru mban ib kisesa. ⁹ Ngub kisaol kalabus anda ngo Pita obu paolisao ngo tuwaklbir obu pisao ub was obu taol mi pisesa. Ngub taol mi pisao o Pita obun kone bor angal mini wesao ngo be ub heneng be? baehaemen obam yaob ko oborob nen nao sabe awis was pisesa. ¹⁰ Ngo tomb polisman tom mend mao ha maomb bo hasao o ungulakl pibi hasbisa. Tom kabo nan maomb bo hasao o di ungulakl pibi hasbisa. Ngub bubur kisbin and lobokl

* 12:5: Nje 5:16 * 12:6: Bis 5:23

lobokl aondao oran dera nan hond deraklbur, aen paeb tiriyao aondao ora ndan teb sol ibisbisa. Ngub ibisbil aen paeb tiriyao ndam obun mbib mbibi pibi haen ko komb paesaol dera pibisbisa. Dera pobur kisbin mbibim harer aeben pe kang mend ngol wisao on pisbi tomb angal mini wesao nda ngol sub ora bum hasesa.* ¹¹ Ngub bum hasao tomb Pita obun kone kombisaol obum nen sab heneng bubur kakl, Embin ni hende ora, ngo sao heneng ora sene ka. Herorom ni bor menjao menjao buklwao ko nen sabaonao tomb Nju sem tenaolom di turi homobur ngub bin ko nen sabeyem ol, Aorao Aondaom ni bu muklbur obun angal mini wesao mend ngo pu kene ko nen sabisesa.

¹² Ngub nen sab peyaoklbir kisaon obum Njon Makon ingi Mariyan anda pisesa. Ngub pisaol tenaol andub ora and ngon obo kirilu ber mba habur Ngaor bor kao kal mba hasmisa.* ¹³ Ngo tomb Pitam and ngon tiriyao kombael habur tiriyaol lu nga nga kisaol, kongon biyao nong is mend obun imbi Orora obum aeb haeb ko tiriyao kombo hondoklbur pisesa. ¹⁴ Ngub hondokl pisao tomb obun angalol mao bemberaesao tomb Pitam lao ub ora kisaol pangobur, turi aondao bu ora homaoklbir obum tiriyao mbes nao kombe akl ora pobur, tenaol ngo birismi nda baeben mbes Pita tiriyao kombael haril ko kao kalokl pisesa. ¹⁵ Ngub po kao kalisaol mbinim nong nda bor kakl, Nje he sobur kal be? as? kismisa. Ngo tomb nong ndam inj, heneng ora haril ol

* **12:10:** Bis 5:19 * **12:12:** Bis 12:25; Bis 15:37

hondobur ora kakl kisaol, mbinim obu bor kakl, Obun angal mini wesao mend hayao ye kismisa.*

¹⁶ Ngo tomb Pitam ngub dera nan habur tiriyaol wakt was lu nga nga kao hakol bisaol, mbinim tiriyaol kombo obu hasaol hondobur burir aonda bu ora bismisa. ¹⁷ Ngo tomb Pitam mbini bor angal nao laob ko ki menyabur, Aorao Aondaom obu ngo wakt kalabus anda bor kur mi pisao on arman kao kalobur kakl, Njemus daol mbini nao Karas haeme ngo baeben bor di, ni bor ngo bene on arman ngo pangen kao kaloklwaebe kisesa. Ngub kaoklbir kisaon obu ha heneng nao bi paokl ora pisesa.*

¹⁸ Ngo tomb bao bisaol kalabus anda bor polisman nda baebenom Pita asub ora baonaob ko nen sabobur, mbinim pakl homo burisao po burir aonda bu ora bismisa.* ¹⁹ Ngo tomb aol wesmbao Herorom polisman ngo baeben bor taol mi po monoklwaebe ora kisao o, mbinim Pita es buwaesmi tomb aol Heror ngom obun polisman ngo baeben inim asub ora baemib ko ne misesa. Ngub ne misao o mbinim Pita bor bisao saon te nao hende sakl, ko san lukl buwaesmi tomb polisman ngo baeben pe paen libaebe kisesa.

Ngo tomb aol wesmbao Heror ngo obu Njuriya ngol haklbir su Sisari bor inin pobur ngo bor baoklmend hasesa.

Heror pe paesao o

²⁰ Ngo tomb Herorom su Taya tenaol hesa Siron tenaol kab ko aonda ora himisaol, mbini su ngo

* **12:15:** Mat 18:10; Bis 26:24 * **12:17:** Bis 13:16; Bis 19:33; Bis 21:40 * **12:18:** Bis 5:22-24

kabon tenaol mendborom aol wesmbao Heror ngo hondokl ibismisa. Ngub hondokl ibismi o aol wesmbao ngon su ngo bor ne wisaol mbinim ne dob bukl engel bi ha hasmi o sisaol, mbinim aol Balastas obu aol wesmbao ngo paolaoklao anda o maeb haraoklao aol hasaol, aol ngo bor mbes taeki kobur kakl, Aol wesmbao nda bor njem nao ko nao heme hebeyaebe kaem ko kao kalaebe kismisa. ²¹ Ngub kismil pangobur aol wesmbao Heror ngom angal ngon bao hor ngon angal mend kao njuklwao ko mbini bor ndi kalisesa. Mabor bao ngon obum aol wesmbaon yaor bimi ub lab lab ebe ora hakl bubur, obum aol wesmbao boroklme to ol burubur, mbini tenaol hambunom wakl turi hemen ko angal andub ora kao kalisesa. ²² Ngub bisaol tenaol ngo obo kiril mba birismi baeben hambunom ne bombor ub kombo angal aondao bu ora kobur kakl, Aol ngom angal andub ora ngo le o, obum aol heneng on ne bor lome ub inj le ol, obu kaoya lome sao ngaor aondao ora habur le kismisa. ²³ Ngub kismi o aol wesmbao Heror ngom tenaol hambunom obu bor was ngub kaoya ko haen wabur obum Ngaor bor nao kaoya kisaol, bombor ngo ora tomb Aorao Aondaon angal mini wesao om obu lu tibabur, llingom obun tombao no kaol kobaesaol obu ora pe paesesa.

²⁴ Ngo tomb Aorao Aondaon angal bib hobao sao nda su hambun bor pib ngaesaol, Karason sem aondao bu ora and sam sam bisesa.*

²⁵ Ngo tomb Banabas Sol kab mbibin kongon ngo Njurusalem bor bu paklbir mbibim Njon

* **12:24:** Bis 6:7; Bis 19:20

Mak di nao haru mbi ko kemibir kisbin, waki su Andiyok bor bokesmisa.*

13

Banabas Sol kab angal bib ebe kam akol bukl pen kismi o

¹ Mbinim su Andiyok ngo bor Karason sem birismi baebenon Ngaoron angal bib kao kalo haroklme aol hesa obum keyao sao kao dund bimi aol kabon imbi ngo was hasmi. Banabas di, Simiyon obu obun imbi mende Bombore kismil obu di, Lusiyas obu su Sirini aol sisaol obu di, Maneyen obu nas tomb obu aol wesmbao Heroron nas sango sisao o aol ngo obu di, aol Sol di, mbini ngo baeben hasmisa.* ² Ngo tomb Ngaoron sem ngo bor hasmi baebenom Aorao Aondaon kongon bibi wisao on hem kobur ne tuwa paolismisa. Ngub bismil Wesao Ebe Tangarom mbini bor kakl, Nim Banabas Sol kabom kongon mend bin ko nen sabowaong, mbibi ngo kab ora bember ha kongon ngo bukl puklub lowaebe kisesa.* ³ Ngub kisaol mbini hambunom ko mende Ngaor bor kao kalo ne tuwa paolubur, aol nda kab kim men mbabur kismil kongon ngo bukl puklub kismisa.*

Banabas Sol kab su Saparas pisbi o

⁴ Ngo tomb Wesao Ebe Tangarom mbibi kab ngub bember ha puklub kisaol Banabas Sol kab su Selusiya bor inin pobur, ngol ib taokaollon

* **12:25:** Bis 11:29-30; Bis 12:12; Bis 15:37 * **13:1:** Bis 11:27

* **13:2:** Bis 9:15 * **13:3:** Bis 6:6

baoraoklbir su Saparasi ib kunjani tukun bor wisaol, su ngo bor pisbisa. ⁵ Su Saparasi ngo bor pobur kisbin mbibim and lobokl lobokl Salamis pindib pabur, ngo bor Nju semon man pangoklme anda hasao baebenon hondabur Ngaoron angal bib hobao sao ko kalisbisa. Ngo tomb Njon Makom di mbibi bisur bibi wisaol sao hakl mbibi haru akol bubur bisur bisesa.*

⁶ Ngo tomb mbinim ngub angal bib ebe ngo kam aeben bubur su bombor ngo ib kunja tukun bor wisaol on was mare mende nan pobur, and lobokl lobokl Pepos ke mend wisao o bor po pindib paesmisa. Ngub pobur hindismil su ngo bor Nju sem aol mend obun imbi Ba Njises kismil, aol ngo obu naomung mini aol habur obum tenaol maobowam akol bu, ni man mini aol hae ko hasao o ngol hasaol hindismisa. ⁷ Ngo tomb su ngo bor maomb bo haraoklao aolon imbi Sesiyas Polas sisaol, obu kone kikil bi ora hasao o, naomung mini aol nda hesa mbibi aol sango ora hasbisa. Ngo tomb maomb bo haraoklao aol ngom Ngaoron angal bib ebe ngo hem ko pangoklbur, Banabas Sol kab bor turi homo ubuklub kisesa. ⁸ Ngub kisaol pismi o naomung mini aol nda obun imbi mende Ngirik angal kobur Elimas kismil, aol ngom Banabas Sol kab bor daongirir kobur, obum maomb bo haraoklao aol ndam Ngaorol hul ha haklbur bisao ub nao bin ko Banabas Sol kabom kishi sao men mbaklbur ab saond bu kalisesa.* ⁹ Ngub bisaol Sol obu obun imbi mende Paol kismil, Wesao Ebe Tangarom

* **13:5:** Bis 12:12; Bis 13:13; Bis 15:39 * **13:8:** 2 Tim 3:8

obun kone bor aondao bu ora honda haen hasaol, obum naomung mini aol nda obun elom buriyab ora hondobur kabl, ¹⁰ Nje Seranon isi ora hael ol, nje oborob bimi baeben hambunon saond bi ora hael. Njen kone bor njem sub sowa pabur tenaol maobowa khorob ngo bu harili sao was buklaeb mba haen habur, Aorao Aondao hayaol poklbur oborob dund se ub bimi sao baeben asub ko kho mao sa harili balem? ¹¹ Pangal. Aorao Aondao obun ki oram nje el tokl laoraokl ol, njem bao hor kab teb mend bao hondo osisao hondokl buwaklesi ora kisesa. Ngub kisao ora tomb penar bu aol Elimas ngon el bor mulaol non bi sao mondom men mbabur em hundur u mbaesaol, aol ngom mondom obu bisur bu obun kil men pae pen ko men hender bu es bu akol bisesa. ¹² Ngub bisaol hondobur maomb bo haraoklao aol ndam mbibim Aorao Aondaon angal bib ebe ngo kisbi o pangobur, obum burir aondao bu ora biyu oborob ora nen sab heneng bubur Ngaorol hul ha hasesa.

Su Pisiriya bor and lobokl lobokl Andiyok mende pismi o

¹³ Ngo tomb Paol di aol obu daol haru pibismi baeben di, mbini su Pepos ngol ib taokaolon honda baoraoklbur su Pambiliya bor and lobokl lobokl Peka ke mend wisao bor po pindib paesmisa. Ngub bismi o Njon Makom mbibi kab ngo bor bao haen tuwaklbur obun anda Njurusalem wakl bokesesa.* ¹⁴ Ngo tomb mbibi su Peka ngol haklbur su Pisiriya bor and te Andiyok

* **13:13:** Bis 13:5; Bis 15:38

mende mend wisao o bor pispisa. Ngub pobur kisbin Nju semon hor boroklme bao o pindib paesaol, mbibi Nju semon man pangoklme anda on hondabur birispisa. ¹⁵ Ngo tomb Nju semon man pangoklme anda maomb bo haroklme aol baebenom Mosesom mbuk waeb bu wisao ub di, Ngaoron man mini aol baebenom waeb bu wismi on di, tenaol hambunom pangen man ngo bobae bor wisao ub hondo kao paesmi tomb Paol Banabas kab kao kalaoklaob kobur kakl, Nao haeme kab o, ibim tenaol hambunon kone bor oborob ora hul ha saor peyo haen ko angal kang mend lebi sin laob kismisa.* ¹⁶ Ngub kismil Paolom teka peyo ki menyabur kakl,

Nao su Isreyel tenaol o hakl o, ini Tenaol Sem Tangar ngo Ngaor pakl hom mu kaoya lome ngo bereyem baeben di, nim ini hambun bor angal kang mend kao njun ub pangoklaob.* ¹⁷ Ngo Isreyel tenaolon Aorao Ngaorom naon ab sumb wil baeben obun sem ora mao hasaol, mbinim mbinin su ora win tiyao po habur su Isib bor tiyao po hasmisa nda tomb, mbini Ngaor obun mbib obun sem aondao bu ora paolin and mao sam sam bisesa. Obum ngub bubur kisaon naon sem su Isib bor paolismi ngo baeben obum buri palobur mbini wakl kemi ibisesa. ¹⁸ Ngub bisaol mbinim su tenaol nao biri bor akol bu hasmi tomb obum mbinim khorob was bu hasmi ub hondobur, karasmas supu kab kab hor kab oran obun kone bor hem kao ha was hasesa. ¹⁹ Ngub makl homo hem kobur o obum Tenaol Sem Tangar sem haoklao baeben oran su Kenan

* **13:15:** Bis 15:21 * **13:16:** Bis 12:17

bor paolismi o lu taol peyobur, su ngo naon ab sumb wil ngo baeben mu kalisaol, mbini su ngol karasmas andub ora 450 oran bao haen ko tom u kaob kaob baesesa. ²⁰ Ngo tomb Ngaoron man mini aol Samuwel ngo mabor hasao nda obu nao hae aeben anga tomb di, Ngaorom naon ab sumb wil ngo baebenon maomb bo haraoklao aol is mend akl bu haen kao was bisesa. ²¹ Mabor Samuwel hasao tomb mbinim naon aol wesmbao mend mao haebe ko Ngaor bor kao kalismil, aol Kison isi Sol obu Benjamin sem sisao o, Ngaorom aol ngo karasmas supu kab kab hor kab oran mbinin aol wesmbao haen kaesaol obu mbinin aol wesmbao hasesa. ²² Mabor Ngaorom Solon akl bubuk aol Debir mbinin aol wesmbao haen kobur kakl, Aol Njesin isi Debir ngubi baeben nim turi aondao ora homaklol, aol ngom nim hambun sao bin ko nen saboklwao ub was bukloa ora kisao kisesa. ²³ Ngub kisaol Ngaorom nao Nju sem bor nim ini bisur bu, bu muklwao ora kisao ub aol Debir ngom maru wam aeben aeben bisaom, aol Njises nda nao Isreyel tenaolon bu maoraoklao aol ora pindib paen kaesesa. ²⁴ Njises nao ibisao tomb di Njon mbabtas biyao aol ngo hasao ndam nao Isreyel tenaol hambun bor khorob bismi sao tuwa kone baol munubur mbabtas bibaebe ko kao kalisesa.* ²⁵ Ngub kao kalobur obun kongon ngo bu kowes bukl ke ke bisao tomb obum tenaol hambunom pangen kao kalobur kakl, Inim ni asub bi hae ko pangeyem? Ni inim aol mend wen oboklao ko nen sabo hondo hayem o inj hae ka. Pangeklem. Ni kang ndi nao minib se ora hae o aol hobao sao aondao ora mabor oboklaol, ni

* **13:24:** Mat 3:1-2

kho ora habur obun aongao su heneng o di nao kolaklaeb se ora hae ko Njonom kisao ub Paolom ngub kao kalisesa.*

²⁶ Paolom ngub kobur kakl, Nao haeme mbaoli hakl o, ini Eberehemon sem bereyem baeben di, ini Tenaol Sem Tangar Ngaor pakl hom mu obu hem lome baeben di, ini hambunom angal ngo pangaoklaob. Ngaorom obun angal nao bu mukl bi nda mbes nao hayom ol eben kisao ora.* ²⁷ Ngub eben kisao o tenaol Nju-rusalem paoloklme baeben di, mbinin maomb bo haroklme baeben di, ngo baeben hambunom aol ngo naon bu maoraoklao aol ora e ko nen nao sabismi ora. Ngub bubur kismin Nju semon hor boroklme bao o pindib pa was bisao tomb mbinim Ngaoron man mini aol baebenom mbes waeb bu wismi ub hondobur, mbinim man ngo was pango birismi o man ngon te di oborob nen nao sabismisa. Mbini ngubi ora habur kismin Ngaoron man mini aol ngo mbes hasmi baebenom mbini Nju sem ngo baebenom ngub buklemi ko mbuk bor waeb bu wismi ub, mbinim heneng ora Njises obu baehaemen ora te mao sara howes kobur lismisa.* ²⁸ Ngub lismi o obu pe paen lib se khorob sao mend nao bisaol mbinim te es buwaesmi o, Nju sem ngo baebenom Paler bor njem obu pe paen li ora ko angal aondao bu ora kismisa.* ²⁹ Ngub bismil Ngaoron mbuk waeb bor mbinim obu bor ngo sao ngo sao buklemi ke wisao ub mbinim ngub hambun sao bu paesmi

* **13:25:** Njo 1:20; Njo 1:27 * **13:26:** Bis 13:16 * **13:27:** Njo 16:3; Bis 3:17 * **13:28:** Mat 27:22-23

tomb, obun toklo is pe kowal bil nil li mbaesmi o mu pa taokl pobur maol bismisa.* 30-31 Ngub maol bismi o Ngaorom obu wal obun maol ngo bor mao enjaesesa. Ngub mao enjaesaol Kalili bor di Njurusalem bor di mbini tenaol obu haru akol bu hasmi baebenom bao hor andub on ora obu wakl enjo hasaol hindismil, mbinim obu ngo hindismi ub ngubi tomb Isreyel tenaol hambunom pangen ko kao kalo haeme ora.**

32-33 Naom ngubi tomb di inim Angal Bib Hobao Sao ngo pangeklemin ko kao njuklbur enjo ngo bor obo hayom ka. Mbes ora Ngaorom naon ab sumb wil baeben bor nim ini heneng ora bu muklwao ora ko kao kalisao ub obum ngubi tomb nao mbini ngo baebenom maru wam aeben bismin sem ngo hayom o bor ora bubur kisaon, Njises obu ngub wakl mao enjaesao ora. Ngub bisaol Kaoya We Lome mbuk bor we ukl kabo nan ngub ke wiyao.

Nim nje embi ngubi tomb
Ngo pindib panin kakl ol
Nje nao isi ora hael

ke wiyao.* 34 Mende di Ngaorom obu obun maol bor bung nao bin wakl mao enjajlwao ko nen sabobur ngub kisaon.

Nim Debir nje aol aondao ora hanin kondis ub Hobao Sao komb bi ora ngo
Nje bor heneng ora njuklbur buwao
kisaon ke wiyao. 35 Kaoya We Lome mbuk bor we mende di ngub ke wiyao.

* 13:29: Mat 27:59-60 * 13:30-31: Bis 2:24 * 13:30-31: Bis 1:3; Bis 1:8; Bis 2:24 * 13:32-33: Bis 13:23

Ni njen kowan kale aol hobao sao bombor ora hae
ol

Nao toklo bung nao bin lesi

ke wiyao. ³⁶ Ngub ke wiyao o Debir sul bao hasao
tomb tenaol hambunom henden Ngaorom obum
menjao menjao bin ko nen sabisao sao baeben bu
ham ham bubur, mabor obu pe paesesa. Ngub
pe paesao mbinim obu di obun ab sumb wil
baeben maol bismi bor was maol bismil obun
toklo bung bisesa.* ³⁷ Aoh, heneng ora aol ngon
toklo ngub bung bisao o, Ngaorom aol is mende
ngo obun maol bor waki mao enjaesao ndan toklo
non bung nao bisao ora. ³⁸⁻³⁹ Nao haeme mbaoli
haki o, Ngaorom aol Njises ngo obu waki mao
enjaesao, naom aol ngon angal bib hobao sao
ngo kao njoroklmao nda ub aol Njises ngo obum
ora inin kone bor kho wiyao o kunakaklaong, ini
hambunom ngo sao oborob ora nen saboklwaebe
ka. Pangeklem. Ngub ora buklaol inin kone
bor kho wiyao sao Moseson manom nao kunaeb
se ora wiyao, inim Njises ngo obul ora hul ha
haklemi tomb ora inin kone bor kho wiyao sao
baeben kunaklaol, Ngaorom ini kone dund se
wi oborob bimi tenaol ora hayem lao ko nen
saboklwaebe ko Paolom ngub kisesa.* ⁴⁰⁻⁴¹ Ngub
kobur kakl, Ngaoron man mini aol baebenom
ngub di waeb bu wismi.

Ini hil hae non bimi baeben o pangoklaob.

Ini ngo baeben sul bao haklemi tomb

Nim bombor sao mend bukhwao ora.

Mondom ngon te kao dund bukhwao tomb di

* **13:36:** Bis 2:27; Bis 2:29 * **13:38-39:** Bis 10:43; Oro 10:4

Inim heneng le ko nen nao sabebur
 Inim burir biyu burisao po pe paklemi ora
 ke wiyaong, ngo wiyao ub ini bor buklaol inim
 oborob hondo ora haklwaebe ko Paolom ngub
 kisesa.

⁴² Ngub kao peyaoklbir Paol Banabas kab
 mbibi man pangoklme anda ngo bor baoraoklbir
 dera pibisbi tomb tenaol angal ngo pangismi
 nda baebenom mbibi bor kabl, Nju semon hor
 boroklme bao hor o ko mende pindib pak-
 laol tomb ibim angal bib ngo leb on wabl kao
 njukl ubuklwaebe ora ko kao deb deb bismisa.

⁴³ Ngo tomb tenaol hambunom man pangoklme
 anda ngon baoraoklbir Nju sem mendbor di,
 Tenaol Sem Tangar ngo Nju sem baebenom hor
 buru man pangismi ub hem ke baeben di, ngo
 baebenon andub mendborom Paol Banabas kab
 hem ko taol mi pismil, mbibim mbini ngo baeben
 bor ko ko kao kal ha was habur kabl, Ngaorom
 ini hond homo pone ora bisur bu hayaong, angal
 bib ebe ngo oborob ora men hakol bibaebe ora
 kisbisa.*

⁴⁴ Ngo tomb mabor sao Nju semon hor
 boroklme bao hor o ko mende pindib paesao
 tomb, tenaol and lobokl lobokl ngo bor birismi
 baebenon mendbor hambun ora Aorao Aon-
 daon angal bib ebe ngo pangoklbur obo kiril
 mbaesmisa. ⁴⁵ Ngo tomb Nju sem mendborom
 tenaol andub ora ngub obo kiril mba birismil
 hondobur, mbinin kone bor Paol Banabas kab
 bor ko homo daongirir kobur, Paolom kisao sao
 men mbaklbur obu hondo ko bowes bu obu bor

* **13:43:** Bis 11:23; Bis 14:22

per ab saond bu kalismisa.* ⁴⁶ Ngub bismil Paol Banabas kabom pakl nao heme buri palobur kakl, Ngaorom nao bor bibaebe ko kao njisao ub yaom Ngaoron angal bib ngo ini Nju sem bor mbes kao njuklbao ora ko nen sabobao o, inim man ngo makl homo tuwabur, nao haeben nao saeb se ora hayom lem be? Ngon ebe ka. Yaom ini ngo baeben ngub bereklemin tuwaklbir Tenaol Sem Tangar bor angal bib hobao sao ngo kao kalokl poklbao ora kisbisa.* ⁴⁷ Ngub kobur mbini bor wakl kakl, Aorao Aondaon mbuk waeb bor wiyao ub,

Su hambun bor Tenaol Sem Tangar paoloklme
baeben di

Hambun ora bu muklbur

Nim njem mbini hambun bor bao hangaen hanin
ko

Mao hawao ko

Aorao Aondaom nao ngo baeben bor ngub ke wiyao kisbisa. ⁴⁸ Ngub kibil Tenaol Sem Tangar birismi baebenom Aorao Aondaon angal ngo mbes wisaol kisbi nda ub pangobur, turi aondaon bu ora homo Ngaor bor kaoya kismisa. Ngo tomb mbes ora Ngaorom mbini tenaol ngo baebenon mendbor haeben saen ko sablo haen kisao baeben hambunom obul hul ha hasmisa.*

⁴⁹ Ngo tomb Aorao Aondaon angal bib ngo su Pisiriya ngo hambun bor kam aeben aeben bismil tenaol hambunom pangaesmisa. ⁵⁰ Ngub bisaol Nju sem mendborom Tenaol Sem Tangar paolismi on homa ten mendbor Nju semon man hem ko pange birismi baeben di, and lobokl

* **13:45:** Bis 14:2

* **13:46:** Luk 7:30; Bis 3:26; Bis 18:6

* **13:48:** Bis 11:18

lobokl aondao ngon aol aondao baeben di, ngo baebenon kone bor sukl sukl mao ba baondaokl talobur, mbinim Paol Banabas kab nar wen ebe hende non bu ko aondao ora mao homaesmisa. Ngub bismil mbinim Paol Banabas kab bor ibi enjo naon su ngol nao hae puklub ko, hondo ko lu bowes bubur lu taolismisa.* ⁵¹ Ngub bismil Paol Banabas kabom tenaol ngo baebenom khorob ngo bu hasmi ub makl homobur, mbibin aongao su bor su ngon pange su huni hasao o di, mbinim khorob bismi sao menger tandoklo tuwaklbir su Akoniyam bor paokl pisbisa.* ⁵² Ngub pisbi tomb Karasol hul ha hasmi mendbor su Pisiriyam and lobokl lobokl Andiyok ngo bor birismi baebenon kone bor, Wesao Ebe Komb Bi ora ndam aondao bu ora honda haen hasmil, mbinim turi homo werek aondao bu ora bismisa.

14

Paol Banabas kabom su Akoniyam bor angal bib hobao sao kao kalisbi o

¹ Ngo tomb mbibim su Akoniyam ngo bor di bombor ub was bisbisa. Mbibim Nju semon man pangoklme anda bor hondabur angal bib ebe nda tenaol hambunom pangen kao kalisbil pangismisa. Mbibim angal bib ngo oborob ora kao kalisbil mbini Nju sem di Tenaol Sem Tangar birismi baeben di mbinim angal ngo turi aondao ora homobur, mbini andub ora Njisesol hul ha hasmisa. ² Mendborom ngub bismi o Nju sem mendbor angal ngo makl homo Njisesol hul ha

* **13:50:** Bis 17:4; Bis 17:12 * **13:51:** Mat 10:14; Bis 18:6

nao hasmi baebenom, mbini Tenaol Sem Tangar mendboron kone bor sukl sukl mao babur, mbini Njisesol hul ha hasmi nda baeben makl aondao ora mao homaesmisa.* ³ Ngo tomb mbibi Aorao Aondaon angal bib ebe ngo kam akol bibi aol nda kabom su ngo bor bao hor andub ora bao habur, pakl nao heme Aorao Aondaom tenaol hambun hond homo pone ora bisur bu hayao ko, angal bib ngo buri palobur kao kalo hasbisa. Ngub bisbil Aorao Aondaom di tenaol hambunom mbibim angal ngo heneng ora leb ko nen saben ko mbibim tenaolom ko mend nao hindismi sao di burir biklme sao di buri palo bin kisesa.*

⁴ Ngo tomb tenaol su and lobokl lobokl aondao ngo bor paolismi baeben hambunom, mendbor Nju semom kismi sao heneng e ko nen sabo Nju sem ngo baeben kond baesmi hesa, mendbor angal bib hobao sao kam akol bu hasbi aol nda kabom kisbi ub ora heneng e ko nen sabo, mbibi bakaesmi kab kom tera taol bu kobaesesa.

⁵ Ngo tomb Tenaol Sem Tangar mendbor di, Nju sem mendbor di, mbini ngo baeben hambunon maomb bo haroklme aol baeben di, mbini ngo baeben hambunom angal bib hobao sao kam akol bibi aol ngo kab khorob ora lu bowes bu, hanom pe paen luklmao ko nen sabismisa.* ⁶ Ngub nen sabismil Paol Banabas kabom mbinim ngo nen sabismi ub hondobur kisbin, mbibi paokl ora pisbisa. Ngub pobur kisbin su Likoniya bor pobur, su and lobokl lobokl aondao Lista di Debi

* **14:2:** Bis 13:45 * **14:3:** Mak 16:20; Bis 19:11; NjuS 2:4

* **14:5:** Bis 14:19; 2 Tim 3:11

di su ngo baeben hambun bor akol bubur* 7 Angal Bib Hobao Sao nda kao kalam akol bu hasbisa.

Paol Banabas kab su Lista Debi kab bor bao hasbi o

⁸ Ngo tomb su and lobokl lobokl aondao Lista bor aol is mend obun amom wen marisao tomb bu baklae mari aongao tibae mend, obu harer di nao pebe anda bao was u mba hasesa.* ⁹ Ngub u mba hasao o Paolom angal kisao sao oborob ora pango birisaol, Paolom aol aongao tibae ngo oborob ora hindisao tomb obum Ngaorol aondao bu ora hul ha hasaol obu wakl ebe soklao ko nen sabobur, aol ngo oborob ora hend heneng bu* ¹⁰ angal buriyab ora kobur kakl, Njem aongao ha hul peyobur teka ha kisesa. Ngub kisaol aol ndam ngub aongao ha hul peyobur bongge peb bam harer pibisesa. ¹¹ Ngo tomb tenaol aondao ngo dengeb dengeb kao mba hasmi baebenom Paolom ngo bisao sao hondobur, mbinim su Likoniya ngon angal mbinin angal heneng ko, ne bombor ub kombo angal aondao bu ora kobur kakl, Kaoya lome sao ngaor baebenom aol heneng men aolubur naon su bor ngo ubuklim o kismisa.* ¹² Ngub bubur kismin Paol obum was mbini bor angal kao kalisao nda ub hondobur, mbinim Paolon imbi Hemis* ko karu ubur, Banabason imbi di Sus ko karu wismisa. ¹³ Ngo tomb mbinin ngaor menger kaoya lome sao Sus anda o, su and lobokl lobokl aondao ngon teb so solo maon nan haen sisaol, mbinin kaoya lome sao ngon baolum aolom some kawao tu on was

* **14:6:** Mat 10:23 * **14:8:** Njo 9:1; Bis 3:2 * **14:9:** Mat 9:28;
Bis 3:4 * **14:11:** Bis 28:6

mend kemi obobur, obum mende di honmaong il non bi sem oborob ora waeb ha kaob kaob bu, kambo dubi pae mend di minibir and lobokl lobokl aondao ngon paeb tiriyo komb pae on hondaesesa. Ngub obobur baolum aol ngo obu di mbini tenaol hambunom naom some kawao ngo hakl lu, aol is kab ngo bor mabaorao haruklmao ko nen sabismisa. ¹⁴Ngub nen sabismil angal bib ebe ngo kam akol bibi aol Paol Banabas kabom ngo bukbur bismi ub hondobur, mbibim makl aondao ora homo mbibin lab lab samisbi o munu kaoll kobabur, tenaol aondao ngo dengeb dengeb kao mba hasmi nda darukl o bor akl ora pobur mbini bor buriyab ora kao kalobur kakl, ¹⁵ Aol o hakl o, yao di ini aol heneng ngo hayem sao ora hayob ngao, inim ngo beyem sao asub ko beyem balem? Yaom ini bor angal bib hobao sao ngo kao njaoraoklaob ub non, inim kone kho tangar tangar ngo bim ubi baeben tuwabur, haeben saraoklao Ngaor ngo obu su di saohar di ib kunja di ngo bor baoraoklao sao hakl hambun sao warisao Ngaor o obu bomborol hul ha hareklemine ko, yaom obun angal bib ngo kao njukl obabnda kisbisa.* ¹⁶ Ngub kobur kakl, Heneng ora obum tenaol hambun mbes paolismi baeben di ini hambunom inin mbib nen saboklme ub was bu hareklemine waraoklao ora.* ¹⁷ Ngub biyao o Ngaor obu inim es buwaeb se mupango inj habur, obum ini bor oborob ora se eben ko, ne di taol bu nju inin em bor di ne oborob ora and mao sa, obum hambun sao inim turi hemeklemine sao was bu haraoklao, inim obu heneng ora ngo hae

* **14:15:** Bis 10:26 * **14:16:** Bis 17:30

ko panaem ora hendeklemin hayao o, inim obu nao hende haroklme ko kao kalisbisa. ¹⁸ Ngub kisbi o mbinim angal ngo nao pangebun, mbibi bor mabaorao haru kalokl bismi bor mbibim burin il sobur ora inim ngub nao buklemi ko men mbaesbisa.

¹⁹ Ngub bisbi o Nju sem mendbor su Pisiriyen Andiyok hesa su Akoniyam kab bor hakl obobur kismen, mbinim baondaokl talo pao kobli angal kobur tenaol hambunom pibnao mbinin kone bor nen sabismi ub tuwaen ko wakl kone u boke-len kismil, mbinim Paol makl homo hanom lubur obu pe pane ko pangobur kismen, and lobokl lobokl aondaon ngon solo dera nan munu soklo taokl po tuwaesmisa.* ²⁰ Ngub bismil Njisesol hul ha hasmi baebenom obu u mba hasaol obo kiril mbabur hondo ha akol bu mba hasmi o, obu wakl teka peyobur and lobokl lobokl ngon wakl hondaesesa. Hondabur kisaon ekerana nan Banabas hesa mbibi su Debi bor pibbisa.

Paol Banabas kab wakl Siriyen Andiyok pibbi o

²¹ Ngo tomb Paol Banabas kabom su Debi ngo bor Angal Bib Hobao Sao nda kao kalisbil, tenaol andubom Njisesol hul ha hasmisa. Ngo tomb mbibi kab su Lista di Akoniyam di su Pisiriyen Andiyok di su teb ngo bor wakl pobur kisbin,* ²² Njisesol hul ha hasmi ngo baebenon kone bor hul ha saor peyo haen ko, Ngaoron angal bib ngo oborob ora men hakol bu haklwaebe ko kao kalam akol bisbisa. Mbibim ngub bubur kakl, Naom Ngaorom maeb ha maomb bo hayao bor

* **14:19:** Bis 17:13; 2 Kor 11:25; 2 Tim 3:11 * **14:21:** Mat 28:19

poklbur ora hayom ol, naom pibnao ke mundub mundub bi mbes hondoklmao ora ko kao kalisbisa.* ²³ Ngub kobur kisbin mbibim Ngaor bor nen saboklbur ne tuwa paolubur, Ngaoron sem baeben hambunon mbinin maeb haraoklao aol mao ha peb bisbisa. Ngub bubur kisbin mbibim Ngaor bor kao kalobur kabl, Aorao Aondao o, aol ngo mao haraoklaom baeben njel hul ha ora hayem ngao, njem di mbini oborob ora maeb ha bisur bibi ora kisbisa.*

²⁴ Ngo tomb mbibim su Pisiriya ngol haklbur su Pambiliya pisbisa. ²⁵ Ngub pobur kisbin mbibim su and lobokl lobokl aondao Peka bor Ngaoron angal bib kao kalo haklbur wakl su and lobokl lobokl mende Ateliya bor inin pisbisa. ²⁶ Ngub bubur kisbin mbibim su Ateliya ngol ib taokaol-lon honda baoraoklbur wakl su Andiyok mende ngo mbes Ngaoron semom, Ngaorom mbibi ngo kab maeb ha bisur bin ko Ngaor bor kao kalobur ibim kongon ngo bukl puklub kismi o su nda sisaol, mbibin kongon ngo bu paklbur wakl anda pisbisa.* ²⁷ Mbibim ngub su Andiyok ngo bor wakl obobur kisbin mbibim Ngaoron sem hambun obo kiril mbaklaob kobur, Ngaorom mbibim kongon hambun sao bin ko bisur bisaol, mbibim Tenaol Sem Tangar bor angal bib hobao sao kao kalisbi tomb mbinim Njisesol hul ha hasmi ub di arman hambun sao pangen kao kalisbisa.* ²⁸ Ngo tomb mbibi bao hor andub ora su ngo bor Karasol hul ha hasmi baeben daol haru bao hasbisa.

* **14:22:** Mat 7:14; Bis 11:23; Bis 15:32; Bis 18:23; 1 Tes 3:3

* **14:23:** Bis 13:3 * **14:26:** Bis 13:1-2; Bis 15:40 * **14:27:** Bis 11:18; Bis 15:4; Bis 15:12

15

*Karas sem mendborom Njurusalem bor obo
kiril mbaesmi o*

¹ Ngo tomb Nju sem mendborom Njuriya hakl-
bir Andiyok obobur Karas sem ngo bor birismi
baeben bor; Mosesom nao Nju sem bor inin
songol pe ha soweb bi haklwaebe kisao ub inin di
ngub nao baem sin, Ngaorom ini nao bu muklao
ora ko kao kalo hasmisa.* ² Ngub kismil Paol
Banabas kabom mbini bor tenaol songol pe hae
was inj Ngaorom bu muklao ko, per ab saond
bu kalo angal aondao bu ora kao kao bismisa.
Ngub bismil Karason sem ngo birismi baebenom
Paol Banabas kab di, su Andiyok ngo bor Karason
sem ngo birismi on mendbor di, ngo baeben
Njurusalem bor angal bib hobao sao kam akol
bimi aol hasmi baeben hesa Ngaoron sem maeb
haroklme aol baeben kab daol, mbini hambun
maomunu burubur angal ngon kao kao bukl
poklemi ko nen sabismisa.*

³ Ngub nen sabobur kismil mbini Ngaoron
sem ngo baebenom ngub puklub kismil, mbinim
su Pinisiya hesa Sameriya kab po, ngon pobur
mbinim Tenaol Sem Tangarom kone baol min-
ismi on arman Karason sem su ngo kab bor
birismim pangen kao kaolaokl kaolaokl bismil,
mbini hambunom werek bu turi aondao bu ora
himismisa. ⁴ Ngo tomb mabor mbinim Nju-
rusalem pindib paesmi tomb angal bib hobao sao
kam akol bimi aol baeben di, Ngaoron sem maeb
haroklme aol baeben di, Ngaoron sem hambun

* 15:1: Kal 5:2 * 15:2: Bis 11:30; Kal 2:1

di, ngo baebenom ini oborob obaemi ko turi homo heben heben bismisa. Ngo tomb Paol Banabas kabom mbini ngo Njurusalem birismi baebenom pangen, Ngaorom mbibi maeb ha bisur bu buri mao palaesao on arman hambun sao kao kalisbisa.* ⁵ Ngub bismi o mbini Peresi sem mendbor Karasol hul ha hasmi baebenom tekabur kakl, Inim Tenaol Sem Tangar ngo baeben bor Mosesom man hambun sao kisao sao baeben hul nao hae oborob ora men hakol bubur, inin songol di pe ha soweb bi haklwaebe ko kao kaloklwaebe ora kismisa.

⁶ Ngub kismil Ngaoron angal bib hobao sao kam akol bimi aol baeben di, Ngaoron sem maeb haroklme aol aeben di, mbini hambun maomunu burubur angal ngon mao ebe saklbur nen sabo kao kao bismisa. ⁷ Ngo tomb mbinim angal andub ora kao kao bu paesmi tomb Pitam tekabur kakl, Nao haeme hakl o, Tenaol Sem Tangarom Ngaor obun angal bib ebe ngo pango obul hul ha haen ko, Ngaorom mbes ora nao ngo hayom baebenon ni bombor o bember peyo mao habur, Sem Tangar ngo baeben bor obun Angal Bib Hobao Sao ngo kao kalokl pu ko kao njise sandis ub ini ngo bereyem baebenom ora hendeyem ka.* ⁸ Mende di Ngaorom tenaol hambunom kone bor wiyao sao was hondo habur, mbini Tenaol Sem Tangar di Ngaorom ebe bu mib se hayem ko nen sobaomun ko, obum nao ngo baeben bor obun Wesao Ebe Tangar taol bu njisndis ub mbini ngo baeben bor di obun Wesao Ebe Tangar bombor ngub was

* 15:4: Bis 14:27 * 15:7: Bis 10:1-43

taol bu kalisao ora.* ⁹ Aoh, mend di Ngaorom nao hesa mbini ngo baeben kab bor kone kab nao wibur, mbinim obul hul ha hasmi tomb obum mbinin kone bor khorob bismi sao wisao o di kunaesao ora.* ¹⁰ Ngub bisaong nao Nju sem hambun ora naon ab sumb wil baebenom di nao ngo baeben hambunom, Mosesom kisao sao baeben hambun ora men hakol nao bimao ndal, kend bi sao ngo tukl buwaroklmao ndang, ini ngo baebenom Ngaoron kone hondoklbur kend bi sao aondao ngo asub ko mbini Tenaol Sem Tangar Njisesol hul ha haroklme ngo baeben bor tibiaebe lem balem? ¹¹ Ngub inj, naom ngub ora nen sobemin. Naom naon Aorao Aondao Njisesol hul ha hayom ol, obum nao hond homo pone ora bisur bu, bu muklbur hayao ub mbini di bombor ngub was buklaol ko nen sobemin ora ko Pitam mbini bor ngub kao kalisesa.*

¹² Ngub kisaol mbini hambunom angal ngo pangobur e beb nao kismil, Banabas Paol kabom tenaolom ko mend nao hindismi sao di burir biklme sao di, Ngaorom mbibim Tenaol Sem Tangar bor aondao bu ora bin kisao ub arman ngo di mbinim pangen kao kalisbisa.* ¹³ Ngub kao kal paesbi tomb Njemusom kakl, Nao haeme hakl o, nim angal kang mend kon ub pangaoklaob.* ¹⁴ Ngaorom mbini Tenaol Sem Tangar di hond homobur mbini ngo baebenon mendbor pibnao obun sem ora haen kisao ub, aol Simon Pita ngom ngubi tomb ngo kao njaoraokl ol pangaoklaom o

* **15:8:** Bis 10:44; Bis 11:15 * **15:9:** Bis 10:34-35 * **15:11:** Mat 11:30; Kal 2:16; Kal 3:10; Kal 5:1; Ebe 2:5-8 * **15:12:** Bis 14:27 * **15:13:** Kal 2:9

ka. ¹⁵ Ngub ngo le ol, angal bombor ngo le ubi was Ngaoron man mini aol baebenom di mbes ora mbuk waeb ngub bu wismil ngub ke wiyao.

¹⁶ Ni Aorao Aondaom kakl ol
Ni mabor waki oboklwao ora.
Debiron and mbes kundi mbaesmi o
Nim and ngo di waki buklwao ora.
And ngo kundi bowes bubur
Kho sisao sao baeben di
Waki wen pange akl bubur
And ngo bu mbaklwao ora.

¹⁷ Ngub buklwao tomb
Tenaol tangar aeben baeben hambunom
Aorao Aondaom es bu hend wabur
Nil hul ha haklemi.
Tenaol Sem Tangar ninao sem haen ko
Sablo haen kowao baebenom di
Ni es bu hend wabur nil hul ha haklemi.

¹⁸ Aorao Aondaom angal ngo mbes ora kisao o.
Ngubi tomb di ko hayao ko
mbuk waeb bor wiyao ub Njemusom ngub kisesa.

¹⁹ Ngub kobur kakl, Naom angal ngo wiyao ub nen sabobur lomaon, Tenaol Sem Tangarom kone baol munubur Ngaorol hul ha harim sin, ninao kone bor non naom ngo baeben bor waki ngo sao ngo sao bib ko mbinin kone bor kend nao mao baemin ora ko nen sobakl ka. ²⁰ Ngub inj, naom Tenaol Sem Tangar ngo baeben bor bas ngub ora waeb bu pen kemin. Mbinim ne hambun sao kaoya lome sao bor ne kale kho ngubi baeben nao noklwaebe ora. Mende di ini tenaolom paes nao puklwaebe ora. Mend di ibao baoraoklao sao semon ibao ber beklae nao noklwaebe ora. Mend di iri hae sem hambun saon ibao nao

noklwaebe ora ko, naom bas ngub ora pen kemin kisesa. ²¹ Ngub kobur kakl, Mbes ora di ngubi tomb di Nju semon man pangoklme anda mbinin su sisao hayao baeben hambun bor, Nju semon hor boroklme bao o pindib pa was beyao tomb Mosesom man kisao ub waeb ngo wiyao o was tenaol hambunom pangen ko haroklmeng, naom bas ngub ora pen kemin ko Njemusom ngub kisesa.*

Mbinim Tenaol Sem Tangar baeben bor bas pen kismi o

²² Ngo tomb mbinim ngub kao kao bu pabur kismis, Ngaoron angal bib hobao sao kam akol bimi aol baeben di, Ngaoron sem maeb haroklme aol baeben di, Ngaoron sem ngo birismi nda baeben hambun di, mbini ngo baeben hambunom naom aol mendbor Paol Banabas kab daol mbini haru wakl Andiyok puklub kemin ko kao paesmisa. Ngub kao pabur kismis mbinim aol is kab mend is menden imbi Njuras obun imbi mende Basabas kismil, aol ngo hesa aol is mende Silas kab mbibi Karason sem hambunom mbibin kone ebe wi ora hayeb ko nen sabismi o sisaol, mbibi ngo kab bember habur Paol Banabas kab daol ini haru puklub kismisa. ²³ Ngub bubur kismis aol is makl ngom Tenaol Sem Tangar kalen ko bas mend ngub waeb bu weyaesmisa.

Nao inin haeme hakl ora habur ini Sem Tangar ngo su Andiyok bor di Siriya di Silisiya di, ini su ngo baeben bor paoleyem hakl bor nao Ngaoron angal bib hobao sao kam akol bimao baeben di, Ngaoron sem maeb haroklmao aol baeben di, nao

* 15:21: Bis 13:15

ngo baeben hambun inin Karas haeme ora habur bas ngo eben laom ngao, inim turi homo as ko haklwaebe. ²⁴ Nao Nju m enjo ngo bor paoleyom haklon mendbor abo ini hasmil obobur, mbinim ini bor ngo sao ngo sao bibaebe ko kao njismi saom inin kone bor kho mao sa taol taol mao baesao ke pangismao o pangeklem. Naom aol ngo ibismi hakl bor ngub kokl puklub nao kismao ora.* ²⁵⁻²⁶ Ngub inj, naom ngo sao pangobur nao hakl hakl kiril mba buru angal ngon kao kao bubur, nao ngo hayom haklon is kab mend ini hayem ol angal ngon kam pen kem ko kao pabur, mbibi ngo kab Banabas Paol kab mbibi naon Aorao Aondao Njises Karason angal bib ebe kao kalam akol bubur mbibi imbi nao wi pe pae non bi haroklbel, naom mbibil kone woroklmao o kab daol mbini haru ngo eben laom o ka. ²⁷ Nao ngo hayom haklon di ngub is kab mend aol Njuras hesa Silas kab di mbini is makl ngo puklub laom ol, naom bas ngo mini puklub laom on Njuras Silas kabom angalom di bombor ngub kao njuklebi ora. ²⁸ Naom angal ngon komao tomb Wesao Ebe Tangarom di nao haru habur nao bisur baonaol, naom ini bor Moseson man hambun sao men hakol bibaebe ko inin kone bor kend nao mao baklmao o, man ukl makl ngo ora non nao tuwaklaebe ko kao njaoraoklaom ngao, inim ngub ora bibaebe.* ²⁹ Inim ne hambun sao mbinim kaoya lome sao bor ne kaloklemi o nao noklwaebe ora. Mende di iri hae sem hambun saon ibao nao noklwaebe. Mend di ibao bao-raoklao sao sem ibao ber beklae nao noklwaebe

* 15:24: Bis 15:1 * 15:28: Mat 23:4

ora. Mend di ini tenaolom paes nao puklwaebe ora. Inim ngo baeben hul nao hae baem sin inim oborob ora haklemi. Naon angal ngo ora. Inim hul ha saor peyo as ko haklwaebe ko mbinim bas ngub waeb bu mini puklub kismisa.*

³⁰ Ngub bismil mbini is makl ngo su Andiyok pismisa. Ngub pobur kismil Karason hul ha hasmi baeben hambun ora obo kiril mbaklaob kobur bas nda kalismisa. ³¹ Ngub kalismil tenaol hambunom bas ngo hindismi tomb angal ngom mbinin kone bor sisab mao baesaol, werek bu turi aondao bu ora himismisa. ³² Ngo tomb Njuras hesa Silas kab mbibi di Ngaoron man mini aol ora habur, Karason sem ngo baebenon kone bor hul ha saor beyo haen ko angal ngon andub ora kao kalisbisa.* ³³ Ngub bubuk kisbin mbibim su ngo bor baoklmend bao ha haklbir anda poklbur bisbi tomb Karason sem ngo birismi baebenom mbibi taeki ko ki siken bu, ibi ibin anda ngo ibin sem bas mini puklub kismisa nda ora puklwaebe ko walaesmisa. ³⁴ Ngub bismi o Silas obu non obun konem bisao ub ni non su Andiyok ngo bor bao haklwao ko nen sabisesa. ³⁵ Ngo tomb Paol Banabas kab di Andiyok baoklmend bao habur, mbibi di aol andub mendborom di mbini ngo baeben hambunom su ngo bor Aorao Aondaon angal bib ebe tenaol hambunom pangen kao kalobur, angal ngon te di kao dund bu hasmisa.

Paol Banabas kab dikla kobaesbi o

* 15:29: Bis 15:20 * 15:32: Bis 11:27; Bis 13:1; Bis 14:22

³⁶ Mabor ko mend oran Paolom Banabas bor kabl, Su hambun bor mbes Aorao Aondaon angal bib hobao sao kao kalo hasubndis haki bor, Karason sem hambunom asub was boroklmeh ko, ko mende handam akol bukl mbao kisesa. ³⁷ Ngo tomb Banabasom Njon Mak di nao haru mbin ko nen sabisesa.* ³⁸ Ngub nen sabisao o mbes ko mende pismi tomb su Pambiliya bor nas ngom nao haru angal bib ebe ngo kam akol bu haem nao ke, mbibi tuwaklbir anda wakl bokesao o nen sabobur, Paolom obu nao haru nao poklmao ora ko nen sabisesa.* ³⁹ Mbibin kone bor ngub armend sisao nen sab sab bu kang mend ko hom hom bubuk kisbin mbibi dikla kobaesbisa. Ngub dikla kobabur Banabas obum di Mak yao haru mbao ko kemibir ib taokaollon su Sapparas bor pisbisa.* ⁴⁰ Ngo tomb Paol obum di aol Silas bor nje yao haru mbao ko kemibir pisbil, Karason sem hambunom Aorao Aondaon bor njem mbibi ngo kab maeb ha bisur bibi ko kao kalismil, mbibi di pisbisa.* ⁴¹ Ngub pobur kisbin Paolom su Siriya di Silisiya di su ngo haki hambun bor, Ngaoron sem birismi baebenom Karasol hul ha saor beyo haen ko wakl kone mao kombam akol pisbisa.

16

Paol Silas kabom nas Tim bor nao haru mbin kisbi o

¹ Ngo tomb Paol and te Debi hesa Lista kab bor pisesa. Ngub pisaol su Lista ngo bor nas

* **15:37:** Bis 12:12; Bis 12:25 * **15:38:** Bis 13:13; Kol 4:10

* **15:39:** Bis 4:36; Bis 13:4 * **15:40:** Bis 14:26

is mend obun imbi Tim hasao o obu Karasol hul ha hasao o sisaol, obun am di Nju sem ten sisaol, obu di Karasol hul ha hasao o obun ab Ngirik aol sisesa.* 2 Ngo tomb Karas sem hambun su Lista bor birismi baebenom di, su Akoniyam bor birismi baebenom di, nas ngo obu kone ebe wi ora hae ko hindismi o sisesa.* 3 Ngo tomb Paolom nas Tim ngo nao haru mbi lowao ko nen sabisao o, Nju sem hambun su ngo bor hasmi baeben hambunom nas ngon ab obu Ngirik aol hae ko ora hindismil, Paolom nas ngo nao haru mbi ko kemi poklbur Nju semom ko nao hemen ko obum nas Tim ngon songol pe haka soweb bi hasesa.* 4 Ngo tomb mbinim su and lobokl lobokl wisao baeben hambun bor pobur kismim, mbinim Ngaoron angal bib hobao sao kam akol bimi aol baeben di, Ngaoron sem maeb haroklme aol baeben di, ngo baebenom mbes Njurusalem bor inim ngo sao ngo sao bibaebe ko kao kalismi nda ub su ngo baeben hambun bor kao kalam aeben aeben bismisa. Ngub bubur kismim mbinim tenaol Karasol hul ha haroklme ngo su ngo baeben hambun bor birismi baeben bor, inim naom ngo laom sao baeben bibaebe ko kao kalam akol bismisa.* 5 Ngo tomb mbinim Ngaoron sem hambunon kone bor hul ha saor pe haen kismil, bao hor hambunon Karason sem ha baram baram bu baoklmend ib was bubur aondao bu ora and sam sam bisaol andub ora sisesa.

Su Toros bor Paolom obam sao hindisao o

* **16:1:** Bis 14:6; 2 Tim 1:5 * **16:2:** Pil 2:19-22 * **16:3:** Kal 2:3-5
 * **16:4:** Bis 15:23-29

⁶ Ngo tomb mbinin kone bor Wesao Ebe Tangarom su Esiya bor angal bib hobao sao ngo nao lowaebe ko mbinin kone bor men mbaesaol, ngo bor angal ebe ngo nao ke mbinim su Pirisiya di Kalesiya di ngo hakl bor akol bismisa.* ⁷ Ngub bismil mbinim su Misiya bor po pindib paesmi tomb mbinim nao su Bitiniya poklmao ko nen sabismi o, Njiseson Wesao ndam su ngo bor di nao puklub ko kao kalisesa. ⁸ Ngub bisaol mbinim su Misiya ngo pibi habur su Toros bor inin pismisa. ⁹ Ngo tomb bao ngon somna Paolom obam sao hindisaol, su Maseroniya aol is mend obobur, njem ib kunja ngon pe kobaklbir nao Maseroniya tenaol baeben bisur bukl ebebe ora ko kao deb deb bisaol hindisesa. ¹⁰ Ngub hindisaol Ngaorom nao su Maseroniya bor Angal Bib Hobao Sao kao kalokl puklub ko kao njaoraokl ko pangobur kismaon, naom* su ngo bor poklbur man man bismao ora.

And lobokl lobokl Pilibi bor ten Liriya ke mend hen mismi o

¹¹ Ngo tomb naom su Toros ngol taokaollon honda baoraoklbir su Samotas dund so was hend hae pobur, su Samotes ngo po pindib paesmao. Ekerana nan wakl taokaollon baoraoklbir and lobokl lobokl Niyapolis po pindib paesmao ora. ¹² Ngo tomb su Niyapolis ngol haklbir kismaon, wakl su Maseroniya ngon tukun bor su Pilibi and lobokl lobokl aondao ora mbes su ngo Orom semom obo maomb bo hasmi su o sisaol, naom su ngo pindib pabur ngo bor bao hor kab teb mend bao hasmao ora. ¹³ Ngo tomb Nju semon

* **16:6:** Bis 18:23

hor boroklme bao o pindib paesaol, Nju semom Ngaor bor abor kao kalokl puklmib ko es bubur, and lobokl lobokl ngo bor haklbir unu ib mare mend sisao bor pismao ora. Ngub pobur kismaon naom ngol ber mba hasmao tomb ten mendborom Ngaor bor kao kaloklbur ngol obo kiril mba birismil hondobur, naom mbini daol angal kao kao bu birismao. ¹⁴ Ngo tomb ten is mend obun imbi Liriya kismil obun su di Tayatara ten sisao o, obum lab lab bombore kom naoll non bi semom sulubur bu dengno sokl mu haraoklao ten ora birisao o, ten ngo obum di Paolom angal ngo kisao ub pango birisao ora. Ten ngom Ngaor bor kaoya kao ha was hasao o Aorao Aondaom obun kone mao kombaesaol, Paolom kisao sao oborob ora pango birisao. ¹⁵ Mabor ten ngo obu di obun anda bor mbini haru birismi baeben di, ngo baeben mbabtas bismi tomb obum nao bor ini ninao anda paolukl ubuklub ora kobur kakl, Inim ni Aorao Aondaol heneng ora hul ha hae ko nen sabeyem sin, ini nao anda paolukl ubuklwaebe ora kisao. Obum ngub taeki ko kao deb deb ora bisaol naom ten ngon anda paolukl pismao ora.*

Paol Silas kab Pilipi bor kalabus paolisbi o

¹⁶ Ngo tomb ko mend oran Ngaor bor kao kalo boroklme mend sisao bor pismao tomb aol mendborom nong umubaoli is mend sokl nao kalebur kowan ko hasmi o, nong ngol kombes aol menger ibisaol, tenaol hambun bor ini bor ngo sao ngo sao wen buklaol ko kao kal ha was birisesa. Ngub

* **16:15:** Bis 16:33; Bis 18:8

bisaol tenaolom ngon sokl mone andub ora kalismil, nong ngo maeb hasmi aol nda baebenom mu hasmi o, nong ngo birisaol hindismao ora.*
¹⁷ Ngo tomb nong ngom Paol di nao hambunon mama taol mi obo angal aondao bu ora kobur kakl, Aol ngo pebeyem baeben Ngaor aondao yubu oran kongon bimi aol pebeyem ol, mbinim Ngaorom ini bu muklao ko angal ngon kao kalo haroklme ora kisao.* ¹⁸ Nong ngom hor hor ngub was kisaol, Paolom angal ngo pangaebe maki homo hibi ko so nong ngo baol munu hondobur, nong ngon tombao bor sam ngo birisao nda bor kakl, Njises Karason burim nje taol deraraokl ngao, nje nong ngon tombao bor nao biri pu ora kisao. Ngub kisaol bombor ngo ora tomb sam ngo penar bu paokl ora pisao.* ¹⁹ Ngo tomb nong ngo maeb hasmi aol nda baebenom nong ngol mbinin mone kombes aol menger nda peyaokl pisaol hondobur, mbinim Paol Silas kab men habur and lobokl lobokl ngon tukun ora bor maomb bo haroklme aol baeben birismil munu soklo taokl pismi. ²⁰ Ngub bubur kismim mbinim Paol Silas kab Orom semom maomb bo haroklme baebenon elol teka haen kobur kakl, Aol ngo kab Nju sem ora hayeb ol, naon su and lobokl lobokl ngo bor hambun sao kho was mao sa hayeb. ²¹ Mbibi ngo kabom mbinin man was kao kaleye ol naon man di ora hul habur, nao Orom semom mbinin man ngo pango men hakol nao bibaebe ke wiyao nda ub ko hayeb

* **16:16:** Bis 19:24 * **16:17:** Mak 1:24; Mak 1:34 * **16:18:** Mak 16:17

kismisa.* ²² Ngo tomb tenaol aondao andub ora ngo hasmi baebenom di Paol Silas kabom khorob ngub beyeb ko kakla kao beya hondo ko bowes bismil, maomb bo haroklme aol ngo baebenom mbibin lab lab munu kaollu tuwabur mbibi heb yam lib kismisa.* ²³ Ngub kismil mbinim heb ya kuwinjom khorob ora lu kalabus mao palabur, kalabus anda ngon maomb bo haraoklao aol o bor paokl poklebi oborob hondo ora maomb bo haebe kismisa. ²⁴ Ngub kismil kalabus anda maomb bo haraoklao aol ndam ngo pangobur, mbibi kalabus anda ngon panda tubal tukun ora bor mao palabur, mbibin aongao kab di is aondao buri ora mondom maongul pa tanga mbaesesa.

²⁵ Ngo tomb somna undum tuku u paol peklme ndabi ora tomb Paol Silas kabom Ngaor bor kao kalo we di oborob ora kaoya kibil, aol kalabus anda ngon paolismi baebenom pango birismisa. ²⁶ Ngo tomb penar bu ora dull bere aondao ora obobur, alabus anda ngo aondao bu ora munu mao lulwe ka pesaol, and ndaol nda baeben nuklu bowes bisaol kobaol beraesesa. Ngub bisao tomb tiriyao baeben di komb barabur, aol kalabus paolismi baeben hambunon hankab baeben di kobaol bara kimb bisesa. ²⁷ Ngub bisao tomb kalabus anda ngon maomb bo haraoklao aol ndam burir bi teka beyo tiriyao kombo hondobur, aol kalabus paolismi baeben hambun paokl paemi ko nen sabo pakl aondao ora homobur, obun kuwi kuwinj marisao om obun

* **16:21:** Mat 5:11; Mak 13:9; Bis 17:6 * **16:22:** 2 Kor 11:25; Pil 1:30; 1 Tes 2:2

mbib obun umu pe asoklbur bisesa.* 28 Ngub bisaol Paolom obu bor buriyab ora kor bubuk kabl, Aol o e, nao hambun bao bereyom ngao, njem njen mbib luklesi hendaebe ora kisesa. 29 Ngub kisaol aol ngom aol mendbor bor laomb mini ubuklub kisaol, mini obo kalismi tomb kalabus anda andaon akl ora pobur obum pakl homobur dur kobur, Paol Silas kabon aongao ma teb so bor dombes wisesa. 30 Ngub bubuk kisaon obum mbibi kemi dera pobur kabl, Aol aondao o kab o, Ngaorom ni hond homo bu min ko asub bukwaob? kisesa.* 31 Ngub kisaol mbibim obu bor kabl, Njem Aorao Aondao Njises Karasol hul ha hari sin nje bu mubur, njen anda bor maomunu boroklme baeben di bu muklao ora kisbisa. 32 Ngub kobur kisbin aol ngo di obun anda bor mbini haru maomunu hasmi baeben di, ngo baeben hambun bor Aorao Aondaon angal bib ebe nda kao kalisbisa. 33 Ngo tomb somna bombor ngo tomb was, kalabus anda maomb bo haraoklao aol ndam Paol Silas kab hond aondao ora homobur, mbibi heb ya kuwinjom lismi der bisao nda hakl wes wes laesesa. Ngo tomb aol ngo obu di, obun sem mbini and bombor on paolismi baeben di, mbini mbabtas bib se sisaol Paol Silas ngo kabom mbini bombor ngo tomb mbabtas bisbisa.* 34 Ngub mbabtas bu pesbi tomb obum Paol Silas kab obun and henengon kemi pobur ne taol bu kalo ngub bisesa. Ngo tomb aol ngo obu di obun sem baeben di mbini ngo baebenom Ngaorol hul ha habur kismis, werek bu turi

* 16:27: Bis 12:18-19 * 16:30: Bis 2:37 * 16:33: Bis 16:15

aondao bu ora himismisa.

³⁵ Bao bisao tomb ekerana nan Orom semon maomb bo haroklme aol baebenom polisman baeben bor kalabus anda puklub kobur kakl, Aol is kab ngo anda pen kalabus hes beklwaebe kismisa. ³⁶ Ngub kismil kalabus anda ngon

maomb bo haraoklao aol ndam Paol bor angal ngo kismi nda ub kao kalobur kakl, Orom sem maomb bo haroklme aol baebenom Silas hesa ibi anda pen lowaebe kaem ngao, ibim turi homo werek bu peyaoklbir pen anda puklub kisesa.

³⁷ Ngub kisao o Paolom polisman tangar aeben ngo obo hasmi baeben bor kakl, Yao di Orom sem ora hayob ol, yaom menjao nao bubao o howes nao kao hae tomb mbinim yao tenaol hambunon el sol heb ya kuwinjom lubur kalabus bao mao palarimndang, mbinim ngubi tomb yao sub mupang pang bu bao puklub lem as? Inj ora. Yao di Orom sem ora hayob ngao, Orom sem maomb bo haroklme aol ngo baebenom mbinin mbib enjo ngol yao puklub kokl obaem sin, ebe poklbae ora kisesa.* ³⁸ Ngub kisaol polisman

nda baebenom Paolom ngo kisao ub Orom sem maomb bo haroklme aol nda baeben po kao kalismil, mbinim Paol Silas kab Orom sem sene nao hende bume ko nen sabobur pakl aondao bu ora himismisa. ³⁹ Ngub pakl homobur kismil

mbinin kalabus anda bor pobur, Paol Silas kab bor wakl sakl polo taeki kobur kakl, Ibi su and lobokl lobokl ngo bor nao hae penar bu paokl puklub ora kismisa.* ⁴⁰ Ngub kismil Paol Silas kab mbibi ngub kalabus paolaoklbir ten Liriyana anda

* **16:37:** Bis 22:25 * **16:39:** Mat 8:34

pisbisa. Ngub pobur kisbin mbibim Karason sem ngo birismi baeben daol maomunu baoklmend bao burubur, mbibim mbinin kone bor hul ha saor peyo haen ko Ngaoron angal mendbor kao kalo haklbir mbibi paokl pisbisa.

17

Paol Silas kab Tesalonaka pisbi o

¹ Ngo tomb mbibim and lobokl lobokl Ampipolis hesa Apoloniya kab bor pobur su Tesalonaka pindib paesbisa. Ngub pobur and lobokl lobokl ngo bor Nju semon man pangoklme anda hasaol,* ² Paol obum ngub was bu hasao ub and ngon hondaesesa. Ngub bubur Nju semon hor boroklme bao o ko teb pindib paesao on, Paolom ngo birismi baeben hesa per ab saond bi bi bubur ³ Ngaoron mbuk waeb bor wisao ub kao dund bisesa. Ngub bubur Ngaorom Eben Lao Aol obu pibnao tenda no pe paklao o, obu waki mao enjaki ke wisao ub tenaol ngo baebenom pangen kao dund bisesa. Ngub bubur kaki, Nim ini bor aol Njises ke ngo arman kao njuruki o, obu Ngaorom Eben Ke Aol ora hayao kisesa.* ⁴ Ngub kisaol mendborom angal ngo heneng le ko pangobur Paol Silas kabon sem birismisa. Ngo birismi baebenon mendbor di Ngirik sem birismi o, mbinim Ngaoron man hem ko pang ha was birismil, ngo baebenon andub mendborom angal bib ebe ngo di hem ko pangismisa. Homa ten andub mendbor di ngub bismisa.* ⁵ Ngo tomb

* **17:1:** 1 Tes 2:1-2 * **17:3:** Luk 24:26; Bis 3:18; Bis 9:22

* **17:4:** Bis 13:50

Nju sem mendborom ngo bismi sao hondobur Paolom nao men mbaklao ko nen sabo ko homo daongirir kobur, aol el kaol kaol ke baeben obo kiril mbaklaob ko san mismisa. Ngub bubur mbinim and lobokl lobokl ngo baeben hambun bor mao birbiya sob mao kaesmisa. Ngub bubur kismin mbinim Paol Silas kab tenaol hambunon el sol teka haen koklbur es bu mi akol bubur, aol Njesonon anda ha akol bu tiriyaon munu nuku tuwa peb bu hindismisa. ⁶ Ngub bubur kismin mbibi es buwaesmi tomb mbinim aol Njeson ngo di Karason sem mendbor di, ngo baeben men habur and lobokl lobokl ngon maomb bo haroklme aol baeben birismi bor munu soklo taokl pismisa. Ngub bubur mbinim maomb bo haroklme aol baeben bor angal aondao bu ora kobur kakl, Aol ngo baebenom su hambun bor khorob was bu, su kho mao sa haroklme ub buklbur mbinim ngubi tomb naon su ngo bor obaebil,* ⁷ aol Njeson ke ngom obun anda bor kaom taokl po u harekle ka. Mbini ngo baebenom tenaol hambunom nao Orom semon aol wesmbao aondao oran man hul was haen kobur, aol wesmbao aondao mende obun imbi Njises hayao ko kao kalo hayem kismisa.* ⁸ Ngub kobur kismin mbinim maomb bo haroklme aol baeben di, tenaol aondao ngo obo kiril mba hasmi baeben di, ngo baeben hambunom angal ngo pangismi tomb burir bi munubur ko aondao ora himismisa. ⁹ Ngub bubur mbini and lobokl lobokl ngon maomb bo haroklme aol baebenom, Njeson di obu daol haru birismi baeben di mbini ngo

* **17:6:** Bis 16:20 * **17:7:** Luk 23:2; Njo 19:12

baeben bor ini kalabus nao paolukl sin, inim mone ngub baeben ora njib ko ndi munu kalismil, ngub kalismi tomb mbinim ini ebe anda puklub kismisa.

Paol Silas kab Beriya pisbi o

¹⁰ Ngo tomb bao ngon nend ko em hundur u mbaesao tomb Karason semom Paol Silas kab and lobokl lobokl Beriya bor penar bu ora puklub ko pen kismisa. Ngub bismil mbibim su Beriya po pindib pabur kisbin, Nju semon man pangoklme anda bor hondaesbisa. ¹¹ Ngub hondabur hindisbil tenaol su ngo bor birismi baeben non su Tesalonaka tenaol non bi inj, mbini tenaol ebe kone ebe ora wi birismisa. Paolom mbini bor angal bib ebe nda kao kalisao tomb di mbinim oborob ora hem ko pangobur, hor hor Paolom kisao sao heneng wi ub be? nao wi ub keneb ko mbinim mbib Ngaoron mbuk waeb bor es bu hend ha was birismisa.* ¹² Ngo tomb tenaol andub ora Nju sem di, Ngirik ten homa ten mendbor andub ora birismi baeben di, Ngirik aol andub mendbor di, ngo baeben hambunom Karasol hul ha hasmisa.* ¹³ Ngo tomb Nju sem mendbor Tesalonaka paolismi baebenom Paol Beriya bor wakl Ngaoron angal bib ebe ngo kao kalo hae ke pangobur, mbinim Beriya obobur tenaol ngo obo kirilu ber mba hasmi baeben mao birbiya sob mao kaesmisa.* ¹⁴ Ngub bismil Karason semom penar bu ora Paol su tangar mende ib kunja marel mend wisao o bor pen kismi o, Silas hesa Tim kab su Beriya ngo bor bao hasbisa. ¹⁵ Ngo

* **17:11:** Njo 5:39 * **17:12:** Bis 13:50 * **17:13:** Bis 14:19

tomb Paol kemi pismi baebenom obu and lobokl lobokl Atenj enderae oral wisao bor kemi po mao hakl bir waki anda bokesmil, Paolom mbini bor kakl, Silas hesa Tim kab bor penar bu ora ngo ni hae ol ubuklub ka lowaebe ko kao weyaesesa.

Paol and lobokl lobokl Atenj bao hasao o

¹⁶ Ngo tomb Paol obu su Atenj ngo bor Silas Tim kab eben ko bao hondo habur, and lobokl lobokl ngo bor kaoya lome sao tangar tangar andub ora waru mao hasmil hindisao tomb obum hibi kho so hem aondao ora kisesa. ¹⁷ Ngub hem kobur kisaon obu Nju semon man pangoklme anda hondabur, Nju sem birismi baeben di Tenaol Sem Tangar Ngaoron man hem ko pangoklme baeben di, ngo baeben hambun bor per ab saond bi bi bismisa. Mende di obum and lobokl lobokl ngon tukun, tenaol hambun obo kiril mba ber was bismi homa o bor di pu was bubur, tenaol ngo birismi baeben hesa di ngub per ab saond was bi bi bismisa.* ¹⁸ Paolom ngub bubur kisaon Njises wakl mao enjaesao ko tenaol hambunom pangen kao kalisesa. Ngub bisao tomb Epikura sem hesa Sitok sem kabon tisa mendborom Paol kab ngub per ab saond bi bi bubur, ngo haklon mendborom kakl, Aol some non bi angal baehaemen kone ibil sao hakl ko mango hae ngom, nao bor asao was kao njuklaob? kismisa. Ngub kismi tomb ngo haklon mendborom kakl, Obun kaoya lome sao tangar tangar on man mendbor nao kao njuklao ye? kismisa. ¹⁹⁻²⁰ Ngo tomb mbinim aol kone kikil bi baeben hambun obo kiril mba boroklme homa menden imbi Ariyopakas bor Paol kemi

* 17:17: Bis 18:19

pobur, obu bor kakl, Naom njen man wen pange ngo kaenda pangomao tomb man ngo tangar ubi ora wilang, nao hambunom ngon te pangaomun wakl kao dund bi kismisa. ²¹ Ngo tomb mbini Atenj tenaol di, mbini su tangar tenaol mendbor Atenj ngo bor obo hasmi baeben di, mbini hambunom hor hambunon mbinin kongon hobao sao o di nao bi tuwabur, mbinim baehaemen angal wen pange ngo pangismi on was obo kiril mba kao kao bu burubur, Paol bor di njem angal ngon te kao dund bi ko kao kal was bismisa.

²² Ngub bismil Paolom angal ko boroklme homa Ariyopakas ngo bor ngo obo kiril mba birismi baeben bor tekabur kakl, Atenj aol o hakl o, inim kaoya lome sao bor kaoya ko man ko hayem ub, tangar tangar ub was hem ko kaoya ko hayem ka. ²³ Nim inin and lobokl lobokl ngon hambun bor akol akol bu handam pobowa tomb inin kaoya lome sao baeben hambun sao hondowao o, inim kaoya ko mabaorao haoroklme to bombor mend di hondowao tomb angal ngub waeb bu wismi. *KAOYA LOME SAO NGO NAOM NAO HENDE MEND YAO* ko waeb bu wismi sal hondowao ora kisesa. Ngub kobur kakl, Inim bombor ngo kaoya lome on te nao hendebur, inim baehaemen ngo kaoya lome o hayao ub nim ini bor ngubi tomb kao njun ub pangoklwaebe. ²⁴ Ngaor ngo obum su di su ngo bor hambun sao ngo werekle sao baeben di obum was warisaol, obu yu heben hesa su ngo kabon Aorao Aondao ora hayao. Ngub hayaol obu aondao yubu ora habur, tenaolon kim warubur kaoya lome sao anda bor obu nao birib

se ora hayao.* ²⁵ Mende di obun mbib ora nao tenaol hambun ngo hayom ub hamun ko haebheb tuwamun ko warubur, nao bor hambun sao taol bu njisaol, obum menjao heb homo tenaol bor obu bisur bu njib nao kaeb se hayao ora. ²⁶ Obum aol is bombor ora warisao om was tenaol sem hambun ora pind bilin kobur kisaon, mbini sem ngo baeben ngo tomb pind biklemi ko hondobur, mbinin sem paoluklemi sisao su tomb u bara man man bu waesesa. Ngub bubuk kisaon tenaol andub ora su hambun bor paolu hes pelen kisesa. ²⁷ Obum tenaolom obu henden ko ngub bisaol, mbinin konem ni ebe mao bemberam bemberam bu hend waklemi ko nen sabisesa. Heneng ora Ngaor obu enderael ora inj, nao hayom ol teb so ora hayao ka. ²⁸ Ngub nen sabobur aol mondom di ngub kisaon.

Obum ora nao haebheb tuwamun kisaon.

Obum ora nao akol bu hamun kisaon.

Obum was nao ngub hamun kisaon ora kisaol, inin su ngo bor we wen pange imbi karu u kismi aol mendborom di ngub kismi.

Nao di obun nongnas ora hayom

kismi ko Paolom mbini bor ngub kao kalisesa.

²⁹ Ngub kobur kakl, Nao obun nongnas harum sin, tenaolom mbinin mbib han ngol di han silba di han heneng di, tenaolon kaoya lome sao mbinin kim woroklme ub Hambun Saon Aorao obu ngubi hayao ko nen nao sobemin ora.*

³⁰ Nao tenaolom mbes kon nao wibur obobor nen nao sabismao tomb, Ngaorom naom ngo sao hakl ngub bao bu hamun waesao o, ngubi tomb

* **17:24:** Bis 7:48 * **17:29:** Bis 19:26

obum tenaol su hambun bor paoleyem baeben bor inim khorob bismi sao tuwabur kone baol monoklwaebe keyao ora.* ³¹ Ngub kobur keyaon obum bao bombor ora menden ngo sao buklaol ko ndi tibabur, obum aol is mend bember ha haen kisao om, tenaol khorob bimi baeben hesa oborob bimi baeben kab oborob ora taol bu kobaklaol. Obum heneng ngub buklaol ko tenaol hambun henden muwalobur aol ngo bember ha haen kisao o, obu pe paesao o waki mao enjaesao ora ko, Paolom ngub kisesa.* ³² Aol mend pe paesao o waki enjisao ko ngub kao kalisaol pangobur, mendborom Paol kir ko maobowaesmi o, mendborom Paol bor njem angal ngo kal on mabor waki naom oborob ora pangaomun kao njenin ora kismisa. ³³ Ngo tomb mbini bao birin Paol obu paokl pisesa. ³⁴ Ngub pisao o tenaol mendborom Karasol hul ha habur Paolon sem birismisa. Ngo baebenon aol is mend obun imbi Dayonisiyas sisaol, obu obo kiril mba boroklme homa Ariyopakas bor kone kikil bi aol ngo obo kiril mba buru hasmi ndan is mend sisaol aol ngo obu di, ten is mend obun imbi Damaris kismil ten ngo di, tenaol mendbor di mbini ngo baeben Paolon sem birismisa.

18

Paol and lobokl lobokl Kord bor pisao o

¹ Ngo tomb Paol obu su Atenj haklbir and lobokl lobokl Kord bor pisesa. ² Ngub pisao o Orom semon aol wesmbao aondao ora o obun imbi Koloriyas kismil, aol ngom Nju sem su Orom ngo

* **17:30:** Bis 14:16 * **17:31:** Bis 10:42

bor paolismi baeben lu taol pesaol, Nju sem aol is mend obun imbi Akuwila obu su Pondas aol sisaol, obu hesa obun were Piriska kab mbibi su Orom hakl wen obobur su Kord ngo bor obo birishisa. Ngub birisbil Paol obu su Kord ngo bor ngo pisao tomb obum aol ngo hindisesa. Ngub hondobur kisaon obum mabor and ngo mbibi birisbi bor hondokl pisao tomb ³ mbibim mone muklbur ser anda kongon bu hasbi ub Paol obu di kongon ngo sao biyao aol ora sisaol, mbibim Paol bor nje yaon anda bor haemin ib ora kishisa. Ngub kisbil mbini ngub paolu habur kismim mbinin ser anda kongon di maomunu was bu hasmisa.* ⁴ Ngub bu habur Nju semon hor boroklme bao o pindib pa was bisao tomb Paolom Nju semon man pangoklme anda bor hondabur, mbini Nju sem hesa Ngirik sem kab bor per ab saond bi bi bubur, obum angal ngo Ngaoron angal ora le ko nen sab heneng bin kao kal was bisesa.

⁵ Ngo tomb Silas Tim kab su Maseroniya haklbir Paol hasaol ibisbi tomb Paolom kongon tangar sao nao bibur, hor hambunon Nju semom pangen angal bib ebe ngo was kao kalo, Njises obu Ngaorom Eben Ke Aol ora hayao ko kao kal ha was hasesa.* ⁶ Ngub kao kalisaol pangobur mbinim obun angal men mbaklbur hondo ko bowes bismil, Paolom mbinim khorob ngo bismi ub menger, su huni obun lab labol para mba hasao hakl inin su ngon pange su huni di nao ha taokl poklwao kobur, mbini hasmi nan tandoklo

* **18:3:** Bis 20:34; 1 Kor 4:12

* **18:5:** Bis 9:22; Bis 17:14-15

tu aeben saesesa. Ngub bubur kakl, Mondom ini Ngaor hayaol peklemin harer ebe ngo nao muwaloklaol ini ke hondo bum harim sin, nim inj inin mbib ora buklemil, nim ini bor ko mende nao kao njuklwao ora. Aoh, nim ngubi tomb Tenaol Sem Tangar bor was pangen kao kaloklwao ora kisesa.* ⁷ Ngub kaoklbir kisaon obum man pangoklme anda ngol haklbir aol is mend obu Tenaol Sem Tangar aol mend sisao o obun imbi Tisiyas Njastas hasaol, obum Ngaor bor hem ko kaoya ha was hasesa. Ngub bu hasao o aol ngo obun and di Nju semon man pangoklme anda hesa bomborol hasaol, Paol obu aol ngon anda bor paolu hasesa. ⁸ Ngo tomb aol Kirispas obu Nju semon man pangoklme anda ngon maeb haraoklao aol hasao o, aol ngo obu di obun anda bor paolismi baeben di mbini hambun Aorao Aondaom Njisesol hul ha hasmil, mbini Kord tenaol andub mendborom di Paolom ngo kisaon ub pangobur Karasol ngub hul ha hasmil, mbini ngo baeben mbabtas bismisa.* ⁹⁻¹⁰ Ko mend oran somna Paolom obanda bor hindisaol, Aorao Aondaom obu bor kakl, Nim nje hesa haru was haeng, njem pakl homo nao angal bib ngo nao men mbae, tenaol hambunom pangen o kale nda ub wakl was kao kalaebe. And lobokl lobokl ngo bor ninao tenaol sablo haen kowao baeben andub ora hayem ol, njem su ngo enjo bor akol bu haklesi tomb nim nje haru akol was bu haklwaol, mondom nje nao luklao ora kisesa.* ¹¹ Ngub kisaol Paol obu su Kord ngo bor karasmas ukl mend ware pe habur, ukl menden

* **18:6:** Bis 13:46; Bis 13:51; Bis 20:26

* **18:8:** 1 Kor 1:14

* **18:9-10:** Njo 10:16; 1 Kor 2:3

ek ukl dowa mend di kond ba bao habur; obum Ngaoron angal bib ebe ngo tenaol hambunom pangen kao kal ha was hasesa.

¹² Ngo tomb Orom semom aol Ngaliyo obu su Ngirik ngon kabman maomb bo haraoklao aol aondao ora wen haen kismi tomb sisao o, Nju sem mendborom Paol obo kiril mba men habur; howes lome anda bor mini pobur aol Ngaliyo ngo kao kalobur kakl, ¹³ Aol ngom tenaol hambun bor inim Ngaor bor kaoya lemi on ngo sao ngo sao bibaebe ko kao kalo hayaol hendeyom tomb, obum mbini maobowabur ini Orom semon manom nao bibaebe ke wiyao sao hakl di bin ko, inin man hul habur andub sao buwalo hael hendeyom kismisa. ¹⁴ Ngub kismil Paolom obum mbinin angal ngon ko san lun ko nen sabisao o, ngub nao kao hae tomb aol wesmbao Ngaliyo ngom penar bu Nju sem ngo baeben bor kakl, Nju sem o hakl o, aol ngom nao Orom semon manom bibi ke wiyao ub hul habur khorob aondao bu menjao bukl baonaon, nim inin angal di ebe pangokl buwao. ¹⁵ Ngub bukl buwao o ini Nju semon man ngo imbi tangar tangar karu ubur bu haroklme ndan ora kao kao bubur, inim mende bor daongirir kao kao bu per ab saond was bu hayem ka. Ngub bu hayem ol nim inin ngo bimi saon oborob be? khorob saol ko nen sabokl buwarukl ngao, ngo saon inin mbib kao kao bu mao ebe saklwaebe ora kisesa.* ¹⁶ Ngub kobur kisaon obum mbini howes lome anda ngo bor nao hae puklub ko lu taol deraesesa. ¹⁷ Ngub bisaol mbinim dera pobur

* **18:15:** Njo 18:31; Bis 23:29; Bis 25:18-19

kismin, Ngirik sem mendborom Sostenis obu Nju semon man pangoklme anda maeb haraoklao aol hasao o, howes lome anda ngon and wil teb so oral hasaol men habur khorob ora lismisa. Ngub bismi o Orom semon kabman maeb haraoklao aol Ngaliyo ndam hondobur o, obum burir biyu menjao beyem ko nen nao sabe, nao hende non bubur bao waesesa.

Paol Andiyok wakt pisao o

¹⁸ Ngo tomb Paol obu bao hor andub ora su Kord ngo bor Karason sem baeben bor maomunu bao hasesa. Ngub bao habur kisaon obum Ngaoron kongon su Kord ngo bor nao bu paebur nao iri nao pundiklwao ko sowebe bubur haen waesao o, obum su ngo bor Ngaoron kongon ngub bu paklbir su Sengeriya pisao tomb wakt obun iri pundisesa. Ngo tomb su Sengeriya ngol Paol di Akuwila tobakt di mbini teb ib taokaollon baoraoklbir su Siriya bor pismisa.* ¹⁹ Ngub pobur kismin mbinim and lobokl lobokl aondao Ebeses bor po pindib paesmi tomb Paolom Piriska hesa Akuwila kab ngol bao birin kaoklbir obu Nju semon man pangoklme anda hondabur, Nju sem ngo birismi baeben hesa per ab saond bi bi bubur, mbini bor Ngaoron angal bib wiyao ub kao dund bisesa.* ²⁰ Ngub bisaol mbinim obu bor hor kab teb baoklmend ora mend bao haem kismi o, Paolom ngo kismi ub inj kisesa. ²¹ Ngub inj kaoklbir obu paokl poklbir ini bao boroklwaebe kobur kakl, Ngaorom ni wakt pu ka sin, mabor ini haklemil wakt oboklwao ora kisesa. Ngub

* **18:18:** Bis 21:24 * **18:19:** Bis 17:17

kaoklbir kisaon su Ebeses ngol haklbir taokaollon baoraoklbir paokl pisesa.* ²² Ngub pobur kisaon obu su and lobokl lobokl aondao Sisari pindib paesesa. Ngub bubur Ngaoron sem ngo birismi baeben bor hem ko ki siken bu bao boroklwaebe kaoklbir obu waki su Andiyok bor inin pisesa. ²³ Ngub pobur kisaon obum Andiyok ngo bor baoklmend bao ha haklbir su Kalesiya di su Pirisiya di su ngo baeben bor, Njisesol hul ha hasmi baebenon kone bor buri palo hul ha saor peyo haen ko angal bib ngo kao dund bam akol bu hasesa.

Aol Apolos su Ebeses haklbir Kord pisao o

²⁴ Ngo tomb Nju sem aol is mend obun imbi Apolos obun su Aleksanda sisao o, obu and lobokl lobokl aondao Ebeses bor po hasesa. Ngo bor ngub po hasao o aol ngo obu habur kisaon, Ngaoron mbuk waeb bor wisao ub di pangisaol, obu kone kikil bi angal di oborob ora lao aol sisesa. ²⁵ Obu ngubi hasaol Aorao Aondao semom ko hasmi ub oborob ora pangisaol, obum angal ngo hem ko pangobur obun kone bor angal bib ngo oral hul ha peyobur, angal bib ngo tenaol hambunom pangen kao kalo, Njisesom bisao saon arman di oborob wakol hakl pen ora kao kalo hasesa. Ngub bu hasao o obum mbabtas bimi on non Njon mbabtas biyao aolom mbabtas bisao ub was pangisesa.* ²⁶ Ngo tomb aol ngom pakl nao heme Nju semon man pangoklme anda bor hondabur angal bib ngo buriyab ora kao kalisesa.

* **18:21:** Oro 1:10; 1 Kor 4:19; Nje 4:15 * **18:25:** Bis 19:3; Oro 12:11

Ngub bisaol Akuwila hesa Piriska kabom obum ngo bisao ub hondobur nje yaon anda mbin ko kemi pobur kisbin, mbibim aol ngo obum oborob ora nen saben ko Ngaor hayaol puklmi hareron te hambun sao oborob ora ko mao dund baesbisa.* ²⁷ Ngo tomb aol Apolos ngom ni Ngirik semon su poklwao ko nen sabisaol, Karasol hul ha hasmi ngo su Ebeses bor birismi baebenom Apolos obun kone bor hul ha as ko pen ko, obu bisur bubur Karason sem su Ngirik bor paolismi baeben bor bas kang mend, aol Apolos ngo obu turi homo oborob obaeng ib lowaebe ko waeb bu pen kismisa. Ngub bismil Apolos obu su ngo bor po pindib paesao tomb mbini tenaol su ngo bor mbes Ngaorom hond homo pone ora bisur bu obul hul ha haen kisao baeben bor, Apolos obu ngo ibisao tomb di mbini aondao bu ora bisur bisesa.* ²⁸ Ngub bubur kisaon tenaol hambun obo kiril mba ber was bismi tomb obum Nju semom baehaemen hambun sao ngo ko hasmi sao baeben ora men mba, mbini taolu li mbabur Ngaoron mbuk waebom ke wiyao ub Njises obu Ngaorom Eben Ke Aol ora yao ko tenaol hambunom oborob ora henden muwalisesa.*

19

Paol obu su Ebeses hasao o

¹ Ngo tomb Apolos obu su and lobokl lobokl aondao Kord ngo bor hasao tomb Paol obu yu manda manda mend sisao on was pobur, su and lobokl lobokl aondao Ebeses po pindib paesesa.

* **18:26:** Bis 19:8 * **18:27:** 2 Kor 3:1; Kol 4:10 * **18:28:** Bis 9:22

Ngub po pindib pabur kisaon obum aol Karason angal hem ko pange mendbor ngo bor birismil hindisesa.* ² Ngub hondobur mbini bor kakl, Inim Karasol hul ha hasmi tomb Ngaoron Wesao Ebe Tangarom inin hibi umu bor hondaesao be? ko ne misesa. Ngub kisaol mbinim obu bor ko san lubur kakl, Wao, Wesao Ebe Tangar mend hayao ke mend nao pangismao ora kismisa.* ³ Ngub kismil Paolom mbini bor wakl kakl, Ngub sin, ini mbabtas ngo bismi ub asao mbabtas bismib? kisesa. Ngub kisaol mbinim obu bor kakl, Nao Njonom mbabtas bisao ub bismi kismisa. ⁴ Ngub kismil Paolom mbini bor wakl kakl, Njonom mbabtas ngo bisao ub tenaolom mbinin khorob bismi sao tuwabur kone baol minismil, Njonom mbini mbabtas bisesa. Ngub bubur kisaon obum mbini bor Isreyel tenaol hambun bu mukl bi aol is mend mama oboklaong, inim obul hul ha haklwaebe kisao ub, Njonom aol Njises ngo bor kisao ko Paolom mbini bor ngub kisesa.* ⁵ Ngub kao kalisaol angal ngo pango birismi tomb Paolom mbini ngo baeben Aorao Aondao Njiseson sem ora haen ko mbabtas bisesa. ⁶ Ngub bubur kisaon obum mbini kim men mba Ngaor bor kisao tomb Wesao Ebe Tangarom mbini ngo baebenon hibi umu bor hondaesaol, mbinim angal heneng tangar tangar mendem pang pang nao bib se armend sisao kao kao bismisa. Ngub bubur kismim Ngaorom mbinin kone bor kao kalisao ub di tenaol hambunom pangen kao kalismisa.*

* **19:1:** 1 Kor 3:6 * **19:2:** Bis 2:38; Bis 8:16 * **19:4:** Mat 3:11 * **19:6:** Bis 8:17; Bis 10:44; Bis 10:46

⁷ Ngub bismi o mbini aol ngo baeben is duteb oran sisesa.

⁸ Ngo tomb Paolom ek ukl teb baeben oran Nju semon man pangoklme anda bor honda ha was habur, tenaol ngo birismi baeben bor per ab saond bu kalam kalam bubur, obum pakl nao heme angal bib hobao sao nda tenaol hambunom pangen kao kalo, Ngaorom ngub maeb ha maomb bo hayao on te di oborob ora kao dund bisesa.

⁹ Ngub kisao o mendborom obum angal bib ebe ngo kisao ub nao pange mbinin kone bor hul ha tundabur, mbinim angal ngo kisao o di heneng le ko nen nao sabismisa. Mbinim ngub bubur tenaol ngo angal bib ebe nda pango birismi baeben bor kakl, Aorao Aonda ngo hayaol poklbur hayem baebenom beyem ub khorob was beyem ko maobowa angal bismisa. Ngub bismil Paolom mbini ngo baeben and ngon buru haen tuwaklbir Karasol hul ha haroklme baeben was ware pe aol Tiranason sukul anda bor kemi pobur, obum bao hor hambunon mbinim pangen angal bib ebe ngon te kao dund bu hasesa.*

¹⁰ Paolom ngub bubur kisaon karasmas ukl kab oran ngub angal bib ngo kao kalo hasaol, Nju sem di Tenaol Sem Tangar di tenaol hambun ora su Esiya ngo hambun bor paolismi baeben hambunom Aorao Aondaon angal bib ngo pangismisa.*

Naomung mini nas is haoklao mbini haemeyaen hasmi o

* 19:9: 2 Kor 6:14-18 * 19:10: 2 Tim 1:15

11 Ngo tomb Ngaorom Paol buri mao palabur tenaolom ko mend nao hindismi sao di burir biklme sao di andub ora bu haen kisesa.* 12 Ngub bisaol mendborom Paol teng kinjub di lab lab pe perae di ngo sao hakl mini obo Paolon toklol waraen kobur, ngo sao hakl men pae po tenaol sen hae wismi baebenon toklol waraen kismi tomb ngo baeben ebe enjaokl pismisa. Ngo tomb mendbor mbinin tombao bor sam biri baeben di sam ngo birismi hakl paokl ora pisesa. 13 Ngo tomb Nju semon naomung mini aol mendborom di mbinin naomungom tenaolon tombao bor sam birisao o taol deram akol bam aeben aeben bismi tomb, mbini ngo haklon mendborom ko mend ko mend Aorao Aondao Njiseson imbi kobur taol dera hondobur, sam ngo tenaolon tombao ndaon bor birisao bor kakl, Aol Paolom Njiseson angal ngo ko hae ol, naom aol Njises ngon imbi kobur ini bor buri palobur laom ngao, nje dera pib ora ko taol dera hindismisa.* 14 Ngub bismil hondobur Nju semon baolum aol aondao mend obun imbi Siba kismil, aol ngon isi is haoklao mend hasmi baebenom di ngub bi hondobur, mbinim umubaoli is menden tombao bor sam birisao o taol dera hindismisa. 15 Ngub bismi o sam ngo aolon tombao bor birisao ndam mbinin angal ngon ko san lubur kakl, Njises di ni hende, Paol di nim ora hendeng, ini ngo baeben aeb was eb? kisesa.* 16 Ngub kobur kisaon aol umubaoli ndam buri palo nas is haoklao ngo baeben bul beya khorob ora men ha munu bowes

* **19:11:** Bis 14:3 * **19:13:** Mak 9:38 * **19:15:** Mak 1:24;
Mak 1:34

bu men mba lubur kisaon, mbinin lab lab hakl munu kaollu tuwa, mbinin toklo hakl ol mung di khorob ora win lisesa. Ngub bisaol haondaoklbir mbini hambun and ngo tuwaklbir lab lab hakl nao same toklo bube was pakl khorob ora pismisa. ¹⁷ Ngub bisaol tenaol su Ebeses birismi baeben hambun ora, Nju sem di Tenaol Sem Tangar di ngo baeben hambunom ngo bisao sao pangobur burir biyu pakl aondao bu ora himismisa. Ngub pakl homobur kismis mbinim Aorao Aondaom Njiseson burim was hambun sao bib se yao ko kaoya kismisa.* ¹⁸ Ngo tomb tenaol andub mendbor Karasol hul ha hasmi baebenom, mbinim mbes naomung naomung munu khorob bu hasmi sao baeben tenaol hambunom pangen kao pabur, khorob hambun sao ngo bismi sao maokl pismisa. ¹⁹ Ngub bubur kismis mbes naomung minismi baebenom di, mbinin naomung tangar tangar minismi sao wi mbuk andub ora, mbinim mbes mone so andub ora pao 50,000 oram dob bi ngo u hasmi baeben di hambun, tenaol hambunom henden mini obo kiril mbabur isaolao bor hambun ora den haorismisa. ²⁰ Mbinim ngub bismi tomb Aorao Aondaom obun angal bib ebe nda aondao bu ora buri palo and sam sam bin kisaol, su hambun bor ngub and so baorao pisesa.*

Tenaolom su Ebeses bor sob kismi o

²¹ Ngo tomb mabor Ngaorom Paol obun kone bor kao kalisao ub nim ko mende su Maseroniya

* **19:17:** Bis 5:5; Bis 5:11 * **19:20:** Bis 12:24

hesa Ngirik semon su kab pobur, waki Njurusalem poklwao ko nen sabisesa. Ngub nen sabisao o mabor nim Orom semon su di hondokl poklwao ko nen sabisesa.* ²² Ngub nen sabobur kisaon obu su Esiya bor baoklmend bao habur, obu bisur bibi aol o kab Tim hesa Irastas kab bor ibi mbes su Maseroniya puklub kisesa.*

²³ Ngo tomb su Ebases tenaol man nao pange mendbor, tenaol Aorao Aondaon hareron poklbur bismi baeben makl himismi baebenom khorob aondao bu ora bubur, tenaol hambun bor sob aondao ub ora mao kaesmisa.* ²⁴ Aol is mend obun imbi Dimitiyas hasaol, obu han silbam menjao menjao waraoklao aol hasesa. Ngub hasao tomb Ebases tenaolom mbinin kaoya lome sao ten Atemis ko imbi karu wismil, aol ngom mone muklbur Ebases tenaol ngo haklom dob bin ko, kaoya lome sao ten Atemis ngon and war pae menger han silbam waru dengno mone mubur, obun kongon bimi aol ngo han silbam kaoya lome sao warismi nda baeben sokl aondao bu ora kalo hasesa.* ²⁵ Ngo tomb aol ngom obun kongon bimi aol ngo baeben di, mbini aol mendbor kongon bombor ngubi bismi baeben di, hambun ora obo kiril mbaklaob kobur kakl, Aol o hakl o, inim di ora hendeyem ub nao kongon ngo sao bu hayom baebenom sokl aondao bu ora mu hayom o non, naom kongon ngo beyom saol ora ebeyao o meyom ka. ²⁶ Ngub beyom o aol Paol ke ndam bu haraoklao ub inim halom di pangobur elom di ora hendeyem. Naon su Ebases

* **19:21:** Bis 23:11; Oro 1:13 * **19:22:** Oro 16:23; 2 Tim 4:20

* **19:23:** 2 Kor 1:8 * **19:24:** Bis 16:16

enjo ngo bor di su Esiya ngo hambun bor di, tenaolom kim wari sao baeben nao hobao sao ora wiyao o baehaemen ora kaoya lome ko, tenaol hambunom pangen kao kalo hae alem. Ngub beyaol tenaol andubom obun angal ngo heneng le ko nen sabeyem ka.* ²⁷ Pangeklem. Paol obum tenaol hambun bor ngub was ka sin, obum naon bisnis ebe ngo mao kho saklaol, tenaolom maobowa angal was bib se haklemi. Mende di naon kaoya lome sao ten hobao sao Atemison kaoya lome anda ngo di, aol Paol ngo obum tenaol hambun bor angal ngo ke o pangoklemi tomb mbinim nao hobao sao men mao koraklemi ora. Aoh, naon kaoya lome ten ngo di obu hobao sao ora yao nda o, ngo di kho mao sabur nao hobao sao men mao korakleming, naom asub ora bem ko pangeyem balem? Wao. Mbes wen tomb non su Esiya hambun bor di, su hambun su u kowes bisao hakl bor di, kaoya lome ten aondao ngo bor tenaol hambunom turi homo kaoya lome nda o, aol Paol ke ngom naon kaoya lome ten ngon imbi aondao bu ora wiyao nda ub nao win ko, ngo men mbaklbur be o alem ko aol Dimitiyasom ngub kisesa.

²⁸ Ngub kisaol kongon bimi aol aondao ngo obo kiril mba hasmi nda baebenom angal ngo pangobur, mbinim ko homo angal aondao bu ora kobur kakl, Naon ten Atemis su Ebeses bor ngo bere o, obu aondao hobao sao ora yao ko aondao bu ora kismisa. ²⁹ Mbinim ne bombor ub kombo angal aondao bu ngub bao kao hakol ora bismil, su and lobokl lobokl aondao ngon hambun bor

* **19:26:** Bis 17:29; 2 Tim 1:15

sob aondao bu ora kobur birbiyam aeben aeben bismisa. Ngub bismil tenaol aondao ngo baeben di mao men men was bubur, tenaol hambun obo kiril mba ber was bu haroklme homa aondao mend sisao bor akl was po kiril mbam mbam bismisa. Ngub bubur kismim mbinim aol Ngayas hesa Arisakas kab mbibi mbibin su Maseroniya sisaol, mbibi Paol daol haru akol bu hasmi o men habur, tenaol hambun kiril mba buru hasmi homa ngo wisao nda bor munu soklo taokl pismisa.* ³⁰ Ngub bismil Paol obu di tenaol aondao ngo pismi nda darukl o bor pobur, mbini hambun bor angal menjao kao kalokl poklwao ko nen sabisao o, Karason sem baebenom nje nao poklesi ora kobur minismisa. ³¹ Ngo tomb su ngon maeb haraoklao aol mendbor di Paol obun aol sango ora hasmil, obu hasaol angal eben kobur kabl, Njem tenaol kiril mba boroklme homa ngo tenaol andub ora ber mba hayem o bor, nje nao pebe ora ko kao deb deb kismisa.* hasmisa. ³² Ngo tomb tenaol kiril mba boroklme homa aondao ngo, tenaol andub ora ngo homa kang ora di nao mao penaen obo dengeb dengeb kao mba hasmi nda bor, sob aondao bu ora ko tenaol hambunom angal aondao bu ora kao bara wismisa. Ngub bismi o tenaol aondao ngo hasmi baebenon andub mendborom naom enjo ngo bor obo kiril mbabur, ngo beyom saon te ngo saon ora beyom ko nao hende kone awis ora ³³ Ngo tomb Nju sem ngo bor birismi baebenon mendborom aol Aleksanda obu tukun bor mao habur,

* **19:29:** Bis 20:4; Bis 27:2; Kol 4:10; Pilm 24 * **19:31:** 2 Tim 1:15

njem tenaol hambunom pangen ngo sao ngo sao baonao ko kao kal ko karu mao kikil baesmia. Ngub bismil aol ngom tenaol hambun pangen nao Nju semom menjao nao bumao koklbur ki menyaesesa. ³⁴ Ngub bisao o mbini hambunom aol ngo obu Nju sem e ko ora hindismil, mbinim obun angal ngo kao tingi mba angal aondao bu ora ne bombor ub kombobur kakl, Naon kaoya lome ten Atemis su Ebeses bor ngo bere o, obu kaoya lome sao aondao ora yao ko aondao bu ora kismil, mbinim ngo kismi ub nar wesmbao tukun oral haraoklao ndabi tomb kismi o, ngub bao kao ha win was mbon sokl pibisesa.

³⁵ Ngub bismil mabor su Ebeses and lobokl lobokl ngon kuskus aondao ora birisao om, tenaol hambunom aondao ngo kismi nda ub nao laob ko taolu lu sowa paen kobur obum mbini hambun bor kakl, Su Ebeses aol o hakl o, naon Atemison kaoya lome anda aondao hobao sao ora nda hesa han komb bi hobao sao yu saohar bor hakl bir obo tibaesao nda kab non, naon su and lobokl lobokl aondao Ebeses ngo bor ora maeb ha u hayem ko tenaol hambunom di ora hendeyem ka. ³⁶ Ngub beyem ol mondom ngo sao nao hobao sao e ko nen sabo, angal ngon hul nao haklemi orang, inim kone kimb bu kang mend sowa pabur inim bukl buklemi sao di bao nao bu monoklwaebe ora. ³⁷ Aol is kab ngom naon kaoya lome anda baeben bor menjao paes no, naon kaoya lome sao ten nda bor di mangal bu menjao nao baebi o, inim mbibi baehaemen ora kemi obaemi ka. ³⁸ Aol Dimitiyas di obun kongon bimi aol baeben mbini ngo baebenom tenaol mendem bimi ub

makl homobur howes lomao ko nen sobaem sin, naon howes lome anda di ebe ora hae. Ngub hae ol howes kaeb se ko di ebe ora wing, howes pangoklme aol baeben di ngo bereyem ol pobur mbinim howes kaem sin ebe ora soklao. ³⁹ Ngub inj, inim naom ngon menjao lomao ko nen sobam sin, inim tenaol hambun ora kiril mba burubur ngo sao ngo sao bemin ko kao kao bimi nda ub buklemi tomb, inim angal ngon di ebe kao kao buklemi ora. ⁴⁰ Naom te ngo saon beyom nao kebur baehaemen ora tenaol hambun mao birbiya sob aondao ora mao karumndang, naom ngo sao baonaol ora sob komao ko te menjao nao mu uklmao ora. Ngub bukлмаol naom embi hora aondao ngo bam ndisaon inim sob aondao bu ora mao karmi ko, naon maomb bo haroklme aol baebenom nao te mao sarabur ke mao handaeb se ora hayom ko kuskus aondao ndam ngub kisesa. ⁴¹ Kuskus ndam ngub kobur kisaon nao ngubi ora hayom ngao, ini hambun anda puklub ko pen kisesa.

20

Paol obu su Maseroniya hesa Ngirik kab bor wakt pisao o

¹ Ngo tomb sob aondao ngo kisao ub wakt kur kisao tomb Paolom tenaol Karasol hul ha haroklme baeben hambun ora obo kiril mbaklaob kobur, obum mbinin kone bor oborob hul ha saor peyo haebe on angal mendbor kao kalobur, ini bao haklwaebe ora kaoklbir obu su Maseroniya bor poklbur pisesa. ² Ngub pobur kisaon obum su ngo hambun bor Karas tenaolon

kone bor hul ha saor pe hawlwaebe ko, angal bib ebe ngo andub ora kao kalam akol bu hawlbur obu wawl Ngirik tenaolon su pisesa. ³ Ngub pobur kisaon su ngo bor ek ukl teb oran bao habur wawl taokaollon su Siriya poklbur man man bu birisao o, Nju sem mendborom obu luklbur karu hasmil hondobur wawl su kab kab pobur Maseroniya bokesesa. ⁴ Ngub bokesao tomb Pirason isi Sopara obu su Beriya aol sisao o aol ngo obu di, Tesalonaka aol is kab mend mbibin imbi Arisakas hesa Sekandas kab di, su Debi aol menden imbi Ngayas kismil aol ngo hesa Tim kab di, su Esiya aol is kab mend mbibin imbi Tikikas hesa Topimas kab di, mbini ngo baeben hambun Paol obu daol haru pismisa.* ⁵ Ngub bubur kismil mbini ngo baeben mbes su Toros po habur, nao mendbor mama pismao* baeben bao hondo hasmisa. ⁶ Ngo tomb nao ngo mbinin mama pismao baeben, palawe and mao saraok-lao sao yis nao biri haru noklme bao hor so o ber paklbur kismaon, nao su Pilipil ib taokaollon baoraoklbur su and lobokl lobokl aondao Toros ngo poklbur pismao. Nao ngub taokaollon baoraokl was pam pam bubur kismaon, bao hor su nan on oran su Toros ngo nao hondo hasmi ndal po pindib paesmao ora. Ngub bubur kismaon mbini ngo nao hondo hasmi baeben di nao maomunu su Toros ngo bor saren bombor oran bao hasmao ora.

Paol and lobokl lobokl Toros hasao o

⁷ Ngo tomb naom hor kangon somna palawe hawl konde taol bu ne no birismao tomb Paolom

* **20:4:** Bis 19:29; Bis 21:29; Ebe 6:21

ni ekeran nan paokl poklwao ko nen sabobur kisaon, obum tenaol ngo birismi baebenom pangen angal bib ebe ngo kao kalobur, somna undum tuku ora di angal andub ora kao kalisao.* ⁸ Ngo tomb naom Paolon angal ngo pango birismao o, and panda tubal yu sao huklu ora bor birismaol, and tubal ngo nao birismao on laomb andub ora kena u birismao. ⁹ Ngub bismao tomb nas is mend obun imbi Yutikas obu and windowa teb sol birisao. Ngub birisaol and tubal bu tu yam yin yin bi ngon taonaom yu kar tebo nan on birismao o, Paolom angal andub ora kisao tomb nas ngom el u ibisaol obu enjmor aondao bu ora kobur, sul komb hakl po tiba ma donge bowes bu saokl khorob ora wisao. Ngub bisaol mbinim penar bu akl was inin pobur menya hindismi o, nas ngo ora pe paesesa. ¹⁰ Ngo tomb Paol obu di inin pobur nas nda u mba hasaol tumu karu sul ber munu, nas ndan pakol pakol kombe munu hondobur kakl, Nas ngo obun haebes bao tuwarukl bereng obu ebe soklaong, burir nao biklwaebe ora kisao. ¹¹ Ngo tomb Paol obu wakl and tubal yu mandaem nan ora ngo birismao ndan wakl pobur, palawe ndan mendbor wakl konde bara nao peyobur kisaon, obum tenaol ngo birismi nda baebenom pangen angal andub ora kao kalo ham ham bubuk bao bu nar pol pisao tomb paokl pisao. ¹² Ngub pisao tomb mbinim nas ngo wakl mao enjaesao nda obun anda wakl kemi pobur, mbinin kone bor turi aondao ora homo sub tibaen birismisa.

* **20:7:** Bis 2:42; Bis 2:46

Paol daol mbini Toros ngol haklbir Malitas pismi o

¹³ Ngo tomb Paol obu su kab kab was su Asos poklbur obum nao bor ini su Asos bor hen mib bemin ub ini mbes ib taokaollon su ngo bor hakl puklub kisaol, naom ngub taokaollon baoraoklbir pismao ora. ¹⁴ Ngub pobur kismaon su Asos ngol Paol obu di nao hen mib bibir, ib taokaoll ngon baoraoklbir nao hambun su Mitilini pismao ora. ¹⁵ Ngub pobur kismaon su Mitilini ngo bor wakl taokaollon pam pam bubuk, nend kisaol paolaoklbir ekerana su Kayos teb so bor po pindib paesmao. Wakl ngon ekerana nao su Semos po pindib paesmao ora. Ngo tomb ngon ekerana su Ebases nao pe bao wabur su Malitas po pindib paesmao. ¹⁶ Ngo tomb Njurusalem bor tenaolom ne osisao pibnao wiyao o naeb saoklao hor so buruklemi o teb sisaol, Paolom ni di peb sa sin, nim penar bu ora Njurusalem bor bao ngon hor so kang mend burukl poklwao ko nen sabisesa. Ngub nen sabobur nim su Esiya enjo ngo bor baehaemen ora hor andub nao hae, naom su and lobokl lobokl Ebases ngo tuwaklbir nao pen mbi ko nen sabisao ora.*

Paolom Ebases tenaol bor ini bao haklwaebe kaoklbir pisao o

¹⁷ Ngo tomb Paol obu su Ebases nao pe and lobokl lobokl Malitas bao habur kisaon, obum Ebases tenaol bor angal pen kobur kakl, Karas semon maeb haroklme aol baeben enjo ngo ni hae ol ni hondokl ubuklub ora kisesa.* ¹⁸ Ngub kisaol

* **20:16:** 2 Tim 1:15 * **20:17:** Bis 18:21

mbinim ngub ibismi tomb obum mbini bor kakl, Ni su Esiya enjo ngo bor pibnao obondis tomb di, mabor hor hor nao haru bao ha hasumndis tomb di, inim ninao kone u haruklu sao ora hendeme nda.* ¹⁹ Nju sem mendborom hor hor ni ke mao handa lemin ora ko karu hasmil, ni imbi nao wi men koro hawaol nao kone bor kho so kend bin was hawao o, nim Aorao Aondaon kongon hem ko, de kao pe was bubur bu handis ka. ²⁰ Heneng ora nao hambun kiril mba birismao tomb di, inin anda sisao birismao bor di, nim angal bib ebe ini bisur biyao ngo ndan ukl mend nao men mbae angal hambun sao oborob ora kao njundis ub inim ora hendeyem. ²¹ Nim ngo ndis tomb Nju sem bor di Tenaol Sem Tangar bor di ini tenaol hambun bor inim khorob bismi sao tuwa Ngaor ora hem ko taol mi pobur, kone baol munu naon Aorao Aondaon Njisesol hul ha ora haklwaebe ko kao njundis ka. ²² Pangeklem. Ngubi tomb Ngaoron Wesaom ni bor nje Njurusalem pu ko kao njaoraokl ol ngub poklwao o, su Njurusalem ngol ni bor asao was buklaob ko ni nao hende o* ²³ bombor sao mend non ni hende ora. Nim su and lobokl lobokl hambun bor akol bu hayo tomb Wesao Ebe Tangarom ni bor nje kalabus paolu ke handaeb se ora hael ko kao nji was biyao.* ²⁴ Ngub kao njurukl was haraoklao o, nao Aorao Aondaon Njisesom ni bor Angal Bib Hobao Sao ngo, Ngaorom tenaol hond homo bisur biyao ub tenaol hambunom pangen kao kalaebe ko kao njisao ora. Ngub bisaol nim angal bib ebe ngo ngub kam

* **20:18:** Bis 18:19; Bis 19:10
Bis 9:16; Bis 21:4; Bis 21:11

* **20:22:** Bis 19:21

* **20:23:**

akol bu, nao kongon ngo bu kowes bun ko was nen sobaklol, nim su ngol bao haklwao ub hobao sao inj yao kobur, ni bor asao was buklaob ko hem ko menjao nen nao sobaklo ora ko Paolom ngub kisao.*

²⁵ Obum ngub kobur kakl, Pangeklem. Ngaorom maeb ha maomb bo hayao ko angal bib ebe ngo ini hambunom pangeklemin kao njam akol bu haruklu nda o, ini ngo baebenom mabor ninao el wil ko mend nao hondoklemi ko ni hende ora. ²⁶⁻²⁷ Ngub ko mende nao hondoklemil nim ini bor ngubi tomb kao njurukl ngao, pangoklaob. Nim Ngaorom hambun sao nen sabeyao sao baeben di, obun angal hambun sao ngo wiyao ub bombor mend nao baondib mini hambun sao kao njundis o, ini ngo haklon mend Ngaor hayaol nao pe bum harim sin, nim inj inin mbib ora buklemi ka.* ²⁸ Pangeklem. Ini ngo baeben Wesao Ebe Tangarom Ngaoron semon maeb haroklme aol hareklemis kisndis ngao, inin inin mbib oborob hondo ora habur mbini ngo baeben di oborob ora maeb haklwaebe. Aorao Aondaon obun ibao oram mbini obun sem mao hasaong, inin Ngaoron sem ngo baeben hambun oborob ora maeb habur, some sib maeb haroklme aolom some sib ne taol bu kalo oborob ora maeb haroklme nda ub ora maeb haklwaebe.* ²⁹ Heneng ora nim di ora hende ub ni paokl poklwao tomb bukhloma aondaon deran ker baebenom ini hayem ol buri palaokl obobur, ini Ngaroron sem some sib non bi ngo

* **20:24:** Bis 21:13; 2 Tim 4:7 * **20:26-27:** Bis 18:6 * **20:28:** 1 Tim 4:16; 1 Pit 5:2-4

bereyem baeben khorob ora no taol peb bu no bowes buklemi ora.* ³⁰ Mende di mabor ini ngo haklon mendborom wakl Karasol hul ha haklemi baeben bor kakla ko maobowaklemil, Karason sem mendborom di ngo kakla lemi baeben taol mi poklemi ora.* ³¹ Ngub bukleming inim hor hambunon oborob hondo ora habur lemin, nim ini bor karasmas ukl teb oran hora di somna di de kao njam njam bubur, ini hambun bor khorob oran nao bibaebe ko kao njundis ub aokl nao hemen hae nen sab hakol bu haklwaebe ora.*

³² Aoh, nim Ngaorom ini ngo baeben hond homo pone ora bisur bu hayao ko, angal bib ngo kao njuwaol pangisimndis ub men hakol bu harekleming ko, Ngaorom ini oborob ora maeb ha bisur bin ko di nim Ngaor bor kao kalaklo ora. Ngub biyul obum inin kone bor buri mao pala, inin kone bor ebe sao on was and mao sabur, obun sablo haen kisao baeben hambunon kone bor and mao sa taol bu kalakl hayao ub ini bor di ngub bisur bu njib se ora hayao.* ³³ Pangeklem. Nim ini ngo haklon is menden mone so di, il di, lab lab di menjao hem ko heb nao homowao ora.* ³⁴ Aoh, nim aol mendbor ni daol nao haru akol bu hasmao baeben daol, naom ne nismao saon di, naom menjao nao wi hasmao sao hakl di, nao ki ngo oram nao mbib buri palo kongon bu handis ub inim di ora hendeyem ka.* ³⁵ Nim buri palobur ngo bundis ub non, naom bukmao sao hambun sao tenaol buri nao pale baeben

* **20:29:** Mat 7:15; Njo 10:12 * **20:30:** 1 Njo 2:19 * **20:31:**

Mak 13:37; Bis 19:8; Bis 19:10; 1 Tes 2:11 * **20:32:** Bis 26:18

* **20:33:** 1 Kor 9:11-12 * **20:34:** Bis 18:3; 1 Tes 2:9

bor di bisur was bemin ko, nim inim hambun sao oborob ora hendeklemin menger oborob ora muwalondis. Ngub bundis ol naon Aorao Aondao Njisesom kisao ub tenaol menjao menjao kaloklmel moroklme baebenom turi kang bu homoklme o, mbini tenaol mende turi homo menjao menjao bisur bu kaloklme baebenom turi aondao bu ora homoklme kisaong, naom angal ngo oborob ora nen sab hakol bu haemin ko Paolom ngub kisao.*

³⁶ Obum ngub kobur kisaon obu di Karason semon maeb haroklme aol ngo obu haru hasmi baeben di, mbinim sul tumu saor ha sul burubur Ngaor bor kao kalismisa.* ³⁷⁻³⁸ Ngub kao paesmi tomb mbinim obum ngo le ub naom Paol obu ko mend nao hondoklmao ko nen sabobur, mbinim hibi kho so hem aondao bu ora ko Paol hibi nunu bu de andub ora kismi. Ngo tomb Paol obu ib taokaollon baoraokl poklbur pisaol mbinim obu pen walakl pismi.*

21

Paol obu waktl Njurusalem pisaol o

¹ Ngo tomb mbini Karason semon maeb haroklme aol ngo baeben bor ini bao boroklwaebe kaoklbir, nao ib taokaollon dund so was pam pam bubur su Kos po pindib pismao. Ngub pobur kismaon waktl ngon ekera nan su Oros po baoraoklbir waktl su and lobokl lobokl aondao Patara pismao. ² Ngub pobur naom su ngo bor po hasmao tomb ib taokaoll mend su Pinisiya pokl

* **20:35:** Mat 10:8 * **20:36:** Bis 21:5 * **20:37-38:** Bis 20:25

bi mend wisaol hondobur, naom ib taokaoll ngon baoraoklbir su ngo bor pismao ora. ³ Ngub pobur naom su Saporas wisaol hend aeben saesmao o, naom su ngo bor nao pe baondib pa sao bibir anan paokl pibi habur mabor su Siriya po pindib paesmao ora. Ngub pismaol taokaoll ndan aoraom, taokaoll ngo bor marisao sao baeben su and lobokl lobokl aondao Taya ngo bor taoklu ukl pisaol, nao di haru su and te ngo bor hon-daesmao. ⁴ Ngub pobur kismaon naom su ngo bor tenaol Karasol hul ha hasmi baeben es bu hend wabur, saren ukl mend oran naom mbini daol haru bao hasmao. Ngub bao hasmao tomb tenaol Karason sem ngo baebenom Wesao Ebe Tangar ndam mbinin hibi umu bor kao kalisao ub mbinim Paol bor nje Njurusalem nao pebe ora kismi.* ⁵ Ngub kismi o naom saren ukl mend ngo pibi hasao tomb mbini bao boroklwaebe kaoklbir nao paokl poklbir pismaol, aol Karason sem ngo baeben di mbinin ten nongnas di mbini hambun ora nao walakl ibismil, naom and te ngol haklbir ib mare bor pobur kismaon nao hambun sul tumu saor ha ber munubur Ngaor bo kao kalis-mao.* ⁶ Ngub Ngaor bor kao paesmao tomb mbini ngo baeben bor ini bao boroklwaebe kaoklbir ib taokaollon honda birismao tomb mbini hambun waki anda pismi.

⁷ Ngo tomb nao su and lobokl lobokl Taya ngo bor haklbir taokaollon su and lobokl lobokl aondao Tolemes pobur kismaon, naom su ngo bor Karason sem birismi baeben hondobur, turi homo ki siken bubur naom bao hor mend ngo

* **21:4:** Bis 20:23 * **21:5:** Bis 20:36

bor mbini daol haru bao hasmao ora. ⁸ Ngo tomb ngon ekeran nan wakl taokaollon baoraokl-bir su Sisari pismao. Ngub pobur kismaon aol Pilib Ngaoron angal bib ebe kao kaloklao aol ndan anda honda paolismao ora. Mbes aol ngo Njurusalem bor mbinim bisur biyao aol is haoklao haen kismi ndan is haoklao nan o obu ora sisao.* ⁹ Ngo tomb aol ngo obun wane is makl aoli nao biri mend birismil, mbini ngo baebenom di Ngaorom mbinin kone bor kao kalisao ub Ngaoron angal bib ebe ngo tenaolom pangen kao kalo hasmi.* ¹⁰ Ngo tomb and ngon bao hor kab teb oran bao hasmaol, Ngaoron man mini aol is mend obun imbi Akabas obu su Njuriya haklbir ngo nao hasmaol ibisao.* ¹¹ Ngub obobur aol ngom Paolon hak ler samo hasao o kol mubur, aol ngom obun mbib obun ki aongao kab tanga mbabur kakl, Ngaoron Wesa Ebe Tangarom ngub le. Nju sem mendbor Njurusalem paoloklme baebenom hak ngon aorao ngub munu tanga mbabur, Tenaol Sem Tangarom lin ko kemi po kaloklemi le kisao.*

¹² Naom ngub kisaol pangismao tomb nao Paol daol pibismao baeben di, tenaol su ngo bor paolismi baeben di, nao hambunom Paol nje Njurusalem nao pebe ora ko kao deb deb bismao ora.* ¹³ Ngub bismao o obum nao bor kakl, Wao. Asub ko inim de ko nao hibi kho mao sareklem balem? Nao Aorao Aondao Njisesol kone ubur obun imbi aondao bu win ko obun

* **21:8:** Bis 6:5; Bis 8:40 * **21:9:** Bis 2:17 * **21:10:** Bis 11:28

* **21:11:** Njo 21:18; Bis 20:23; Bis 21:33 * **21:12:** Mat 16:22

kongon bukwaol, mbinim Njurusalem bor ni ki aongao tanga pa kalabus mao palarim sin di ebe. Ni laem sin di ebe was kisao.* ¹⁴ Ngub kisaol naom waki obun kone u bokelen ko di kao deb deb bu menjao nao kaeb sisaol, Aorao Aondaom obun mbib nen sabeyao ub ora buklaol kobur bao waesmao.

¹⁵ Ngo tomb naom bao hor kab teb oran bao habur, naon osisao hakl man man bu baoraokbir kismaon Njurusalem pismao. ¹⁶ Ngub pismao tomb Sisari tenaol Karason sem mendbor di nao har pismao. Ngub pobur naom Njurusalem pindib paesmao tomb mbinim and nao paolukl bismao ngo aol Nesonon anda kemi pismi. Aol ngo obu su Saporas aol sisaol obu mbes ora Njisesol hul ha hasao o sisaol, obum nao obun anda bor paoluklmao ora ko nen sabisao.

Paolom Njemus hondokl pisaol o

¹⁷ Ngo tomb naom Njurusalem po pindib paesmao tomb Karason sem baebenom nao turi homo oborob obaeming ubuklub kismi. ¹⁸ Ngo tomb ngon ekerana nan Paol obu aol Njemus hondokl pisaol, nao di haru pismao tomb Ngaoron semon maeb haroklme aol baeben di hambun ora Njemus daol haru obo kiril mba birismil hindismao.* ¹⁹ Ngo tomb Paolom mbini hambun turi homo ki siken bubur, obum Tenaol Sem Tangar bor Ngaoron angal bib ebe kao kao akol bu hasaol Ngaorom obu bisur aondaol ora bisao tomb, Tenaol Sem Tangar ngo baeben bor di hambun sao oborob ora bisao ub obum arman

* **21:13:** Bis 20:24 * **21:18:** Bis 15:2; Bis 15:13; Kal 1:19

ngo mbinim pangen kao kalisao.* 20 Ngub kao kalisaol pangobur mbinim Ngaor bor tengiyu ko kaoya kismisa. Ngub bubur mbinim Paol bor kakl, Nao haeme o njem di ora hendel ub nao Nju sem andub ora buklhoma iri non bi oram Karasol hul ha hasmao o, wakl mbini ngo baeben hambunom Moseson man ora hem ko men hakol was bu hayem ka.* 21 Ngub beyem ol njem Nju sem mendbor Tenaol Sem Tangaron su bor paoleyem baeben bor inim Moseson man ngo ora tuwabur, inin nas and soklao baebenon di songol pe ha soweb nao bi hae, nao Nju semon man hambun sao bimao nda ub tuwaklwaebe ora ko hael ko, mendborom kakla ngub kam ebemel mbinim angal ngo ora pango hayem.* 22 Ngub pango ora hayem ol nje enjo ngo bor oba ke ora pangokleming, asub buklmaob? kismi. 23 Mbinim Paol bor ngub kobur kakl, Pangal. Naom nje ngub ora benin ko nen saboklaom. Aol is makl ngo hayem om Moseson manom bibaebe ke wiyao ub, nim ngo sao ngo sao buklwao ora ko mbinim Ngaoron kongon buklbur mao kismi ora. 24 Ngub bising mbinim ngo baebenom mabaorao haruklemi on njem mbini bisur bubur menjao menjao dob bu kalo, mbinim kongon ngo bimi ub njem di Ngaor Hen Moroklme Anda bor hondaklbur wes wes lu soweb bi haebe ora. Njem mbini ngub bisur buklesi tomb mbinim mabor kongon ngo bu paklemil, mbinin iri ebe pundiklemi. Njem ngub bae sin tenaol hambunom njem ngo buklesi ub hondobur, mbinin kone bor Paol obum Moseson

* 21:19: Bis 15:12 * 21:20: Bis 15:1; Bis 15:5 * 21:21: Bis 16:3; Kal 2:3

manom ke wiyao ub di bao men hakol bu, bu harekle o obum bu hae lome nda ub kakla lome ko nen saboklemi.* ²⁵ Aoh, naom mbes Tenaol Sem Tangar ngo Karasol hul ha hayem baeben bor bas pen kobur ngub kismao. Naom nen sabeyom ub inim ngub ora bibaebe. Mbinim ne noklme sao baeben hambunon kaoya lome sao bor ne kaloklemi on oran nao noklwaebe ora. Mende di iri hae sem hambun saon ibao nao noklwaebe ora. Mend di ibao baoraoklao sao sem ibao bao ber beklae nao noklwaebe ora. Mend di ini tenaolom paes nao puklwaebe ora ko bas ngub pen kismao ko, Ngaoron semon maeb haroklme aol baebenom Paol bor ngub kismi.*

²⁶ Ngub kismil ngon ekerana nan Paolom aol is makl nda kemi pobur kisaon, Ngaorom mbinin angal pangen ko mbini is makl ndam wes wes lu soweb bi hasmi ub obu di mbini daol haru ngub bibir, obu Ngaor Hen Moroklme Anda hondaesesa. Ngub hondabur kisaon Nju semom bismi ub Paolom baolum aol Ngaor Hen Moroklme Anda ngon anda birismi baeben bor naom ngo soweb bi haraoklaom ub oran, naom saren ukl bombor ora pibi haklao tomb ora bu kowes bukmaol, naom Ngaor bor mabaorao haoru kaloklmao ko kao kalisesa.*

Ngaor Hen Moroklme Anda bor Paol men hasmi o

²⁷ Ngo tomb bao hor haoklao ngo ndi tibaesmi nda teb sisao tomb Nju sem mendbor su Esiya hakl ibismi o, Paol obu Ngaor Hen Moroklme

* **21:24:** Bis 18:18 * **21:25:** Bis 15:29 * **21:26:** 1 Kor 9:20

Anda ngon andaon birisaol hondobur mbinim tenaol aondao ngo hasmi nda baebenon kone bor sukl sukl mao ba, mao birbiya angal aondao bu ora kobur kakl,* ²⁸ Isreyel aol o hakl o, ini hambun pen ora aol ngo men haemin ubuklub. Aol ngom su Isreyel tenaol hambun di, Moseson man wiyao nda ub di, Ngaor Hen Moroklme Anda ngo di, ngo baeben hambun ora men mbaklbur, tenaol su hambun bor paoleyem baeben hambunom pangen mao kho sa angal was bam akol bu haraoklao. Mend di obum Tenaol Sem Tangar mendbor Ngaor Hen Moroklme Anda ngol kemi ebenel, Ngaoron and komb bi ebe ngo di dol mao haen ko kho mao sabur, obu ngo hae o kismisa.* ²⁹ Mbinim mbes Paol hesa Ebeses aol Topimas kab mbibi haru and lobokl lobokl ngo bor hasbil hondobur, Paolom aol ngo Ngaor Hen Moroklme anda ngon kemi hondayao ko nen sabobur angal ngo kismisa.*

³⁰ Ngub kismil tenaol su and lobokl lobokl aondao Njurusalem ngo bor birismi baeben hambun ora burir biyu sob aondao bu ora kao kobabur, akl ora obo kiril mbabur mbinim Paol Ngaor Hen Moroklme Anda ngo andaon men ha munu soklo taokl dera pibismisa. Ngub bismi tomb ngo baebenon mendborom and ngon tiriyaol baeben penar bu bo mba kimb bismisa. ³¹ Ngub bubur kismil mbinim Paol pe paen luklbur bismi o, Orom semon ami maomb bo haraoklao aol aondao om, Njurusalem ngo hambun bor tenaol hambunom sob aondao bu ora kobur birbiyam

* **21:27:** 2 Tim 1:15 * **21:28:** Bis 6:13 * **21:29:** Bis 20:4; 2

Tim 4:20

birbiyam be kismil pangisesa. ³² Ngub pangobur kisaon aol ngom penar bu ora ami maomb bo haroklme aol mendbor di ami baebenon mendbor di ngo baeben kemi akl was pobur, tenaol aondao ngo sob kam kam bi hasmi nda bor pismisa. Ngub pismil tenaol aondao ngo hasmi baebenom ami sem ngo ibismi nda hondobur, Paol sob kam kam bu lurukl hasmi nda wakl nao li bao waesmisa. ³³ Ngo tomb ami maomb bo haraoklao aol aondao ndam Paol ngo lurukl hasmi ndal po Paol men habur kisaon, obun ami nda baeben bor inim aol ngo sen ya ukl kabom ki munu tanga paklaob kisesa. Ngub kobur obum tenaol aondao ngo hasmi nda baeben bor kakl, Aol ngo obu aeb e? Obum asub baonaob ko? ne misesa.* ³⁴ Ngub kisaol tenaol aondao ngo hasmi baebenon mendborom angal haru kao kao bubuk angal tangar ub kismisa. Ngub bismi tomb mendborom di mbinim angal haru kao kao was bubuk, mbinim armend sisao was kao kao bu angal erer andub ora kismil, ami maomb bo haraoklao aol ndam ngon te pangokl buwabur kisaon, obum ami baeben bor aol ngo nao ami semon maomb bo haroklmao anda yu ngon kemi yin puklub kisesa. ³⁵⁻³⁶ Ngub kisaol mbinim mbini ami semon and hanom to bam yin yin bi ngo hasao ndan Paol kemi yin pismi tomb, tenaol andub ora ngo dengeb dengeb kao mba hasmi nda baebenom ko homo sob aondao bu ora birbi koba taol mi obo, angal aondao bu ora kobur kakl, Obu pe paen lib ora kismil, mbinim Paol ngub luklemi ko ami ngo baebenom obu kem bor

* **21:33:** Bis 20:23

menyabur, and to bam yin yin bi ngon taokl yin pismisa.*

Paolom Nju sem bor obun te pangen kao dund bisao o

³⁷ Ngo tomb mbinim Paol obu mbini ami semon maomb bo haroklme anda ngon taokl hondakl-bur bismil, Paolom ami maomb bo haraoklao aol aondao ngo bor Ngirik angal kobur kakl, Nim nje bor angal kang mend kao njun be? kisesa. Ngub kisaol ami semon maomb bo haraoklao aol ndam kakl, Wao. Nje di Ngirik angal pange sene ka. ³⁸ Nje Isib aol ngo nao ami sem bor saond bu njuklbur, obun saond bimi aol is 4,000 andub ora su tenaol nao biri bor kemi pisao nda inj sene ye? kisesa.* ³⁹ Ngub kisaol Paolom obu bor kakl, Inj ka. Ni Nju sem ora hael, ni su Silisiya aol ora yaol, ninao su and lobokl lobokl aondao Tasas yao. Ni su and lobokl lobokl aondao ngo bor hakl obowao ngao, nim tenaol hambun bor angal kang mend kao kalon be? ko kao deb deb bisesa. ⁴⁰ Ngo tomb ami sem maomb bo haraoklao aol ndam ebe kao kal kisaol, Paol obu hanom to bam yin yin bi ngon yu mandaem and tiriyao kombae ngol teka habur, tenaol hambunom henden ko obun ki menyaesesa. Ngub bisaol hondobur mbini hambunom angal nao ke kur kao mbakl pobur sub ora hasmi tomb, obum mbini bor Hiburu angal kobur kakl,

22

¹ Nao aorao haeme hakl o, inim ni bor angal ngo

* **21:35-36:** Luk 23:18; Bis 22:22 * **21:38:** Bis 5:36-37

kaemndan waki kao njun ub pangoklaob kisesa.
² Obum angal ngo kisao o mbini Hiburu semon angal kobur kisaol pangobur, mbinim angal kang ora di nao ke sub ora pango hasmil, Paolom mbini bor kakl, ³ Ni Nju sem ora hae ol ninao su Silisiyan su and lobokl lobokl Tasas bor nao amom ni marisao o, ni sukul su enjo ngo bor aol Kameliyelom ora buwalisaol, ni su Njurusalem ngo bor ora and sowao. Ngub buwaol naon ab sumb wil baebenom man hambun sao kismi ub aol ngom el mend nao baondib mini ni oborob ora buwalisaol, nim di ini ngo hayem haklom ngubi tomb naom Ngaoron manom ke wiyao ub bukmao ora ko nen sabeyem ub ngub nen sabowao ora.* ⁴ Ngub nen sabobur kowaon nim mbini tenaol mendbor ni ngubi tomb Aorao Aondaon hareron poklbur hae ub hasmi baeben di lu bowes bubur, ten di aol di hambun men pae po kalabus mao pala hawao ora.* ⁵ Nim heneng ora ngub buwaol nim ngo kakl ub naon baolum aol wesmbao aondaon oram di, nao Nju semon kansol baeben hambun di, mbini ngo baebenom heneng ora le ko ora hendeyem. Mbini ngo baebenom naon haeme Nju sem mendbor Damaskas paolismi baeben kalaebe ko bas mend waeb bu njismil, bas ngo bor waeb bismi ub mbinim nim su Damaskas ngo bor tenaol Aorao Aondaon hareron poklbur hasmi baeben men ha, hankab ha bara waki Njurusalem bor ke henden men pae obon ko bas ngo njismil, nim mbini men haki powao ora ko Paolom ngub kisesa.

* **22:3:** Bis 5:34; Oro 10:2 * **22:4:** Bis 8:3; Bis 22:19

Paolom obu kone baol minisao on arman kisao
o

⁶ Paolom ngub kobur kakl, Nim ngub pobur kowaon Damaskas poklbur aond hora haklu ora nda tomb su Damaskas and lobokl lobokl aondao ngon teb so sao wen harerol pukl hawaol, bao aondao ora mend yu saohar bor hakl obobur, ni mao tukun sabur bu akol bisao ora. ⁷ Ngub bisaol nim sul komb hakl po tibabur, dombes u mba habur angal mend kisaol pangowao tomb ngo angal kisao ndam kakl, Sol o Sol o, njem ni asub ko lu bowes bu ke mao handaril kisaol pangowao. ⁸ Ngub kisaol nim obu bor ngub ko san luwao. Aorao o nao Aorao Aondao ka, nje aeb balem? kowaol, obum ni bor wakl kakl, Ni njem ngo lu bowes bu ke mao handarili nda, Nasarer Njises ora hae kisao. ⁹ Ngo tomb aol mendbor ni daol haru pibismao baebenom bao ngo ibisao ub non hindismi o, ni bor angal ngo kao njisaol pangowao ub mbinim nao pangismi. ¹⁰ Ngo tomb nim obu bor ngub kowao. Aorao Aondao o nim asub buklwaob? kowaol, Aorao Aondaom ni bor kakl, Nje penar bu tekaklbir su Damaskas and lobokl lobokl aondao abo ngo bor pu ora. Ngub poklesi tomb nim mbes njem ninao kongon hambun sao benin ko man man buwao ub aol mondom nje kao njuklaong, pu ora kisao. ¹¹ Ngub kisaol nim teka pewao tomb bao aondao ora ngo ibisao o hondowao ndam, nao el bor maong maong bubur kho sisaol menjao menjao hend heneng bukl buwawaol, mbini aol ngo ni daol nao haru pibismao nda baebenom ninao ki kabol Damaskas bor men pae pismi.

¹² Ngo tomb su Damaskas ngo bor aol is mend obun imbi Ananayas hasaol, obum nao Nju semon man hem aondao ora ko men hakol bu hasaol, mbini Nju sem su Damaskas paolismi baeben hambunom di obu aol ebe ora hae ko nen sabismi o sisesa. ¹³ Ngub nen sabismil aol ngom ni u mba hawao ndal teb so obo habur ni bor kakl, Sol o nao haeme o, njen el abo wakl ebe sang, osisao hend heneng bi kisao tomb nim osisao penar bu ora hend heneng bubur, nim aol ngo obu di oborob ora hondowao. ¹⁴ Ngo tomb obum ni bor ngub kisao. Naon ab sumb wil baebenon Aorao Ngaorom obun kone bor njem ngo sao ngo sao benin ko nen sabeyao ub di, njem ora nen sobenin ko nje bember ha haen kobur, njem obun Oborob Biyao Aol nda di njen elom hendenin ngo muwalene o ka. Ngub ngo bene ol njem obun mbib ora ngo kao njenel pangae ub di ¹⁵ njem elom handae ub di, tenaol hambunom pangen lesi ko kao njisao ora. ¹⁶ Obum ngub kobur ni bor wakl kakl, Njem pong nao li ngubi tomb nje penar bu teka peyobur, njen kone bor khorob bisi sao wiyao o wes wes laen ub njem Njises obul hul ha habur lesin, obu bor kao kalo mbabtas bi ora kisao ko Paolom ngub kisesa.*

Paolom Tenaol Sem Tangar bor angal bib kao kalisao on arman kisao o

¹⁷ Paolom ngub kobur kakl, Ni wakl Nju-rusalem bokeyobur Ngaor Hen Moroklme Anda bor hondabur, Ngaor bor kao kalowao tomb nim obanda bor sao ¹⁸ Aorao Aondao obu hondowao ora. Ngub hondowaol obum ni bor kakl, Njem

* 22:16: Bis 2:21

ni hondobur tenaol enjo ngo bor bereyem hakl bor ngo kao kalel ub mbinim makl homobur nao pangokleming, nje ngubi tomb penar bu ora su Njurusalem ngo tuwaklbir pu ora kisao.* ¹⁹ Ngub kisaol nim obu bor kakl, Nao Aorao Aondao o, nim mbes Nju semon man pangoklme anda baebenon honda was bubur, tenaol njel hul ha hasmi baeben lu bowes bu kalabus men pae powao ub Njurusalem bor paoleyem baebenom ora hendeyem.* ²⁰ Mende di mbes mbinim njen angal bib ebe ngo kao kalo hasao aol Sitiben obu pe paen lismi tomb nim di mbini bisur bu, mbini aol ngo obu pe paen lismi baebenon lab lab di ngo sao hakl mu manaka habur, nao kone bor di aol ngo oborob lereklem ko nen sabowao ub mbini hambunom di ora hindismi ko kao kalowao. Ngub kowao o* ²¹ Aorao Aondaom ni bor kakl, Nje su enderae ora Tenaol Sem Tangaron su bor penin lowaong, nje pu ora kisao ko Paolom ngub kisesa.*

²² Ngo tomb pibnao Paolom ngo kisao ub tenaolom oborob ora pango hasmi o, mabor Tenaol Sem Tangaron imbi kisao tomb mbinim erer ko angal aondao bu ora kobur kakl, Aol ngubi su ngol nao haklaong, obu pe paen lu tuwaklaob ora, pen ngubi tomb lib ora kismisa.*

²³ Ngub kobur kismim mbinim ko homo angal erer aondao bu ora ko kaong lubur, mbinim lab lab osisao hakl yu kem bor men yakl yakl po, su huni hakl yu kem bor khorob ora karu

* **22:18:** Bis 9:29-30 * **22:19:** Bis 8:3; Bis 26:9-11 * **22:20:** Bis 8:1 * **22:21:** Bis 9:15; Bis 13:2 * **22:22:** Bis 21:36

tu yaesmisa. ²⁴ Ngub bismil Orom semon ami maomb bo haraoklao aol aondao ndam obun ami aol mendbor bor kakl, Inim aol Paol ke ngo andaon kemi pobur lemin, obum nim ngo sao ora buwaol Nju semom ko homo angal erer aondao bu ora keyem ko te kao paen ub heb yam lam lam bubur ne mib kisesa. ²⁵ Ngub kisaol mbinim Paol ngub heb yam luklbur ki aongao kab tanga pa wismi tomb Paolom ami maomb bo haroklme aol ngo haklon is mend bor kakl, Inim howes mbes nao kao hae tomb Orom tenaol mend heb ya kuwinjom bao lib se hayem be? Aoh, Orom semon manom ngub bibaebe ke wiyao be? kisesa.* ²⁶ Ngub kisaol ami ndam angal ngo pangobur, ami maomb bo haraoklao aol aondao nda po kao kalobur kakl, Aol ngo obu Orom sem seneng, njem obu bor asub ora bel bo? kisesa. ²⁷ Ngub kisaol ami maomb bo haraoklao aol aondao ndam Paol bor obo ne mubur kakl, Nje Orom aol ora hael be? Njem ni kao nji ora kisaol, Paolom e kisesa. ²⁸ Ngub kisaol ami maomb bo haraoklao aol aondao ndam burir biyubur kakl, Nim mone so andubom ora ni Orom sem kond baklbur sokl buwaol ni Orom sem hae kisao o, Paolom kakl, Ni non ngub inj, Orom sem mondom ora ni marisao kisesa. ²⁹ Ngub kisaol mbini ami ngo Paol obu bor njem bae saon te kao pa ko luklbur bismi nda baebenom penar bu ora pakl homo kuwik mismil, ami maomb bo haraoklao aol aondao ndam di Paol obu Orom sem sene nao hende, obu heb yam luklbur ki aongao tanga pawe ko pangobur pakl aondao ora himisesa.*

* 22:25: Bis 16:37 * 22:29: Bis 16:38

Paol Nju semon kansol baebenon el sol teka hasao o

³⁰ Ngo tomb Orom semon ami maomb bo haraoklao aol aondao ndam Paol obum khorob asao ora baonaol hondobur, Nju semom obu bor ko homo angal aondao bu ngub kaemib ko hondoklbur obum ekeram nan Paolon kil hankab hasao nda hakl kolo tuwabur, Nju semon baolum aol aondao baeben di mbinin kansol baeben di mbini hambun ora obo kiril mba baoraoklaob kobur, obum Paol kemi inin po mbinin el so oral teka haen kisesa.

23

¹ Ngo tomb Paolom kansol ngo birismi baeben buriyab ora hondo bondokl habur kakl, Nao haeme hakl o, mbes di ngubi tomb di ni Ngaorom hend ha haen was haruklul, nao kone bor nim khorob buwao sao mend nao mao bembera hae ol, nao kone bor sisab bin was haruklu kisesa.*

² Ngub kisaol Nju semon baolum aol wesmbao aondao oram aol mend bor Paol hasaol teb so birismi baeben bor, aol abo ngo kakl hae on ne bor ki hobaom lib kisesa.* ³ Ngub kisaol Paolom aol ngo obu bor kakl, Songolol aol hobao ngo e,

njem nim man hul hae ko nen sabobur ni ora te mao sara howes lesi on berel o, njem ora man ngo hul habur ni ki hobaom lib kal as balem? Pangal.

Ngaorom nje ora luklao kisesa.* ⁴ Ngub kisaol aol ngo Paol hasao teb sol sao birismi baebenom Paol bor kakl, Wao. Njem Ngaoron baolum aol wesmbao aondao ora abo taolu lilil as? kismisa.

* **23:1:** Bis 24:16 * **23:2:** Njo 18:22-23 * **23:3:** Mat 23:27

⁵ Ngub kismil Paolom mbini bor waki kaki, Nao haeme haki o, Ngaoron mbuk waebom ke wiyao ub

Njem njen semon maomb bo haraoklao aol bor Maobowa angal nao bibi

ke wiyao o, nim aol ngo obu baolum aol wesmbao aondao ora hae ko nao hendebur ora kowe kisesa.

⁶ Ngo tomb kansol ngo birismi baebenon mendbor Peresi sem birismi o mendbor di Sarusi sem birismisa. Ngub birismil hondobur Paolom mbini hambun bor buriyab ora kobur kaki, Nao haeme haki o, ni ninao ab Peresi aol ora sisaol ni di Peresi aol ora hae. Ngub hae ol nim Peresi semom nen saboklme nda ub nao kone bor di tenaol heme heneng ora waki enjoklemi ko nen sobaki ol, nim ngub tenaol hambun enjoklemi ko kao kalo haruklul mbinim ni ngon ora ngo te mao sara howes kokl obaemi o kisesa.* ⁷ Ngub kisaol Peresi sem hesa Sarusi sem ngo birismi nda baeben kabom angal ngo pangobur penar bu ora ab saond bi bi bubur, mbinin kone bor ti tom kab armend sisao nen sab sab bu taol bu kobaesmisa.

⁸ Mbini Sarusi semom tenaol pe paklemi o di waki nao enjoklemi ora, angal mini wesao di nao hae o baehaemen lomel, tenaolon wesao di nao hayao o kakla lome ko nen sabismisa. Ngub nen sabismi o Peresi semom non ngo sao baeben heneng ora yao ko nen sabo hasmil, mbinin kone bor ngon ora sem kab bu taol bu kobaesmisa.*

⁹ Ngub taol bu kobabur mbinim angal aondao bu ora kismil, Peresi semon man buwaloklme aol mendborom Sarusi sem bor buriyab ora ab saond

* **23:6:** Bis 4:2; Bis 24:15; Bis 24:21; Bis 26:5 * **23:8:** Mat 22:23

bu kalobur kabl, Aol ngom khorob sao menjao nao biseng, obun kone bor angal mini wesao mondom be? wesao tangar mondom obun kone bor kao kaleyao ub laob ko naom nao hendeyom kismisa.* ¹⁰ Ngub kismil mbinim angal aondao bu ora kao kao bu khorob ora ab saond bismil hondobur, ami semon maomb bo haraoklao aol ndam mbinim Paol kumbirir munu munu baklu bowes buklemi ko nen sabisesa. Ngub nen sabo pakl homobur kisaon obun ami nda baeben bor kabl, Mbinim aol Paol ngo arer bu ab saond bu mba hayem ngao, inim obu wakl men habur nao ami semon maomb bo haroklmao anda yu ngon men pae yin puklub kisaol, mbinim ngub bismisa.

¹¹ Ngo tomb somna Aorao Aondaom Paol birisaol obobur kabl, Njem ni hindisi ub kowes nao bi, Njurusalem enjo ngon tenaol hambunom pangen kao kalaenda ub njem su Orom bor di ngub kao kaloklesing, njem njen kone bor hul ha saor peyo ora haebe ko Aorao Aondaom ngub kisesa.*

Nju semom Paol pe paen lemin ora ko karismi
o

¹² Ngo tomb ekerana Nju sem mendborom bombor mendel kiril mba burubur Paol obu pe paen lemin ora ko kar mba habur kabl, Naom Paol obu nao li haen oran ne no ib di nao nemin ora ko mao kismisa. ¹³ Ngub mao kobur kismil aol andub ora supu kab kab hor kab di hor tebo nan on mendbor di mbini ngub baebenom ora karismisa. ¹⁴ Mbinim ngub kar peyaoklbir

* **23:9:** Bis 25:25 * **23:11:** Bis 18:9; Bis 19:21; Bis 27:24; Bis 28:16-23

kismin Nju semon baolum aol aondao baeben hesa mbinin maomb bo haroklme aol, aol kon wi baeben kab birismil pobur kakl, Naom aol Paol ke ngo pe paen lemin ora ko mao kho ora mend komaol, naom obu ngub nao li haen oran ne no ib di nao noklmao ora kismisa. ¹⁵ Ngub kobur kakl, Ini ngo baeben di naon kansol baeben di ini ngo baeben hambunom, Paol obu bor wakl angal ngo kandan oborob ora ne muklbur ke non bubur, ami semon maomb bo haraoklao aol aondao nda bor Paol obum angal ndan wakl oborob ora kao dund bin kemi ebebe lowaebe. Inim ngub buklemi tomb naom su harerol mupango maomb bo burubur, obu enjo ngo ini buruklemil nao ebe haen bao pe paen men ha luklmao ora kismisa.*

¹⁶ Ngub kismi o Paolon mbaolin isi is mondom mbinim ngo karismi nda ub pangobur, obum ami sem haroklme anda ndan hondabur mbinim nje bor ngub kaem ko Paol kao kalisesa. ¹⁷ Ngub kisaol Paolom ami maomb bo haraoklao aol is mend ib kobur kakl, Nas ngom ami sem maomb bo haraoklao aol aondao nda bor angal mend kao kaloklaong, njem obu aol aondao ngo bereyaol kemi pu ora kisesa. ¹⁸ Ngub kisaol ami maomb bo haraoklao aol ndam, mbini ami hambun maomb bo haraoklao aol aondao birisao bor nas ngo kemi pobur kakl, Aol Paol ke mend paokl poklao ko hend hakol bu maomb bo harum ndam, ni ib kobur ni bor nas ngom ami maomb bo haraoklao aol aondao bor menjao kao kaloklaong kemi pu ko kao njaonaol, kemi ubukl kisesa.

¹⁹ Ngub kisaol aol aondao ndam nas ngon kil

* 23:15: Bis 25:3

sub solo maon nan men pae po, njem ni hungum ora kao nji ko ne mubur kakl, Njem ni bor angal asao ora lesib? kisesa. ²⁰ Ngub kisaol nas ndam obu bor kakl, Nju semom Paol lemin ko ngub ora karaem. Eker a mbinin kansol baebenom kakla, Paol obun angal ndan wakl oborob ora ne muklbur ke non bubur, nje bor Paol obu nao kansol baeben bereyom ol kemi inin ib kemin ko kar parim. ²¹ Ngub kaem ngao njem mbinin angal ngo lemi ub nao pangaebe ora. Mbini ngo baebenon aol mendbor andub ora, supu kab kab hor kabol hor tebo nan on mendbor di mbini ngub baeben oram, Paol obu kansol baeben buruklemil nao ebe haen harerol maomb bo burubur lemin ora. Aoh, obu nao li haen oran naom ne no ib di nao nemin ko mao kaemi ora. Mbinim ngub baemil ngubi tomb oran njem mbinin angal pango Paol obu kemi ibil be? nao ibil ko hondoklbur hayem kisesa. ²² Nas ndam ngub kisaol ami sem maomb bo haraoklao aol aondao ndam nas nda bor njen anda pu kobur kakl, njem ni bor ngo kao njiril saon mondom pangen lesi hendaebe ora kisesa.

Mbinim Paol su Sisari bor kemi pismi o

²³ Ngo tomb ami sem maomb bo haraoklao aol aondao ndam, ami aol maomb bo haroklbe aol is kab mend ubuklub kobur kakl, Ibim ami aol supu hakl hakl hor tobon kab mend di, some hoson mesaol boroklme aol supu hakl hakl hor tebol hor maoklao nan on tobon kab mend di, mbini ami aol tom monoklme nda baebenon supu hakl hakl hor tobon kab mend di, ini ngub baeben oran embi nend lao tomb somna su Sisari peklemin ub

man man bibaebe. ²⁴ Mend di some hos mendbor aol Paol ke nda obu buruklao o di man man bakabur, inim obu oborob ora maeb ha Orom semon maomb bo haraoklao aol aondao Pilikis buruklao kemi puklwaebe kisesa. ²⁵ Ngub kobur kisaon ami sem maomb bo haraoklao aol aondao ndam bas mend ngub waeb bu pen kisesa.

²⁶ Aol aondao Pilikis o, nje Orom semon kabman maomb bo haraoklao aol aondao ora hael o bor, ni aol Koloriyas Lisiyasom nje bor bas ngo waeb bu eben kobur, nim njen kone bor sub tibaen as ko haebe kakl ka. ²⁷ Nim bas ngo eben kakl ub non Nju semom aol ngo pe paen luklbur men hasmi o, ni di nao ami sem mendborom aol ngo obu Orom sem hae ke pangobur, naom obu nao luklemi ora kobur kur mismao ora.* ²⁸ Ngub bubur kismaon Nju semom ou te asaon was mao bemberabur lukl baemib ko hondoklbur, nim aol ngo mbinin kansol baeben birismi bor kemi inin powao ora.* ²⁹ Ngub buwao o naom aol ngo obu kalabus mao pala pe paen lib se oran khorob menjao nao binbur o, mbinin manon ora kao kao bubur obu baehaemen te mao saraesmil hondowao ora.* ³⁰ Ngub bismil hondowao o, nim ngubi tomb mbini Nju sem ngo baebenom obu karu luklbur bereyem ke angal mend pangobur, aol ngo obu nje hael ol penar bu ora ngo eben kakl ong, mbini aol ngo obu bor te mao sara howes kokl bismi baeben bor abo ngo nje berel ol howes kokl puklub ko kao kalowaol, ngub njel howes obo lemil mbinim obu asaon ora howes lem ko ebe hondoklesi ora. Ami semon maomb

* **23:27:** Bis 21:30-33; Bis 22:25-27

* **23:28:** Bis 22:30

* **23:29:** Bis 18:14-15

bo haraoklao aol aondao ndam bas ngub waeb bu pen kisesa.*

³¹ Ngo tomb ami nda baebenom mbini ami sem maomb bo haraoklao aol aondao ndam bibaebe kisaol nda ub, bao somna ngon was Paol obu oborob ora maeb ha kemi pobur kismim mbinim su Andipatis po pindib paesmisa. ³² Ngub bubur kismim ekerana nan bao bisao tomb mbini ngo aongaon was pismi nda baebenom su Andipatis ngol walaklbir wakl mbinin anda bokesmisa. Ngub bismi tomb mbini aol ngo some hoson mesaol baoraokl pismi nda baebenom ora, Paol obu su Sisari bor kemi po mao barakl pismisa. ³³ Ngub pobur kismim mbinim su and lobokl lobokl aondao Sisari ngo po pindib pabur, bas nda di Orom semon kabman maomb bo haraoklao aol aondao ngo nda kalobur, Paol di njem obu maeb haebe ko obu birisaol mao hasmisa. ³⁴ Ngo tomb Orom semon maomb bo haraoklao aol aondao ngom bas ngo bor wisao ub hondobur Paol bor kakl, Nje su abor aol yaob? kisaol Paolom kakl, Ni Silisiya aol yao kisesa. ³⁵ Ngub kisaol obum Paol bor wakl kakl, Nim mbini aol ngo nje te mao sarabur howes kismi baeben oboklemi tomb ora njem bisi saon te kenin pangoklwao kisesa. Ngub kobur kisaon obun kongon bimi aol baeben bor kakl, Inim Paol obu aol wesmbao Herorom maomb bo hasao anda aondao ngon mao palabur, obu paokl nao pen ub oborob ora maomb bo haklaob kisesa.

24

Nju semom Paol te mao sara kowes kismi o

* 23:30: Bis 24:5-8

¹ Mabor bao hor su oran pibi hasao tomb aol Ananayas obu Nju semon baolum aol wesmbao aondao ora hasao o di, Nju semon maomb bo haroklme aol, aol kon wi baebenon mendbor di, aol is mend obun imbi Tetalas obu howes ko angal oborob ora lao aol hasaol mbinim kokl bismi sao baeben obum ken ko aol ngo obu di, ngo baeben su Sisari bor inin pismisa. Ngub pobur kismin mbinim Orom semon maomb bo haraoklao aol Pilikis nda birisaol pobur, Paol bor howes lemi on kao kalismisa. ² Ngub bismil kabman maomb bo haraoklao aol ndam aol Paol kor bu ib kisaol ibisao tomb, aol Tetalas ngo obu howes oborob lao aol ndam Paol bor kakla kao beya te mao sarabur kakl, Nao aol nda Pilikis o, njem nao Nju sem naon su bor oborob ora baoraomun ko oborob ora kone kimb bu maomb bo habur, njem naon menjao menjao mbes kho so bowes bisao sao hakl di wakl mao ebe sa, njem nao oborob ora maomb bo harili ndal mondom nao bor saond di nao bun nJOROKLmel, naom hor hambunon turi was homo oborob ora boroklmao nda ka. ³ Njem nao bor oborob ngub was bisur bili ndal, njem nao bor hambun sao oborob was ngo bili nda ub nao tenaol su hambun bor paoleyom baebenom nje turi aondao ora homobur, nje bor tengiyu kao ha was hayom. ⁴ Aoh, heneng ora ngub turi aondao ora hemeyom o, njen tangar sao bukl bi hakl ol naom angal andub sao ko nje nao men ndiklmaong, naom nje bor angal kang el bombor ora mend kao njaomun ub njem nao hond homo pangaebe ora ko taeki kobur kao deb deb bisesa. ⁵ Obum ngub bubur kakl, Aol Paol ngom nao

Nju sem paoloklmao su baeben hambun bor ko homo ab saond mao ba ba bu, khorob sao was and mao sa, tenaol hambunon kone bor sukl sukl mao ba, sob mao kam akol bu haraoklao ora. Ngub bubur obu nao Nju sem hambun o sem abo sem ko tuma bara win lome semon imbi Nasarer sem lomel, obu mbini ngo baebenon aol aondao ora habur, obum khorob was bu haraoklaol hendemao ora.* ⁶ Mende di aol ngom naon Ngaor Hen Moroklme Anda kho mao sa dol mao haklbur bisaol, naom obu bor howes koklbur men hasmao ora. Naom ngub men habur naon man ke wiyao ub obu ebe te mao sara howes lomao ko nen sabismao o,* ⁷ ami semon maomb bo haraoklao aol aondao Lisiyas ke ndam buri palobur, naom aol ngo munu birismao o obo kur mi pisao ora. ⁸ Ami maomb bo haraoklao aol ngom ngub bubur kisaon nao aol ngo obu te mao sara howes kokl bumao baeben bor, njen ne ora hondokl puklub kaonaol ngo obome o ka. Ngub baonaong njen mbib aol ngo ne muklesi tomb di njem ebe te mao bembera hondoklesil, naom obum biyao saon o te mao sararumnda ub obum di nje kao njuklao ko aol Tetalasom ngub kisesa. ⁹ Ngub kisaol Nju sem ngo birismi baebenom di aol ngom heneng le ko kereyaokl kereyaokl bombobur, mbini hambunom Paol bor te mao saraesmisa.

Paolom mbinin angal ngon ko san lubur Pilikis kao kalisao o

¹⁰ Ngo tomb Orom semon maomb bo haraoklao aol aondao ndam Paol bor njen angal lesi sao di

* 24:5: Bis 17:6 * 24:6: Bis 21:28-30

kao ko el pun diriyaesaol, Paolom mbinin angal ndan ko san lubur kakl, Njem su ngo bor karasmas andub oborob ora maomb bo habur mbini ngo baebenom njel howes lome ub njem oborob ora mao bembera handale ndal, nim turi aondao ora homobur mbinin angal ngon ko san lurukl ngao, pangaebe. ¹¹ Aoh, nim nje bor ngo kao njuklwao ub njem tenaol mendbor ne muklesi tomb di nim heneng ora kene ko ebe hondoklesi. Ngubi tomb bao hor duteb be? menjao pibi harob ngao, nim Ngaor bor kao kaloklbur Njurusalem bor yin powao.* ¹² Ngub powao o nim Ngaor Hen Moroklme Anda ngo bor mendel kab mend per ab saond bu menjao bi hawao dim mondom nao hindismi ora. Aoh, mend di nim Ngaor Hen Moroklme Anda bor di, mbinin man pangoklme anda baeben bor di, mbinin and lobokl lobokl ngo baeben hambun bor di, sob mao ka khorob ngub buwao sao mend mondom nao hindisao ora. ¹³ Mend di mbinim ni bor ngo te mao sarabur ngo kaemnda ub njem angal ngo heneng ora kaemi ko nen sobenin ko di, mondom ngon te bombor sao ora mend nao mu uklao ora. ¹⁴ Aoh, ngub mondom nao lao o nim bombor sao mend biyu ub non nje bao kao njun ka. Mbinim ni bor naon sem bor tom kab bu tuma kobaen keyao kaemnda ub non, nim heneng biyu ora. Heneng ora nim di mbini ngo baebenom nen saboklme ub Mosesom man hambun sao kisao sao di, Ngaoron man mini aol baebenom mbuk waeb bor waeb wismi ub di, ngo baeben hobao sao heneng ora wiyao ko nen sabo men hakol bubur, nim naon ab

* 24:11: Bis 21:17

sumb wil baebenon Aorao nda Ngaor bor kaoya kao ha was haruklu. Ngub bu habur nim Aorao Aondaon hareron poklbur haruklu o, mbinim harer ngon kho nao hobao sao yao lome.* ¹⁵ Aoh, mend di mbini ngo baebenom di heneng buklaol ora ko nen saboklme ub, nim di Ngaorom tenaol oborob bimi baeben di khorob bimi baeben di, ngo baeben hambun ora mao enjaoklao ko nen sobaklo ora.* ¹⁶ Ngub ora nen sobakl ol nim kone ukl bombor ora u oborob dund se ub was bam bam bubur, nim Ngaor hesa tenaol hambun kabom di henden nao kone bor sakl polo kend bibi sao oran menjao nao biyu ora ko Paolom ngub kisesa.*

¹⁷ Ngub kobur kakl, Nim karasmas andub ora mendbor Tenaol Sem Tangaron su bor was bao ha haklbur mabor tenaol menjao nao wi birismi baebenon mone hakl manae, nim Ngaor bor di kao kalo obu bor menjao kaloklbur wakl Nju-rusalem powao ora.* ¹⁸ Ngo tomb nao Nju semom bimao ub nim Ngaor Hen Moroklme Anda bor Ngaor bor kao kaloklbur wes wes lu soweb bi habur hawao tomb mbinim ni hindismi o, ni daol tenaol andub di mend nao haru hasmaol mondom sob mao ka di menjao nao bismi ora.*

¹⁹ Ngub menjao nao bismi o Nju sem mendbor su Esiya hakl obobur ni ngo baebenom ora men hasming, nim khorob menjao buwaol hindismi sin, mbinim ni bor njem ngo sao bili nda ko te mao sara howes kokl obokl baemin ebe ora

* **24:14:** Bis 24:5 * **24:15:** Njo 5:28-29 * **24:16:** Bis 23:1

* **24:17:** Oro 15:25-26; Kal 2:10 * **24:18:** Bis 21:26-27

sokl baonao.* ²⁰ Ngub inj, nim kansol baebenon el sol teka hawao tomb nim khorob buwao sao mend aol ngo hayem baebenom te mao bembera hindismi sin, mbinim nje ebe kao njuklemi. ²¹ Aoh, nim ngo tomb angal bombor ora mend mbini hambun bor buri palobur ngub kowao. Nim tenaol heme baeben Ngaorom heneng ora wakl mao enjaklao ko nen sobaklo ndal, inim ni ngubi tomb ngo te mao sara howes lem o ko kao kalowao ora ko Paolom ngub kisesa.*

²² Ngub kisaol maomb bo haraoklao aol Pilikis ndam mbes Karas tenaol ngo Aorao Aondaon hareron poklbur hasmi baebenom bismi sao oborob ora hondo hasaol, obum mbini bor ebe kam ngao anda puklub ora. Nim angal ngon ami sem maomb bo haraoklao aol aonda Lisiyas oboklao tomb ora oborob lowao kisesa.* ²³ Ngub kobur kisaon aol Pilikisom obun kongon maomb bo haraoklao aol mend ngol hasaol hondobur kakl, Njem aol Paol ke ngo paokl poklao oborob ora maomb bo haebe. Ngub buklesi o obu akol akol bu haen wabur, obun tenaol sangom obu bisur bukl obaem sin, ngub eben menjao nao kaebe kisesa.*

Paolom Pilikis tobakl bor Karas tenaolon te kao dund bisao o

²⁴ Ngo tomb mabor bao hor kab teb mend pibi hasao tomb Pilikis obu obun were Durusila sisaol ten ngo Nju sem sisao o, mbibi tobakl Paol obu paolisao nda bor obobur njem angal mendbor

* **24:19:** 2 Tim 1:15 * **24:21:** Bis 23:6 * **24:22:** Bis 23:26

* **24:23:** Bis 27:3; Bis 28:16; Bis 28:30

kao njukl ib kisaol, Paolom nao Karas tenaolom Eben Ke Aol Njisesol ngub hul ha haroklmao ko te kao dund bisaol pango birisbisa. ²⁵ Mbibim ngub oborob ora pangisbi o Paolom mbibi bor kakl, Ngaorom mabor tenaol khorob bimi baeben hesa oborob bimi baeben kab oborob ora taol bu kobaklaong, ibin mbib hambun sao buklebi sao ibim oborob hondo ora bibaebe. Ngub bubur lebin kone ukl bombor ora u hawlwaebe kisaol, aol Pilikis ngom pakl aondao bu ora homobur kakl, Ebe kam ngao, nje di pu ora. Nim mabor ko kang mend wa sin, nim njen angal ngo kal on wakl pangon kao njukl ib ko kor buklwao kisesa. ²⁶ Ngub kisao o maomb bo haraoklao aol aondao Pilikis ngom obun kone bor nim aol Paol ke ngo obu kalabus hesbeyon ko mone kang mend njen ko nen sabobur, obum ko mend ko mend Paol ib kobur angal ko barab was kisesa.

²⁷ Mabor karasmas ukl kab pibi hasao tomb aol Posiyas Pestasom Orom semon maomb bo haraoklao aol aondao Pilikis ndan akl bu maomb bo hawl oboklbur bisao o sisaol, aol Pilikis ngom Nju semom obu aol ebe ora hae ko nen sabo obu turi hemen ko nen sabobur, Paol ngub bao kalabus paolu haen waesesa.*

25

Paolom Orom semon aol wesmbao aondaol ora howes lowao kisao o

¹ Ngo tomb Orom semon maomb bo haraoklao aol wen pange Pestas ngo obu su Sisari ngo bor pibnao obobur, bao hor teb oran ngo bor bao

* 24:27: Bis 25:9

haklbir obu Njurusalem bor yin pisesa. ²⁻³ Ngub pisaol Nju semon baolum aol aondao baeben di, mbinin maomb bo haroklme aol baeben di, ngo baebenom naom Paol obu sub harerol maomb bo lemin ko kar pabur kismis, mbinim sub bibir aol men korobur mbinim Paol bor mbes howes kismi ndan aol Pestasom pangen kao kalismisa. Ngub kao kalobur obu bor kao deb deb bu saongao noklwao ora ko taeki kobur kakl, Naom Paol obu daol wakl howes kaomun ub obu enjo Njurusalem ngo bor eben kao ora kismisa.* ⁴ Ngub kismil aol aondao Pestas ngom mbinin angal ngon ko san lubur kakl, Aol Paol ke ngo nda obu su Sisari bor maomb bo haroklme o ni su Sisari ngo bor penar bu ora wakl poklbur haeng, ⁵ ni ngo poklwao bor inin maomb bo haroklme aol baeben di nao haru poklmao ebe ora. Ngub poklmao tomb aol ngom khorob sao menjao bisao sin, mbinim obu ngo bor howes lemi ebe ora kisesa.

⁶ Ngo tomb kabman maomb bo haraoklao aol aondao Pestas ngo obu mbini daol haru Njurusalem ngo bor bao hor duklab tobon kab di menjao bao haklbir su Sisari bor inin pisesa. Ngub pobur kisaon ngon ekerana nan obu howes lome anda bor po burubur obum Paol kemi ubuklub kisesa. ⁷ Ngub kisaol Paol obu ibisao tomb Nju sem ngo Njurusalem hakl ibismi nda baebenom Paol hasaol teb so ha akol bubur, obum nao bi sao hakl andub sao ora te mao sarakl engel bu howes kismi o, Paolom khorob bisao saon te oran mondom nao mu paebur baehaemen ora te mao

* **25:2-3:** Bis 23:15; Bis 24:1; Bis 25:15

sarakl engel bismil, aol Pestasom mbinim ngo kismi ub heneng be? kakla lem ko nen sabokl buwaesesa.* ⁸ Ngo tomb Paolom mbinim obu bor ngo te mao saraesmi on ko san lubur kakl, Nim Nju semon man di mend hul nao hawao ora. Aoh, nim Ngaor Hen Moroklme Anda bor di dol mao ha kho mao sa, Orom semon aol wesmbao aondao bor di khorob bu nim khorob sao oran menjao nao buwao ora kisesa.

⁹ Ngub kisao o maomb bo haraoklao aol Pestas ngom Nju semom obu turi homen ko nen sabobur obum Paol bor kakl, Inim howes ngo lem on wakl Njurusalem bor pangon ub nje di yin mbi be? kisesa.*

¹⁰ Ngub kisao o Paolom obu bor kakl, Njem di ora handal ub nim Nju sem bor khorob menjao nao buwaol, ni ngubi tomb Orom semon aol wesmbao aondao oran howes lome anda o bor ora hae ol, mbinim nim buwao sao on te menjao mu paklwao ko pangaem sin ngubi tomb enjo ngol ebe kao paklemi ora. ¹¹ Nim Orom semon man menjao mend hul hawaol ni pe pan lib se hae sin, ngon ebe ka. Ni nao mupange ngo hae ol mbinim ni ebe luklemi. Ngub inj, mbinim ni bor kakla ngo kao beyareklem o sin, mondom ni Nju sem nao men pae po kalaklao ora. Aoh, naom howes ngo laom on wakl Orom semon aol wesmbao aondao oram pangen su Orom bor kokl poklwao ora kisesa. ¹² Ngub kisaol kabman maomb bo haraoklao aol Pestas ngom obun kansol baeben hesa mbes asub bem ko kao kao bu peyobur obum Paol bor wakl kakl, Njem naon aol

* **25:7:** Bis 24:5-6; Bis 24:13 * **25:9:** Bis 24:27

wesmbao aondao ora ngo su Orom bor bereyao om pangen, howes ngon wاكل kokl poklwao kal ub poklesi ebe ora kisesa.

Paolom Akiripa dobakl bor angal kao kalisao o

¹³ Ngo tomb mabor aol wesmbao mende obun imbi Akiripa hesa obun were Benisi kab mbibi ibibil, aol Pestas obu bor njem su Sisari ngo maomb bo hakl obae ub oborob obae ko turi homobur hondokl ibisbisa. ¹⁴ Ngub obobur kisbin mbibi su Sisari ngo bor bao hor kab teb andub sao hasbil, aol Pestasom Paolon arman aol wesmbao ngom pangen kao kalobur kakl, Mbes aol Pilikisom aol is mend kalabus mao palaesao o ngubi tomb di bao hayao ora.* ¹⁵ Ngub bao hayaol nim Njurusalem powao tomb Nju semon baolum aol aondao baeben di mbinin maomb bo haroklme aol, aol kon wi baeben di, ngo baebenom ni bor njem aol ngo ke mao handa ora ko, obu te mao sara howes kismi ora. ¹⁶ Ngub bismil nim mbini bor ngub ko san luwao. Nao Orom semom bimao ub tenaol mendborom aol is mend bor te mao sara howes keme tomb, aol ngo te mao sara howes keme o obu mbinim obu bor howes ngo keme on ko san lu enjol nao haenbur keme tomb, naom aol ngubi baehaemen ke bao nao mao handaroklmao ko kao kalowao. ¹⁷ Ngub kowaol mbini ngo baebenom enjo ngo bor ni obowao bor haru obobur howes kokl ibismil, nim kang mend saor ha nao bi penar bu ora ekerana howes lome anda bor po burubur aol ngo obu kemi ubuklub kowao. ¹⁸ Ngo tomb nao kone bor aol ngo obu te mao sara howes kokl ibismi nda

* **25:14:** Bis 24:27

baebenom, aol ngom khorob aondao bu ora bisao sao menden te mao saraklemi ko nen sabowao ora. ¹⁹ Ngub nen sabowao o baehaemen mbinin man on di aol is mend obun imbi Njises ke mend himisao o, aol Paol ngom obu waki enjaokl po hayao ko harekle sal, ngon di ngo sao hakl on was ab saond bubur howes kismil hondowao kisesa.* ²⁰ Ngub kobur kakl, Ngub bismi o nim angal ngon te nen sabokl buwatur, angal ngon ora mao homakl buwao ora. Ngub bubur kowaon nim aol Paol ke ngo obu bor mbinim nje bor howes ngo lem on, nim waki Njurusalem bor oborob pangon ub nje di mbi be? kowao.* ²¹ Ngub kowao o Paolom angal ngo makl homo inj kobur, njem ni enjo ngo bor ngub bao maomb bo habur, Orom semon aol wesmbao aondao oram nao angal ngon pangen su Orom bor waki howes kokl pon lesi ora kisaol. Ngub kisaol obu mabor Orom semon aol wesmbao aondao nda hayaol pen koklbur, ninao kongon bimi aol baeben bor obu maomb bo haklwaebe kowao ko Pestasom ngub kisesa. ²² Ngub kisaol aol Akiripa ngom Pestas bor kakl, im di aol ngo obun angal pangon ko pangakl kisaol, Pestasom obu bor kakl, Njem eker aol ngon angal ebe pangoklesi ora kisesa.

²³ Ngo tomb eker aol Akiripa hesa obun were ten Benisi kabom ebekone po yaor hakl oborob ora bu haongaoklu ubur, mbibi di ami sem maomb bo haroklme aol baeben di, and lobokl lobokl ngon aol aondao homa sao hasmi baeben di, ngo baeben hambun ora and aondao ngo tenaol hambun obo kiril mba boroklme

* 25:19: Bis 18:15 * 25:20: Bis 25:9

anda ngon honda birismi tomb aol Pestas ngom Paol kemi ubuklub kisaol, mbinim Paol ngub andaon kemi hondaesmisa.* ²⁴ Ngo tomb Pestasom kakl, Aol wesmbao Akiripa o, ini ngo bereyem baeben hambunom pangeklemin angal kang mend kao njun ka. Nju sem enjo ngo bor paoleyem baeben di, Njurusalem paoloklme baeben di, mbini ngo baeben hambunom aol Paol ke ngo hae ol hendeyem o bor te mao sara howes ko mbinim angal buriyab ora kobur, aol ngo obu naon su ngol nao haen pe paen lib ora ko hayem kisesa.* ²⁵ Ngub kobur kakl, Mbini Nju semom ngub ko hayem o nim aol ngo obu pe paen lib se obum khorob bisao sao mend te nao mao bemberawaol, obum obun mbib ni bor mbinim howes ngo kismi on su Orom bor Orom semon aol wesmbao aondao oram pangen waki kokl pon ko kao njisaol, nim obu ngub pen lowao ko nen sabowao ora. ²⁶ Ngub nen sabowao o nim Orom semon aol wesmbao aondao ngo bor bas asub ora waeb bubur Paol bor mini pu lowaob ko nen sabokl buwawaol, nim aol ngo obun angal ini hambunom pangeklemin ko obu ngo kemi obanda ka. Aol wesmbao Akiripa o, nje di ini aeben o bereyem baebenom di aol ngo obum angal lao on, nim naon aol wesmbao aondao nda bor bas waeb bu pen lowao on oran angal bombor men te mao bembera pangemin ora. ²⁷ Aoh, nim naon aol wesmbao aondao ngo hayaol aol kalabus ngubi mend mini puklub lowao o, aol ngo obum khorob ngo sao ora baonaol howes

* **25:23:** Mat 10:18; Mak 13:9 * **25:24:** Bis 22:22; Bis 25:2; Bis 25:7

kaemi ko bas bor te oborob nao waeb bu pen ka sin, nim baehaemen bir bir bi non bi ora soklao ko aol Pestasom ngub kisesa.

26

Paolom obu bor howes kismi on te Akiripa kao kalisao o

¹ Ngo tomb aol Akiripam Paol bor kakl, Njen lesi sao kao ora kisaol, Paolom obun ki menyabur mbinim obu bor te mao sara howes kismi on te ngub kisao. ²⁻³ Aol wesmbao aondao Akiripa o, nao Nju semom bimao sao di, naon kone bor tangar tangar armend sisao nen sab sab bimao ub di, njem naon kone u paoloklmao ub oborob ora hendele ndal, Nju semom ni te mao sara howes ngo kismi on te njem ora pangenin kao njuklwao ub nim turi aondao bu ora homakl ka. Heneng ora njem ngo sao ora hendele ndang, nim njem pangenin kao njun ub oborob ora pangaebe kisesa.

⁴ Paolom ngub kobur kakl, Ni mbes nas kang hawao tomb di, ngubi tomb di, nim ninao su ni and sowao bor ninao sem hesa haru was bao hawao tomb di, mabor ni Njurusalem bor hawao tomb di, nim bu haruklu ub Nju sem hambunom ora hendeme ka. ⁵ Mbinim mbes di nim buwao sao ora hindismi ub, nao Nju semon Peresi semom man hem aondao ora ko haroklmao ub ni di Peresi sem ora yaol, nim di ngub man hem ko men hakol biyul, mbinim kowes nao bi obum ngub biyao ko kao parim sin njem ebe pangoklesi.* ⁶ Mbinim ni ngub

* 26:5: Pil 3:5-6

hendeme o Ngaorom naon ab sumb wil baeben bor tenaol pe paklemi o nim waki mao enjakiwao ko kao kalisaol, nim heneng ngub buklaora ko nen sabobur angal ngol hul ha haruklul, mbinim ngubi tomb ni ngon ora ko homobur te mao sara howes keyem alem.* ⁷ Ngub beyem o Ngaorom tenaol pe paklemi o nim waki mao enjakiwao ko kao kalisaol, obum ngo sao heneng buklaora ko nen sabobur nao Nju sem, sem duteb hambunom hora di somna di obu bor hem ko kao kal ha was hasmi ora. Aol wesmbao aondao o, nim di Ngaorom ngo kisao ub buklaora kobur angal ngol hul ha haruklul, mbini Nju sem ngo baebenom ni ngon ora te mao sara howes kismi ka. ⁸ Wao. Ini Nju sem hayem baebenom asub ko Ngaorom tenaol himismi baeben nao mao enjaeb se hayao ko nen sabeyem balem? ko Paolom ngub kisesa.

⁹ Ngub kobur kakl, Aoh, nim di mbes non Nasarer Njiseson imbi men mbaklbur menjao menjao bukluwao ko nen sabowao ora.* ¹⁰ Ngub nen sabobur nim Njurusalem bor andub sao buwao ora. Ngo tomb mbini Nju semon baolum aol aondao baebenom nim ngub bu han ko mao hasmil, nim Ngaoron sem baeben mukl engel bu kalabus mao pala habur, mendborom mbini ngo baeben pe paen lem kismi tomb nim di turi homobur ngub bem ora ko nen sabowao ora. ¹¹ Nim ngub nen sabobur kowaon hor hambunon mbinin man pangoklme anda baeben hambun bor akol bubur, mbinim Karasol hul ha hasmi ub

* **26:6:** Bis 23:6; Bis 28:20 * **26:9:** Bis 8:3

makl homo tuwaen ko mbini ke mao handawao ora. Nim ngub bubur ko aondao bu ora homobur kowaon su and lobokl lobokl enderae oral wisao baeben bor di, ora taol hakol bu mbini lu bowes buwao ora ko Paolom ngub kisesa.

Paolom obu kone baol minisao on arman kao kalisao o

¹² Ngub kobur kakl, Nju semon baolum aol aondao baebenom nim ngub bun ko mao hasmi ub, nim su and lobokl lobokl aondao Damaskas bor Njisesol hul ha hasmi baeben lu bowes bu ke mao handakl powao ora. ¹³ Aol wesmbao aondao o, nim ngub powao o aond hora haklu ora harer ngon pukl hawao tomb bao aondao bu ora yu heben bor hakl bir ibisaol hondowao tomb, bao ngo bu taokl ibisao ub nar doklao nda ub di men mbae aondao bu ora bu taokl ibisao. Ngub obobur bao ngom ni di aol ngo nao haru pismao baeben di, nao hambun mao tukun sabar bu akol bisao ora. ¹⁴ Ngub bisaol nao hambun sul khorob ora komb hakl po tiba u mba hasmao tomb, mendbor Hiburu angal kobur angal mend kisaol pangowao tomb ngo angal kisao ndam kakl, Sol o Sol o, njem ni asub ko lu bowes bu ke mao handaril balem? Njem njen mbib ko homobur is pond pelel njen aongao lu tukl peyo hael ol, njen mbib ora tanda no hael kisao. ¹⁵ Ngub kisaol nim obu bor ngub kowao, Aorao Aondao o nje aeb balem? kowaol, Aorao Aondaom ni bor kakl, Ni njem ngo lu bowes bu ke mao handarili nda, ni Njises ora hae kisao. ¹⁶ Obum ngub kobur kakl, Nje ninao kowan lao aol hanin ko mao hakl bur bil, njem ngubi tomb ngo handal ub di nim mabor

hendenin muwaloklwao sao hakl di, ngo hakl tenaol hambunom pangen kao kalam akol bu hanin ko kao njukl ubukl ngao, nje pen teka ha ora kisao. ¹⁷ Obum ngub kobur kakl, Njem Tenaol Sem Tangar bor angal bib ebe kao kalokl penin lowao o, mbini Tenaol Sem Tangar ngo baebenom di Isreyel tenaolom di ngo haklon mondom nje luklbur buklemi tomb nim nje bu muklwao ora kisao. ¹⁸ Obum wakl kakl, Seranom mbinin hibi umu bor buri palo maomb bo hayaol mbini em hundur wi bor hayem o, njem wakl mbini el tin ko bao hael eben kenin ko nim nje mbini haemel penin kakl ka. Ngub bi ol mbinim nil hul ha haklemi tomb Seranom mbini ngo buri palo maomb bo hayao ub tuwabur, Ngaorom maeb ha maomb bo hayao bor oboklemil nim mbinin kone bor kho wiyao o kunaklwao ora. Ngub bukwaol mbini ngo baeben di Ngaorom mbini mendbor sablo haen kobur ebe komb bi ora haen kisao baeben hesa ebe maomunu haklemi ko ni kao njisao ora ko Paolom ngub kisesa.*

Paolom obun kongon bam akol bisao on arman kao kalisao o

¹⁹ Paolom ngub kobur kakl, Aol wesmbao Akiripa o, nim yu heben bor hakl ibisao sao ngo ngub hondowaol, nim angal ngo kao njisaol pangowao ub hul nao hawao ora. ²⁰ Ngub inj, nim pibnao oran Damaskas bor kao kalobur mabor Njurusalem bor di, su Njuriya hambun bor di, Tenaol Sem Tangar hasmi bor di, inin kone baol munubur Ngaor hayaol ubuklwaebe ora. Ngub

* **26:18:** Bis 20:32; Ebe 2:2; Kol 1:13

bubur lemin inin kone ka tangar haklemi ub tenaol hambunom henden muwaloklwaebe ko kao kalam akol buwao ora.* ²¹ Nim ngub ora buwaol mbini Nju semom ni ko homo pe pan luklbur Ngaor Hen Moroklme Anda bor men hasmi ora.* ²²⁻²³ Ngub bismi o ngubi tomb di Ngaorom ni bisur bi haen was hae ol, nim mbes ngo hondowao sao ini tenaol homa di dimb di kho ebe hambunom pangeklemin, ngol ngo bao kao njurukl o ka. Aoh, mbes Moses di Ngaoron man mini aol baeben di ngo baebenom ngub kismi. Ngaorom Eben Lao Aol o obu ke hondo pe paklao o, Ngaorom mabor tenaol hambun mao enjaklao ub obu mbes mubao mao sa waktl mao enjaklao ora kismi. Ngaorom ngub mao enjabur laon mbini Nju sem di Tenaol Sem Tangar di Ngaorom ini tenaol hambun ora bu muklbur hayaol, ini hambunon kone bor bao mao baklbur hayao ub muwaloklao ko Ngaoron man mini aolom mbes kismil, nim di angal tangar inj, bombor ngo was ko haruklu ko Paolom ngub kisesa.*

²⁴ Paolom ngub kisaol maomb bo haraoklao aol Pestas ndam Paol bor angal aondao bu ora kobur kakl, Paol o nje he se ora hael. Njem sukul andub ora kisil njem hambun sao ora pangele saom nje he mao saese kisesa. ²⁵ Ngub kisaol Paolom obu bor waktl kakl, Aol aondao Pestas o, nim angal ngo kanda baeben he sobur inj, nim heneng kone kimb bubur ora kakl kisesa. ²⁶ Ngub kobur kisaon obum aol wesmbao nda birisao nan baol munu hondobur kakl, Nim ngo kandisao baeben

* **26:20:** Mat 3:8 * **26:21:** Bis 21:30-31 * **26:22-23:** Luk 24:44-47; 1 Kor 15:20

mupango sao mend bisao bor inj kandal, ngo sao baeben aol wesmbao Akiripa ke ngo obum elom di ora hondo halom di ora pangisao ko pangakl ol, nim ngo sao baeben pakl nao heme obum turi homo pangen ora kanda kisesa.* ²⁷ Ngub kobur kakl, Akiripa o, njem Ngaoron man mini aol baebenom ngo kismi ub heneng kismi ko nen sobal be? Aoh, nim di njem angal ngo heneng ora kismi ko nen sobal ko ora hende kisesa. ²⁸ Ngub kisaol aol wesmbao Akiripa ngom Paol bor kakl, Njem ni penar bu ora Karas aol ora mao haklwao ko nen sobal be? kisesa. ²⁹ Ngub kisaol Paolom obun angal ngon ko san lubur kakl, Njem ngo kal ub non penar bu ngubi tomb sa sin di aoh, ereb sao sa sin di ngon ebe was o, nim ini ninao angal ngo pango bereyem baeben hambun ora inin kone bor ni hae ubi was haen kaebe ko Ngaor bor ngub ora kao deb deb bi ka. Ngub bi o ninao kil hankab ngo ha pa wi ub non ini bor di ngub bin ko nen sabobur inj kakl kisesa. ³⁰ Ngub kisaol Orom semon kabman maomb bo haraoklao aol Pestas ngo obu di, mbinin aol wesmbao Akiripa nda di, aol ngon were ten Benisi di, aol ngo mbini haru birismi nda baeben di mbini hambun teka kaklal saoklbir dera ³¹ Ngub pobur mbini hakl hakl kakl, Aol ngo obu kalabus mao pala pe paen lib se obum khorob bisao sao mend naom nao haondaoklaom kismisa.* ³² Ngub kismil aol wesmbao aonda Akiripam aol Pestas bor kakl, Heneng ora aol ngo obum Orom semon aol wesmbao aonda oram pangen su Orom bor

* **26:26:** Njo 18:20 * **26:31:** Bis 23:29; Bis 25:25

howes ngon waki kokl poklwao nao kokl bisaon,
njem obu ebe anda pu ora kokl bae kisesa.*

27

Paol ib taokaollon su Orom pisao o

¹ Ngo tomb mabor mbinim nao ib taokaollon su Orom pen kemin ko kao pabur kismin, mbinim su Orom on aol wesmbao aondao oran ami sem maomb bo haraoklao aol mend obun imbi Njuliyas sisaol, aol ngo bor njem Paol di kalabus aol mendbor di mbini ngo baeben oborob ora maeb habur su Orom kemi pu kismi.* ² Ngo tomb ib taokaoll mend su Aramitiyam haklbir su Esiya bor ib mare mare nan su and lobokl lobokl wisao baeben bor poklbur pibisaol, nao taokaoll ngon baoraoklbir pismao*. Ngub pismao tomb aol Arisakas obu obun su Maseroniya bor wisao o obun su and lobokl lobokl aondao Tesalonaka sisaol, aol ngo obu di nao haru taokaoll ngon baoraoklbir pismao.* ³ Ngub pobur kismaon ekerana su Siron pindib paesmao tomb ami maomb bo haraoklao aol Njuliyasom Paol hond homobur, su ngol njen tenaol sangom nje bisur bin ub njem mbini ebe hondo akol buklesi ora kisao. Ngub kisaol naom ngub tenaol sango hondo akol bismao tomb Paol obun tenaol sango baeben hambunom ne di osisao obum nao wisao sao hakl di bisur bu kalismi.* ⁴ Ngo tomb nao su ngol haklbir pismao tomb nao pokl pismao nda nan posabsu en obobur, ib taokaoll nda oborob nao pe lao hokl hakl en aeben was bisaol, naom

* **26:32:** Bis 25:11 * **27:1:** Bis 25:12 * **27:2:** Bis 19:29

* **27:3:** Bis 24:23

pokl buwabur su Saparason kakl mende nan posabsu nao ibisao nan pismao. ⁵ Ngub pobur kismaon ib kunja ngon kakl mende ib marel su Silisiya hesa Pambiliya kab wisaol, naom su ngo kab haondaokl haondaokl pibi habur su Lisiya bor wisao baebenon su and lobokl lobokl aondao Mira bor po pindib paesmao. ⁶ Ngub pismao tomb ami maomb bo haraoklao aol ndam ib taokaoll tokl mende su Aleksanda haklbir su Orom poklbur pubukl hasaol hondobur, obum nao taokaoll ngon honda berem kisaol ngub baoraoklbir pismao ora.

⁷ Ngo tomb ngub pismao o taokaoll ngom penar bu nao pe, kekeb kongon buri ora bubur taokaoll ngo minismil, naom bao hor kab teb pobur kismaon mabor su Niras teb sol sao po pindib paesmao ora. Ngub bismao o posabsu aondao bu ora naon el dund so nan en ibisaol pokl buwabur kismaon, naom wakl posabsu nao ibisao nan su Kiriron kakl mende nan kab kab on poklbur su Salmoni teb son pibi hasmao. ⁸ Ngub bubur kismaon ib taokaoll ngom oborob nao pe pokl buwaesaol, mbini taokaoll minismi baebenom kongon buri ora bismil, naom sub ib mare mare sao was taokaoll ngon pismao. Ngub pobur mabor ib taokaoll bao u mbaroklme su menden imbi Baongaoru Ebe Ora kismil, ngo bor po pindib paesmao o su ngo su and lobokl lobokl aondao Lasiya teb so ora bor sisesa.

⁹ Ngo tomb naom ngub ora pokl buwabur kismaon, naom ngo bor was bao hor kab teb andub ora bao hasmao tomb Nju semom mbinin kone u bokeyoklbur boroklme bao hor o di pibi hasao ora. Ngo tomb posabsu aondao bu ora

ubuklao ingi tomb sisaol, Paolom nao ib taokaoll ngo bor birismao nda baeben bor kabl, ¹⁰ Naom ngubi tomb pam sin ib taokaoll ngo di naon osisao ngo mareyom baeben di ora bum haklaol, nao ngo baeben di ora bum haklbur ora poklmao kisao.* ¹¹ Ngub kisao o ami semon maomb bo haraoklao aol ndam, ib taokaoll ngon aorao o hesa taokaoll ngo maonaoklao aol o kabom kisbi ub ora heneng leb ko, mbibin angal ora pangobur Paolom kisao ub heneng le ko nen nao sabisao ora. ¹² Ngo tomb aol ngo baebenon andub mendborom mbinin kone bor naom ngo bor posabsu ingi ngo pibi haen ko bao hondo buruklmao tomb, ib mal waongun pae ngo taokaoll nda wisao o bor oborob nao uklao ko nen sabismi ora. Ngub nen sabobur kismim naom wakl taokaollon honda baoraoklbir su and lobokl lobokl aondao Pinikis pobur lomaon, su Kirir on su and lobokl lobokl aondao Pinikis ngo ib marel wisao o bor, ib mal ebe ora waongunu taokl umu ana bi, posabsu di ib taokaoll el el nao bib se ora mend yao bor posabsu ingi ngo pibi haen bao hondo beremin ub mbi ora kismi.

Ib kunja bor pismi tomb posabsu aondao ora ibisao o

¹³ Ngo tomb popo baoklmend ana nan hakl ibisao o aondao bu ora inj ibisaol hondobur, aol nda baebenom naom o kamnda ub mbi ora kobur kismim, mbinim ib taokaoll nda popo obo ib aondao ngo lu taongul taongul kisao om nao taokl pen ko, ib taokaoll ngon bundur nan kend bi sao mend unu sul wara haen hend ha tu ndiyaesmi

* **27:10:** Bis 27:22

nda, waki muni soki mu taokaoli ndaon u mbakl-
bir su Kirir ngon teb so nan ib mare mare was
pismao. ¹⁴ Ngub pismao tomb mabor posabsu
aondao ora yu nan haki ubuklao posabsu kismil,
aondao bu ora su Kirir ngo nan haki inin ibisao.
¹⁵ Ngo tomb posabsu ngub aondao bu buri ora
ibisao, ib taokaoli nda nao pokl bismao ngo
posabsu ibisao nan baol muni pokl buwabu,
posabsu obo ib wae aondao ngom disao om ngo
taokl pisao ub pen paokl was pismao ora. ¹⁶ Ngo
tomb ngub pobur kismaon su kang menden imbi
Kora kismil, su ngo ib kunja tukun bor wisao
on teb so bor taokl pisaol, su ngon kakl mende
nan pibi hasmao ora. Ngub bismao tomb su ngo
wisao om popo aondao ngo ibisao ub kang mend
manga lao hokl pe sao bisao tomb, naon taokaoli
aondao ngom taokaoli kang mend muni soklo
taokl eben ko yam hend ha mbaesmi o ¹⁷ mbinim
waki buriyab ora yal muni soki mubur kismil,
taokaoli aondao ngon ndaon mu tunda wismi
ora. Ngub bubur kismil ib taokaoli aondao ngo
kaollu bowes nao bin ko, taokaoli ngon hambunol
yam hes tanga mba peb bismi. Ngo tomb nao
su Apirika teb sol ora ngo pilum ko hondobur
kismil, naon ib taokaoli ngo ib mare bor han ib
mu uklao ol lu kiril peyobur kaollu bowes buklaol
ko nen sabobur pakl himismi ora. Ngub pakl
homobur kismil taokaoli ngo posabsu ngub ib
mu hanol nao lu kiril pelen ko, mbinim taokaoli
ndan lab lab barnao, posabsu ib taokaoli penar
bu taokl pen lome sao mend indi mbaesmi o waki
hesokl sowabu, mbinim nao posabsu tangar
maon naon taokl pen waesmil, ngo pisao bor pen

paokl was pismao. ¹⁸ Ngo tomb posabsu aondao ora ibisao ndam aondao bu ora obam obam bu, ib di aondao bu ora lu taonglu taokl en aeben bu, nao ora baol munukl ke ke bisao. Ngub bisaol mbinim ekerana nan taokaoll ngo kend nao bin ko naom osisao aondao ngo marismao nda baeben ib bor maru tuwaesmi ora. ¹⁹ Ngub bubur kismin ngon ekerana nan taokaoll ngon hasao sao baeben di hambun sao ora, mbinin mbib tolu tuwa peb bismi. ²⁰ Ngo tomb hora di somna di bao hor andub ora posabsu ngub aondao bu ora ib ha wi wi bu, ib aondao bu ora lu dengno taokl en aeben bubur nao baol munukl ke ke was bisaol, naom nar di saosolbaem di nao hindismaol, naom nao ebe poklmao saol ko nen nao sabe nao ib ngo bor ora bum haklmao saol ko nen sabismao ora.

²¹ Ngo tomb bao hor andub ora aol hambun ne nao ne paolismi tomb, mabor Paolom aol ngo birismi baeben darukl ol teka peyobur mbini bor kakl, Aol o hakl o, nim ini bor kao njundis ub inim ninao angal pangobur su Kirir bor ib taokaoll ngo hakl bao u mbabur baoklmend bao haem lo bismin, taokaoll ngo di kaollu bowes bu, naon osisao maru tuwarumnda hakl ub di nao bukl bumao ora. ²² Ngub bukl bumao o pangoklaob. Ngubi tomb non ib taokaoll ngo bombor kaollu bowes bu ib ndaon bor bum haklao o, nao ngo baebenon is mend ib nao noklaong, inin kone bor sub tibaen as ko ora boroklwaebe.* ²³ Ni Ngaoron kowan lao aol ora habur nim obu bor kaoya kao kal ha was haruklul, embi somna Ngaor obun angal mini wesaom ni paoluwaol obobur

* **27:22:** Bis 27:10; Bis 27:31

kakl, ²⁴ Paol o nje Orom semon aol wesmbao aondao oran elol po teka haklesing, njem pakl nao homaebe ora. Pangal. Ngaorom nje hond homo bisur buklaol om, aol ngo ib taokaoll ngo bor ini haru bereyem baeben di hambun ora bu muklao ko kao njaonao ora.* ²⁵ Aol o hakl o ngub kao njaonaong, inim pakl nao heme inin kone bor hul ha saor pe ora boroklwaebe. Nim Ngaorol hul ha hayol, obum ni bor ngo kao njaonao ub heneng buklaol ko ni hende ora. ²⁶ Aoh, ngub buklaol o popom ib taokaoll ngo taokl pobur, ib kunja ngon tukun bor su kang mend wiyao o bor lu kiril pelen lao ora ko Paolom ngub kisao.*

²⁷ Ngo tomb posabsu aondao bu ora obo ib aondao lu taongul taongul kisao ndam, ib kunja menden imbi Eriya kismil ib kunja ngon tukun bor bao hor maoklaopun kab oran nao taokl paokl was pisaol, ko mend oran somna undum tuku tomb aol taokaoll ngo minismi baebenom nao su heneng teb so mendel pindib paklmao saol ko mao bemberaesmi ora. ²⁸ Ngub mao bemberabur ib mal kang bu be? aondao bu wiril ko hondoklbur, mbinim kend bi sao mend yam hend ha pabur ib ndaon tunda menger mi hindismi. Ngub menger hindismil ib mal ngon menger is ukl kab kimb bi menger sisaol hindismi o, naom kang mend aeben sao pobur wakl ko mende menger hindismi tomb ib mal ngol kang bu sao wisaol, is ukl bombor aokl bi menger ora sisaol hindismi. ²⁹ Ngub hondobur kismil nao ber beklae ib taokaoll ngo hanol lu

* **27:24:** Bis 23:11 * **27:26:** Bis 28:1

kiril peyo nao luklao ko nen sabo pakl homobur kismín, mbinim taokaoll ngo penar bu nao pen ko taokaoll ngon kung ni nan kend bi sao makl mend yam hend ha tundiya peb bismi. Ngub bubur kismín mbinim bao ora hel penar bu ora bibi o bi ko hem kaokl kaokl was pismi. ³⁰ Ngo tomb aol ib taokaoll ngo minismi nda baebenom taokaoll ngon wil nan di mbinim ngub kend bi sao mendbor hend ha tundiya non bubur, mbinim sub nao maobalakl paokl poklbur kismín, taokaoll aondao ngon ndaon bor ib taokaoll kang men wismi nda dera nan mu derabur ib hu kemol eben hend ha mbaesmi. ³¹ Ngub bismil Paolom ngo bismi ub hend wabur, ami sem maomb bo haraoklao aol aondao nda di ami aol baeben hambun di mbini ngo baeben kao kalobur kakl, Taokaoll monoklme aol ngo baeben ib taokaoll ngo bor nao haru was nao baram sin, ini ngo baeben hambun ora ib no ora bum haklemil, is mend nao bongeyaokl poklemi ora kisao.* ³² Ngub kisaol pangobur ami nda baebenom ib taokaoll monoklme aol ngo baeben ngub paokl poklemi ko, ib taokaoll kang ngo taokaoll aondao on dera nan hend ha mbaesmi nda ya lokl pabur, ib ndaon taokl pen kismi.

³³ Ngo tomb bao buklbur hoklob kebisaol Paolom mbini hambun bor ne naoklaob ora kobur kakl, Inim bao hor maoklaopun kab oran nao ib ngo bor ngo bum hayom o ko nen sabisimim, inin umu yubu oral so win was burubur ne kang ora di nao ne was obo hasumndis ong, ³⁴ ini buri pal mereklemin ub ne naoklaob ora

* **27:31:** Bis 27:22

kisao. Obum ngub kobur kakl, Ini ngo baebenon wesmbao iri kang ukl bombor ora di nao pundi hakl poklaong, inin kone bor sub tibaen as ko ora boroklwaebe ko Paolom ngub kisao.* ³⁵ Obum ngub kao peyobur kisaon palawe pao mend mu munubur tenaol hambunon el sol teka habur, Ngaor bor tengiyu kao peyobur palawe nda konde bara nisao ora.* ³⁶ Ngub bisaol hondobur mbini hambun di wakl hul ha saor beyo, mbinin kone tibaen burubur ne nismi. ³⁷ Ngo tomb nao tenaol taokaoll ngon birismao baeben andub ora is 276 oran birismao ora. ³⁸ Nao ngub baeben oran birismao o mbini hambun ne ebe no tombao habur, ne noklme sao wir il ngon bao wisao baeben hambun ib taokaoll ngo kend nao bin ko ib tukun bor maru tu kobaesmi ora.

Ib taokaoll kaollu bowes bu kho sisao o

³⁹ Ngo tomb nar pol bisaol taokaoll minismi aol nda baebenom su mend wisaol hindismi tomb su ngo ko mend nao hindismi mend sisao o, ib mare ib mal waongun pae ebe mend sisao nan ib mu do debi hae mend wisaol hindismi. Ngub hondobur kismin naom ebe ngub bib sa sin, ib mu ngo bor taokaoll nda po tala pelen kao hondoklmao ko nen sabismi. ⁴⁰ Ngub nen sabobur kismin mbinim kend bi sao hakl mend ib taokaoll ngo penar bu nao pen ko hend ha tundiyaesmi nda baeben, ya pe para peb bu ib ndaon pen waesmi. Ngub bubur kismin ib taokaoll munu baol baol mao karoklme sao ngo, taokaoll ngon mao ha tanga mba hasao ya nda di hesbe paesmi. Ngub

* **27:34:** Mat 10:30 * **27:35:** Mat 15:36; 1 Tim 4:4-5

bubur kismín popom taokaoll ngo su heneng íb mul taokl pen ko, mbinim lab lab barnao popom íb taokaoll taokl pen lome sao mend taokaoll ngon wil nan mao hasmil, íb mare ngo bor penar bu pisao. ⁴¹ Ngub pisao o nao wen su henengol nao pu hae tomb íb mum taokaoll ngon bundur nan lu kiril peyo, taokaoll ngon wil nan íb mu ngo bor kuwis mbabur el el nao bisaol, íb buriyab ora lu taongul taongul kisao ndam taokaoll kungni nan khorob ora dallmbe bowes bisao ora.

⁴² Ngo tomb mbini ami aol pismi nda baebenom mbini hakl hakl kao kao bubur kakl, Mbini kalabus ngo baeben íb suwim bibir paokl poklemi. Ngub nao bin ub hambun pe paen lu tuwaemin ko nen sabo kao kao bismi. ⁴³ Ngub bismi o ami sem maomb bo haraoklao aol ndam Paol hem ko bisur buklwao ko nen sabobur kisaon, mbinim Paol di haru luklemi ko mbinim ngo kismi ub inj ora kobur kakl, Ini mendbor íb suwim bimi baeben mbes íb hu kemol was bongé men sa peb bubur, suwim bu mi po su heneng ol hakl puklub ora. ⁴⁴ Ngub bubur ini mendbor di mama taokaoll ngon dallmbe berae di, is kili ndobokl berae di, ngo sao hakl ol ki pu maonaoklbir sub íbom taokl pen was puklub ora ko ami sem maomb bo haraoklao aol ndam ngub kisao. Ngo tomb nao is mend íb no di menjao nao bi, nao hambun su henengol ebe po pindib paesmao ora.*

28

Mbini su Malla po hasmi o

* **27:44:** Bis 27:22-25

¹ Ngo tomb nao su heneng ngol ngub ebe po pindib paesmao tomb su ngon imbi Malla kismil pangismao. ² Ngo tomb tenaol su ngo bor birismi baebenom nao hond aondao bu ora homo nao bor oborob ora bubur kismil, se kang mend ibisaol nao hub aondao ora himismaol, mbinim nao turi homo heben heben bubur hub sobaomun ko is hakl penar bu harakaesmi. ³ Ngub bismil Paolom di is hare baoklmend hi taokl obobur harisaol, suklumb mend is hare darukl ngo bor birisao om turub homobur kisaon bongeyabur Paolon kil nao hakol bisao. ⁴ Ngub bisaol su ngon tenaol ngo birismi nda baebenom suklumb ngo Paolon kil nao hakol bisao nda hondobur mbini hakl hakl kakl, Aol ngo obu tenaol pe paen laoraoklao aol ora mend sene. Heneng ora aol ngo obu posabsu hesa ib kunja aondao ngo lu taongul taongul ke o kab bor obu nao heme bongeyaokl obandal, Saekil Aolom obu nao haen ko ngo pe paen laoraoklaong, hendemin berem kao kao bismi. ⁵ Ngub kismi o Paolom suklumb ngo isaolao bor tandoklo tu men sa haorisaol, suklumb ngom Paol nisao ndan mung u di menjao nao bisao ora.* ⁶ Ngo tomb mbinim Paol obun toklo ngo suklumbom nisao nda bor di and so, obu sul komb hakl po tiba pe paraokl ko baoklmend bao hondo birismi o, obu ngub pe pa di menjao nao bisao tomb mbinim wakl kone u bokeyobur kakl, Aoh, obu kaoya lome sao ngaor mend sene kao kao bismi.*

⁷ Ngo tomb su kang ngon solo nao pindib pa birismao nan o bor su ngon maomb bo haraoklao

* 28:5: Mak 16:18 * 28:6: Bis 14:11

aol aondao o obun imbi Pabliyas sisaol, aol ngom nao turi homo heben heben bubur obum nao obun anda bor kemi pobur, bao hor teb oran nao bisur bu oborob ora maeb hasao. ⁸ Ngo tomb aol Pabliyas ngo obun ab pob turub bu tombao koll kobur khorob ora himisao o, obun to bor was bao u mba hasaol, Paolom aol ngo u mba hasao bor hondabur obu kim men mba Ngaor bor kao kalisao tomb ebe bao sisao ora. ⁹ Ngub bisao hondobur tenaol su kang ngo bor homo wismi baeben hambun Paol obu hasaol was ibismil, ngo baeben di wاكل enjaokl pu was bismi. ¹⁰ Ngo tomb mbinim nao hond homo oborob ora bisur bismi. Ngub bubur kismim mabor nao ib taokaoll mend sisao bor honda baoraoklbir pismao tomb di, mbinim naon menjao menjao nao wismao sao baeben ib taokaoll ngon ndaon bor wاكل engel bismi.

Mbini su Malla haklbir Orom pismi o

¹¹ Ngo tomb ib taokaoll mend su Aleksanda haklbir ibisao o, posabsu ubuklao ingi ngo pibi haen ko su Malla ngo bor bao u mbabur hondo birismi. Ngub bismi o taokaoll ngon imbi kaoya lome sao ngaor is kab saongowاكل mari kismil, nao mabor ek ukl teb oran pibi hasao tomb taokaoll ngon baoraoklbir pismao ora. ¹² Ngub pobur kismaon su and lobokl lobokl aondao Sarakus pindib pabur, su ngo bor bao hor teb oran bao hasmao. ¹³ Ngub bubur kismaon wاكل su ngol haklbir ib taokaollon was su and lobokl lobokl aondao Erisayam pindib paesmao ora. Ngub bubur kismaon ngon ekerana nan popo ana nan hakl ibisaol, naom bao hor mend oran ib bor

was pam pam bubur, bao hor menden nao su and lobokl lobokl aondao Putoli po pindib paesmao ora. ¹⁴ Ngo tomb su ngo bor ngub po pindib pabur kismaon naom Karas tenaol mendbor ngo bor birismil hindismao tomb, mbinim nao turi homobur bao hor haoklao ora mend nao bao haem ora kismi. Ngub kismil naom ngo kismi ub bao haklbir kismaon, mabor su kab kab aongaon was pobur su and lobokl lobokl aondao Orom po pismao ora. ¹⁵ Ngo tomb Karas tenaol su Orom paolismi baebenom nao obaem ke paongaoklbir kismil, mbini enderael sao hasmi o su Apiyas maker anda teb so, tenaol tiyao ebeme o paoloklme anda ukl teb mend sisao o hasao ol nao hen mu kaomukl ibismi. Paolom mbini ngub ibismil hondobur obun kone bor hul ha saor peyo Ngaor bor kaoya ko tengiyu kisao ora.

Paol obu Orom bor bao hasao o

¹⁶ Ngo tomb nao su and lobokl lobokl aondao Orom ngub pindib paesmao tomb su ngon kaban maomb bo haroklme baebenom Paol obu and ukl mend kalobur kismil, obu paokl poklao ko ami is mend obu maomb bo, obu hesa haru paolu haen kismi ora.*

¹⁷ Mabor bao hor teb oran pibi hasao tomb Paolom Nju sem su ngo bor paolismi baebenom maeb haroklme aol baeben obo kiril mbaklaob kisesa. Ngub kisaol mbini hambun obo kiril mbaesmi tomb obum mbini bor kakl, Nao haeme hakl o, nim nao Nju sem baeben men mbaklbur di, naon ab sumb wil baebenom naon man ngo sao ngo sao bibaebe kismil bu haroklmao nda

* **28:16:** Bis 24:23

ub men mbaklbur di, nim menjao nao buwao ora. Ngub menjao nao buwao o mbinim ni Nju-rusalem bor men habur kismim, howes koklbur Orom sem men pae po kalismi ora.* ¹⁸ Ngub bismil Orom semon kabman maomb bo haroklme baebenom nim buwao sao oborob ora te mao bembera hindismi tomb nje pe panin lib se njem khorob sao menjao nao bising, anda pu lomao ko nen sabismi.* ¹⁹ Ngub nen sabismi o Nju semom ni ko aondao bu ora homobur inj ora kismi. Ngub ko himismil nim mbini ninao sem ngo ni te mao sara howes kismi baeben bor howes menjao nao lowao ko nen sabobur kowaon, nim asub buklwaob ko nen sabokl buwabur, Orom semon aol wesmbao aondao oram pangen howes ngo kismi on wakl su Orom bor lo poklwao ora kowao.* ²⁰ Ngub kowao o nim ini ngo ubuklub kanda ub non, nim ini ngo handakl ub hondobur nao angal bombor ora ngo kao njuklbur kowao ka. Nim nao Isreyel tenaol hambunom aol mend wen oboklao ko hem ko hondo haroklmao ndal ora hul ha haruklul, ngon ora nao kil hankab ngo ha pa wi ko nim ini bor angal ngo ora kao njuklbur kanda ko Paolom ngub kisesa.*

²¹ Ngub kisaol mbinim obu bor kakl, Pangal. Nao ngo baeben haroklmaol njen mangal bubur bas di mend su Njuriya tenaol ngo haklon mondom nao eben kisao ora. Aoh, nao Nju sem ngo haklon di mend su Njuriya ngo bor haklbur nao haroklmaol di mend njen angal bam nao ubuklmil, naom njen arman ngo kal ub nao

* **28:17:** Bis 25:8 * **28:18:** Bis 26:31 * **28:19:** Bis 25:11

* **28:20:** Bis 24:15; Bis 26:6-7

pangismao ora. ²² Ngub nao pangismao o su hambun bor njen semom man kam akol bu hayem ub non, mbini Nju sem aeben baeben hambunom makl homo angal ngo baehaemen ora lome ko mao kho sa angal was bimil pangemao ora. Ngub biming njem nen sobale ub naom pangaomun kao nji kismi.*

²³ Ngub kobur kismin mbinim Paol bor naom nje daol haru ngo tomb ora ko mende beremin ko ndi ubur kismin, mabor bao ngo ndi wismi nda pindib paesao tomb tenaol andub ora Paol hasaol obo kiril mbaesmi. Ngub bismil Paolom mbini hambunom pangen angal bib ebe ndan te hambun sao hokloben kao kalo hasao o somna di kao kalo kimb ora bubur, obum Ngaorom maeb ha maomb bo haraoklaon te di oborob ora kao dund bisao. Ngub bubur mbinim Njisesol hul ha haen ko Mosesom man kisao on te di, Ngaoron man mini aol baebenom kismi on te di, mbini hambunon kone mao komba oborob ora kao dund bisao. ²⁴ Paolom ngub bisaol mendborom obum ngo le ub heneng ora le ko nen sabismi o, mendborom angal ngo baehaemen le ko nen sabismi. ²⁵ Ngo tomb mbinim ngub armend sisao nen sab sab bubur kismin, mbini hakl hakl per ab saond bi bi bibir anda paokl buri koklbur bismi o, mbini ngub nao buri ke haen Paolom mbini bor angal ukl bombor mend kao kowes bubur kakl, Wesao Ebe Tangar ndam Ngaorom man mini aol Asayan kone bor hondaesaol, man mini aol ngom naon ab sumb wil baeben bor angal ngo heneng ora kao kalisaol ngub kisao.

* **28:22:** Bis 24:14

26-27 Tenaol ngo baebenon kone bor
 Khorob bimi saom ora men mbayaol
 Mbinin halom angal ngo pangaebe makl ho-
 mobur
 Mbinin el di hundbi mbaroklmeng
 Mbini ngo baeben bor ngub kao kalaebe
 inim pang ha was buruklemi o
 Ngon te nen nao saboklemi.
 Inim hend ha was buruklemi o
 Inim te nen sab heneng nao buklemi ora.
 Mbinim ngub nao bukl bemen
 Mbinin el di wakt tu hal di komb pa
 Kone bor di oborob kimb bu
 Ni bor wakt nen sabo kone u bokeyokl bemel
 Nim mbini mao enjakt beyo ko
 Ngaorom kisao ub man mini aol Asayam mbes
 ngub waeb bu wisao ko Paolom mbini ham-
 bunom pangen kao kalisao ora.* ²⁸ Paolom mbini
 bor ngub kobur kakl, Mbini ngo baebenom ngub
 bismil Ngaorom tenaol hambun bu mu obun sem
 haen lao angal bib hobao sao ngo, Tenaol Sem
 Tangar baeben hayem ol mbini ora mu min ko
 pen kisaol, angal bib ngo mbinim ora pangoklemi
 ngao, inim angal ngo oborob ora nen sabokl-
 waebe ko kao kalisao.* ²⁹ Ngub kisaol pangobur
 Nju sem ngo birismi baebenom Paolom heneng
 le kismi hesa ngo kisao ub makl himismi kab,
 mbini hakl hakl per ab saond aondao bu ora bu
 diklklbir anda buri kismisa.

³⁰ Ngo tomb Paol obu karasmas ukl kab oran
 and mend obun mbib and aorao bor mone kal

* **28:26-27:** Mat 13:14 * **28:28:** Luk 3:6; Bis 13:46; Bis 18:6

was bubur paolu hasesa. Ngo tomb tenaol mendbor obu hondokl ibismi baeben bor turi homo heben heben was bisesa.*³¹ Ngub bubur kisaon obum Aorao Aondao Njises arason arman oborob ora kao kalobur; Ngaorom maeb ha maomb bo hayaon te di oborob ora kao dund bu hasesa. Ngub bu hasao tomb mondom njem ngub nao kaebe ko men mba di mend nao bisaol, obum pakl nao heme angal bib ngo tenaol hambunom pangan oborob ora kao kalo hasao ora.

* **28:30:** Bis 28:16

cxc

**Angal Heneng mbuk Ngaoran Angal Bib
Hobau Sao ngo wi o
The New Testament in the Angal Heneng Language of
Papua New Guinea
Nupela Testamen long tokples Angal Heneng long
Niugini**

copyright © 1978 The Bible Society of Papua New Guinea

Language: Angal Heneng

Dialect: Waola

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

All rights reserved.

2020-11-10

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Feb 2024 from source files
dated 31 Aug 2023

c8dd6c38-df9b-5879-8a56-970aaf6fa08b